

มองสังคมไทย

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ISBN : 974 - 8361 - 05 - 5

พิมพ์ครั้งแรก : มีนาคม ๒๕๓๖

จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม

ผู้จัดพิมพ์ : จรินทร์-อุไรจันทา รอดประเสริฐ จัดพิมพ์เผยแพร่ในวโรกาสฉลองอายุครบ ๘๐ ปี ของ
คุณยี่งพันธ์ มุนิกานนท์

พิมพ์ที่ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด

โทร. ๔๒๔-๒๘๐๐-๑, ๔๒๔-๘๓๙๖

นายชูเกียรติ อุทกะพันธ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

คำนำ

ท่านเจ้าคุณพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

- ป.ธ. ๙ (ขณะเป็นสามเณร)
- พ.ม.
- พธ.บ. (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง)
- Diploma in French
- M.A.
- M. Phil.
- Ph.D.
- คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย และรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยสงครณราชวิทยาลัย
- ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส

ได้เมตตาอนุญาตให้รวบรวมจัดพิมพ์บทความ ซึ่งได้เคย
นำลงในวารสาร (แต่ยังมิได้พิมพ์รวมเล่มมาก่อน) โดยกรุณาให้
ชื่อหนังสือนี้ว่า “มองสังคมไทย” ซึ่งบทความเหล่านี้สะท้อนถึง
สภาพการณ์/ประเด็นร่วมสมัย และข้อคิดที่น่าสนใจทั้งในด้าน
การเมือง สังคม เศรษฐกิจ ปรัชญา และอื่นๆ ของไทย โดยเฉพาะในช่วงปี ๒๕๓๔-๒๕๓๖ ด้วยความที่เจียบคมทันยุค
รวมทั้งบทความเกี่ยวกับสถานการณ์ในโซเวียตและอินเดีย (ซึ่ง
น่าจะเป็นบทเรียนที่ดีสำหรับประเทศอื่นๆ) ตลอดจนบทปาฐกถา

(Paper) ภาษาอังกฤษในการประชุมนานาชาติ เพื่อจัดพิมพ์
เนื่องในโอกาสที่คุณยิ่่งพันธ์ มุนิกานนท์ มีอายุครบ ๘๐ ปี

จึงขอณมัสการกราบขอบพระคุณในความเมตตาอนุเคราะห์
ของท่านเจ้าคุณพระเมธีธรรมาภรณ์ด้วยความซาบซึ้งอย่างยิ่งไว้ณ
โอกาสนี้ ตลอดจนขอบคุณทุกท่านที่เป็นแรงบันดาลใจในการ
จัดทำหนังสือเนื่องในวาระมงคล ๘๐ ปี ของคุณแม่ที่เคารพรัก
ยิ่งของลูก

จรินทร์ - อรุจณา รอดประเสริฐ

อนุโมทนา

คุณโยมเอกอัครราชทูตอรัญจนา รอดประเสริฐ ได้มีกุศลศรัทธาแจ้งความประสงค์จะพิมพ์หนังสือเรื่อง มอญสงคมไทย เพื่อเผยแพร่เป็นธรรมบรณการเนื่องในโอกาสที่คุณโยมยังพันธุ์ มุนิกานนท์ ผู้เป็นมารดา มีอายุครบ ๘๐ ปี อาตมภาพยินดีอนุญาตด้วยความเต็มใจเพื่อจะได้มีส่วนร่วมในบุญกิริยาครั้งนี้

หนังสือนี้ได้รวบรวมบทความที่อาตมภาพได้รับอาราธนาให้เขียนประจำคอลัมน์ “วัดมอญบ้าน” ในมาตุภูมิรายสัปดาห์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นต้นมา บทความเหล่านี้มุ่งสะท้อนโลกทัศน์แบบชาวพุทธที่เสนอการนำธรรมมาประยุกต์ใช้วิเคราะห์และแก้ปัญหาของสังคมไทยในโลกปัจจุบัน

ขออนุโมทนาบุญกิริยาของคุณโยมจรินทร์และท่านเอก-อัครราชทูตอรัญจนา รอดประเสริฐ ที่ได้บำเพ็ญธรรมทาน ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ ว่า “สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ การให้ธรรมเป็นทานชนะการให้ทั้งปวง”

ขออานิสงส์แห่งธรรมทานนี้จงเป็นปัจจัยสนับสนุนเพิ่มเติมบุญบารมีของคุณโยมยังพันธุ์ มุนิกานนท์ และนำความสุขเกษมสำราญมาสู่ชีวิตทุกทีพาราตริกาล

พระเมธีธรรมาภรณ์

สารบัญ

หน้า

คำนำ	๑
อนุโมทนา	๗
ได้ยศแล้วอย่าลืมตัว	๑
จุดเปลี่ยนแห่งชีวิต	๗
มองคนละมุม	๑๒
ดับไฟเย็น	๑๗
เสียศีลกับเสียสัตย์	๒๒
ความหมายของฝ่ายค้าน	๒๗
ทางแห่งความเจริญ	๓๓
นโยบายกระจายความสุข	๓๙
คนเก่งหรือคนดี	๔๕
คุณลักษณะของนักบริหาร	๕๐
บทเรียนจากรัฐประหารในโซเวียต	๕๕
วิวาทไพเราะศาสนา	๖๐
สุขกายสบายใจ	๖๗
A Buddhist Approach to Healing	๗๓
ปาฏิหาริย์แห่งยุคสมัย	๘๒

ยุคข่าวสารข้อมูล	๘๗
พระสงฆ์กับการเมือง	๙๓
ศาสนากับสิ่งแวดล้อม	๙๙
ความเป็นมาของพระไตรปิฎก	๑๐๓
ปรัชญาเปรียบเทียบ	๑๐๙
มองสังคมไทย	๑๑๕
ข้างตกหล่ม	๑๒๕

ไต่ยศแล้วอย่าลืมตัว

ชวงต้นเดือนตุลาคมมีการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของคนหลายคน บางคนเกษียณอายุราชการ บางคนได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น บางคนได้เป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลชุดใหม่ การเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่นี้เป็นเรื่องธรรมดาของชีวิตคนทุกคนต้องประสบกับโลกธรรมที่เกี่ยวกับการไต่ยศและการเลื่อนยศ

คนเราดีใจเมื่อไต่ยศและเสียใจเมื่อเลื่อนยศ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะคนเรามีภวตัณหา คือความอยากมีอยากเป็นอยากเด่นอยากดัง ยศจึงเป็นสิ่งสนองภวตัณหาได้อย่างดี ทั้งนี้เพราะยศหมายถึงความยิ่งใหญ่หรือความเด่นเหนือธรรมดาสามัญ ไม่มีใครหรอกที่อยากเป็นคนธรรมดาสามัญที่ทุกคนมองผ่านเหมือนมองเสาไฟฟ้า ทุกคนอยากเป็นอะไรสักอย่างที่สร้างความเป็นคนสำคัญให้ตนเอง สิ่งที่สำคัญนั้นแหละคือยศหรือความยิ่งใหญ่

ยศมี ๓ อย่าง คือ

(๑) อิศริยยศ ได้แก่ ความยิ่งใหญ่ด้วยตำแหน่งและอำนาจ เช่น กำนันมีความยิ่งใหญ่เหนือลูกบ้านในตำบล รัฐมนตรีมีความยิ่งใหญ่เหนือข้าราชการในกระทรวง ผู้บัญชาการเหล่าทัพเป็น “ปึก” ที่ยิ่งใหญ่เหนือบรรดาทหารในกองทัพ

(๒) บริวารยศ ได้แก่ ความยิ่งใหญ่เพราะมีบริษัทบริวาร ห้อมล้อม เช่น กำนันบางคนมีสมุนบริวารมากจนคนยอมยกให้เป็นเจ้าพ่อผู้ยิ่งใหญ่เทียบบารมีผู้ว่าราชการจังหวัด พระครูบางรูปมีศิษยานุศิษย์มากชนิดที่เจ้าคุณเจ้าคณะจังหวัดต้องเข้าไปฟังบารมี

(๓) เกียรติยศ ได้แก่ ความยิ่งใหญ่เพราะคุณงามความดี มีคนได้ยินกิตติศัพท์อันดีฟังขจรขยายไป พระพุทธเจ้าทรงเป็นตัวอย่างของบุคคลผู้สูงส่งด้วยเกียรติยศเพราะทรงบำเพ็ญประโยชน์ต่อชาวโลก คนดีมีเกียรติไปไหนก็มีคนรู้จักและชื่นชม ทั้งนี้เพราะความดีของเขาหอมทวนลมไปได้ทุกทิศ ดังพุทธพจน์ในธรรมบทที่ว่า

“กลิ่นดอกไม้หอมทวนลมไม่ได้ กลิ่นจันทน์กฤษณาหรือดอกมะลิก็หอมทวนลมไม่ได้ แต่กลิ่นความดีของคนดีหอมทวนลมได้ คนดีย่อมหอมฟุ้งขจรไปทั่วทุกทิศ”

ยศทั้งสามชนิดคืออิสริยยศ บริวารยศและเกียรติยศมีทางมาต่างกัน คนที่อยากได้เกียรติยศต้องทำความดี ถ้าทำความชั่วเขาจะไม่ได้เกียรติยศแต่จะได้อัปยศ คนที่อยากได้บริวาร ยศ

ต้องเป็นคนมีน้ำใจ ยิ่งถ้าเป็นคนใจกว้างขวางดูแม่ น้ำก็ยังมี
บริวารมาก ดังคำกล่าวที่ว่า “บริวารมาเพราะน้ำใจมี บริวารหนี
เพราะน้ำใจหมด บริวารลดเพราะน้ำใจแห้ง”

อิสริยยศมีทางมาสองประการคือ มาโดยแต่งตั้งกับมาโดย
เลือกตั้ง ในลักษณะแรกตำแหน่งมาหาเราเพราะผู้ใหญ่แต่งตั้ง
อาจเป็นเพราะผลงานของเรา “เข้าตากรรมการ” หรือเพราะเรา
เป็นที่โปรดปรานของผู้ใหญ่เป็นส่วนตัวที่เรียกกันว่ามีเส้นมีสาย
นั่นแหละ การได้ตำแหน่งโดยการแต่งตั้งนี้อาจมีแบบนอกระบบ
เข้ามาบ้างคือ บางคนรอผู้ใหญ่แต่งตั้งให้ไม่ไหวก็เลยทำการยึด
อำนาจของผู้ใหญ่และประกาศแต่งตั้งตัวเองให้ดำรงตำแหน่งแทน
ก็มี

การได้ตำแหน่งในลักษณะที่สองคือมาจากการเลือกตั้ง
ดังที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องมาจากการ
เลือกตั้ง คนที่จะได้รับการเลือกตั้งจากคนส่วนมากต้องเป็น
คนมีทั้งเกียรติยศและบริวารยศอยู่ก่อน เขาเป็นคนที่มีความเกียรติ
เพราะทำความดีมีผลงานเป็นที่ประจักษ์อย่างน้อยก็ในเขตเลือกตั้ง
ของเขา คนที่นิยมในผลงานก็สนับสนุนเลือกเขาเข้าสภา คนมี
บริวารมากย่อมจะได้คะแนนเสียงมาก และชนะการเลือกตั้ง
นอกจากนี้คนที่มีความบริวารเป็น ส.ส. จำนวนมากที่สุดในสภาก็มีสิทธิ์
เป็นนายกรัฐมนตรี

คนที่ได้ตำแหน่งจากการเลือกตั้งจึงต่างจากคนที่มาจากการ
แต่งตั้งตรงที่ว่า คนที่ได้อิสริยยศจากการเลือกตั้งต้องเป็นคน

มีบริวารยศและเกียรติยศในขณะที่ผู้มาจากการแต่งตั้งอาจจะมีหรือไม่มียศทั้งสองก็ได้ ขอเพียงให้เขาเป็นที่พอใจของผู้มีอำนาจแต่งตั้งก็ใช้ได้แล้ว

ยศทั้งสามเป็นที่ปรารถนาของคนทั่วไป แต่น้อยคนจะได้ครบทั้งสามยศ บางคนมีอำนาจแต่ขาดบริวารที่ภักดี ลูกน้องจึงจะเลื่อยขาเก้าอี้อยู่เรื่อยไป บางคนมีชื่อเสียงดีแต่ไม่มีอำนาจ บางคนมีทั้งอำนาจและสมุนบริวารแต่ขาดเกียรติยศ นั่นคือเขามีอะไรพร้อมทุกอย่างแต่ขาดอยู่อย่างเดียวคือความดี นับเป็นเรื่องยากที่จะพบอิสริยยศ บริวารยศและเกียรติยศมีอยู่ครบบริบูรณ์ในคนคนเดียว

ถ้าให้เลือกเพียงหนึ่งยศ หลายคนจะหมายตาไปที่อิสริยยศ เพราะถือว่าเป็นทางลัดไปสู่ความยิ่งใหญ่ คนที่มีตำแหน่งสูง อำนาจวาสนาบารมีก็พลอยสูงตามไปด้วย บริวารห้อมล้อมต้อนรับหน้าต้อนรับหลัง เหมือนต้นไม้มีผลดกนกกาभीมารุมเกาะกิน บริวารยศจึงติดตามมา ผู้ยิ่งใหญ่ไปไหนก็มีคนยกยอปอขึ้นสรรเสริญ บางทีถึงกับมีการเกณฑ์คนมาชูป้ายเชียร์ หนังสือพิมพ์และโทรทัศน์นำประวัติของ ฯพณฯ ออกมาเผยแพร่ เกียรติยศชื่อเสียงจึงจรไปอีก

คนที่ห้อมล้อมผู้ใหญ่เพื่อหวังผลประโยชน์สร้างบริวารยศจอมปลอม การยกยอปอขึ้นแบบเสแสร้งก็เป็นเกียรติยศจอมปลอม ดังนั้นผู้ยิ่งใหญ่ด้วยอิสริยยศต้องควบคุมใจไม่ให้ลืมหูลืมตา

เพราะสิ่งจอมปลอมเหล่านั้น เขาต้องแยกให้ออกระหว่างมิตรแท้กับมิตรเทียมและระหว่างการยกย่องกับการยกยอ

ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ใหญ่อาจหลงระเหิรไปกับเครื่องประดับของอิสริยยศ เมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้วบริวารต้องการเอาใจเจ้านายในรูปลักษณะต่างๆ กัน เช่น ฯพณฯ จะไปไหนแต่ละที่ก็ต้องนั่งรถลีมูซีนคันโต ซอยเข้าบ้านท่านต้องลาดยางอย่างดี มีป้อมยามตำรวจรักษาความปลอดภัยอยู่หน้าปากซอย ไม่ว่า ฯพณฯ ต้องการอะไร บริวารจะหามาประเคนให้หมด เครื่องประดับแห่งอิสริยยศเหล่านี้มักทำให้ผู้ใหญ่ลืมหูลืมตาและหลงมัวเมาอำนาจ บางท่านต้องการเครื่องประดับเกียรติยศเกินฐานะทางการเงินก็หันมาแสวงหาด้วยวิธีการทุจริตคอร์รัปชัน ผู้ใหญ่ที่ดีก็定要เสียคน เพราะความหลงใหลในเครื่องประดับแห่งอิสริยยศ

ขงจื๊อกล่าวว่า “เป็นการง่ายที่คนเราจะไม่ตีโพยตีพายเมื่อตกทุกข์ได้ยาก แต่เป็นการยากที่คนเราจะไม่ลืมหูลืมตาเมื่อยามได้ดี” เหตุที่คนลืมหูลืมตาก็เพราะมีเครื่องประดับแห่งอิสริยยศที่บริวารจอมปลอมนำมาล่อใจนั่นเอง ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสเตือนว่า “ยโส ลภฐาน มชฺเชยฺย บุคคลได้ยศแล้วไม่ควรเมายศ”

วิธีป้องกันตนเองไม่ให้เมายศอาจทำได้ดังนี้

(๑) รู้เท่าทันว่าอิสริยยศหรืออำนาจนั้นไม่คงทน ถ้าประมาทมัวเมาเราก็จะเสื่อมจากอำนาจได้ เราได้ตำแหน่งและอำนาจเพราะผลงานและคุณงามความดี ดังนั้นเราต้องสร้าง



ผลงานและคุณงามความดีต่อไป “อำนาจไม่คงที่ ความดีสืบทอด”
พระพุทธเจ้าตรัสว่า

**“ยศย่อมเจริญยิ่งขึ้นแก่บุคคลผู้ขยัน มีความรอบคอบ ทำงาน
สะอาดโปร่งใส ไตร่ตรองก่อนทำ สำรวมตน มีธรรมนำชีวิต ไม่ประ-
มาทมัวเมา”**

(๒) ไชยมออกเสียบ้าง (นิวาโต) ผู้ยิ่งใหญ่ต้องรู้ทันว่าที่ตน
ยิ่งใหญ่เพราะมีคนยกย่องเหมือนลูกโป่งที่พองโตเพราะมีคนเป่า
ก๊าซเข้าไป เราอย่าพองมากจนกลายเป็นลูกโป่งแตกเพราะคน
พ่นก๊าซเข้ามากเกินไป ผู้ยิ่งใหญ่ต้องเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนใน
ลักษณะที่อยู่ติดดิน ลองถอดหัวโขนแห่งตำแหน่งออกไป
ไหนแบบคนธรรมดาบ้าง พระพุทธเจ้าหลวงรัชกาลที่ ๕ ยังทรง
ปลอมพระองค์เสด็จประพาสต้นเลย ผู้ใหญ่ควรหัดถอดหัวโขน
เสียแต่วันนี้ก่อนจะถึงวาระที่ต้องถอดหัวโขนจริงๆ

ผู้ใหญ่ที่ลิ้มตัวมัวเมาอำนาจจะถูกสาปแช่งเมื่อแสดงบทบาท
จบลง แต่ผู้ใหญ่ที่ไม่ลิ้มตัว เมื่อแสดงบทบาทจบแล้วจะได้รับเสียง
ปรบมือและดอกไม้แห่งเกียรติยศ

จุดเปลี่ยนแห่งชีวิต

ห นังสือจดหมายเหตุของโลกชื่อ World Almanac ปี ๒๕๓๕ รายงานว่า ในประเทศไทยผู้หญิงมีอายุเฉลี่ยยืนยาวกว่าผู้ชาย กล่าวคือ ผู้หญิงมีชีวิตโดยเฉลี่ย ๖๘ ปี ผู้ชายมีชีวิตโดยเฉลี่ย ๖๒ ปี หนังสือนั้นไม่ได้บอกว่าเหตุใดผู้หญิงจึงมีอายุโดยเฉลี่ยยืนยาวกว่าผู้ชาย เรื่องนี้พอจะสันนิษฐานเองได้ว่า เป็นเพราะผู้ชายต้องทำงานหนักนอกบ้านที่มีอันตรายถึงต่อชีวิตมากกว่าผู้หญิง อีกประการหนึ่ง ผู้ชายมีโอกาสเกลือกกลั้วอบายมุขต่างๆ ได้ง่ายกว่าผู้หญิง

วิทยาศาสตร์การแพทย์ที่เจริญขึ้นมีส่วนช่วยต่ออายุของคนไทยให้ยืนยาวออกไป คนไทยส่วนใหญ่คาดหวังว่า ตนเองอาจมีอายุยืนถึง ๗๕ ปีหรือเกินกว่านั้น แต่บางคนเมื่อดูสถิติแล้วก็รู้สึกใจหาย เพราะคนไทยที่มีอายุเกิน ๖๐ ปี คิดเป็นเพียง ๕.๗% ของคนไทยทั้งประเทศเท่านั้น และคนจำนวนน้อยนี้นั้นแหละที่ครองตำแหน่งสำคัญอยู่ในเมืองไทยปัจจุบัน

เวลา ๗๕ ปี ไม่นานนัก เมื่อลองคูณด้วยจำนวนวันคือ ๓๖๕ จะได้ผลลัพธ์เป็นว่า ๗๕ ปี มี ๒๗,๓๗๕ วันไม่ถึงสามหมื่นวันด้วยซ้ำ สมมติว่า เรามีเงินในกระเป๋า ๒๗,๓๗๕ บาท เราใช้เงินครั้งละ ๑ บาท ไม่นานเงินก็หมด เวลา ก็เหมือนเงินทอง ไม่ว่าเราจะใช้เวลาทำอะไรเวลาก็หมดไปแต่ละวัน ในที่สุดใครต้า ๒๗,๓๗๕ วันก็หมดและชีวิตก็ดับ

ดังนั้นโบราณจึงกล่าวไว้ว่า “เวลาเป็นเงินเป็นทอง” แต่มีความแตกต่างระหว่างเงินทองและเวลาอยู่ตรงประเด็นที่ว่า เงินทองหมดไปแล้ว เราหาใหม่มาทดแทนได้ แต่เวลาที่ผ่านไป เราเรียกกลับคืนไม่ได้ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

อันเงินทองหล่นหายย้อนไปหา

ยังมีทำห้วงพบประสบสม

แต่วันคืนผ่านไปไม่ปรารมย์

จะนิยมย้อนหลังอย่าหวังเลย

เมื่อเห็นว่าเวลาเป็นสิ่งมีค่าเช่นนี้ เราควรประหยัดเวลา เช่นเดียวกับประหยัดเงินทอง เราไม่ควรปล่อยเวลาในชีวิตให้ผ่านไปอย่างไร้ประโยชน์โดยเที่ยวบอกใครต่อใครว่าอายุเป็นเพียงตัวเลข **ยอร์ช เฮอร์เบิร์ต** เชื่อว่าอายุที่ล่วงเลยไปทำให้โอกาสทองของชีวิตต้องหลุดมือไปด้วย เขากล่าวว่า “**ใครที่มีอายุยี่สิบแล้วยังไม่หล่อไม่สวย อายุสามสิบแล้วยังไม่แข็งแรง อายุสี่สิบแล้วยังไม่ร่ำรวย อายุห้าสิบแล้วยังไม่เฉลิยฉลาด คนคนนั้นพลาดโอกาสที่จะหล่อ สวย แข็งแรง ร่ำรวย หรือ เฉลิยฉลาด**”

นักปราชญ์อินเดียโบราณสอนคนให้รู้จักค่าของเวลาด้วยการแบ่งวัยหรือจุดเปลี่ยนชีวิตของคนออกเป็น ๔ วัยหรืออาศรม และกำหนดหน้าที่ประจำวัยไว้ดังนี้

๑. พรหมจารี หมายถึง วัยเรียน เป็นช่วงชีวิตวัยต้นที่คนต้องเข้าโรงเรียนเพื่อหาความรู้เตรียมตัวสำหรับชีวิตในวัยต่อไป

๒. คฤหัสถ์ หมายถึง วัยครองเรือน นั่นคือเมื่อศึกษาเล่าเรียนแล้วก็ออกมาทำงานช่วยพัฒนาสังคมและแต่งงานมีครอบครัว

๓. วานปรสถ์ หมายถึง วัยเกษียณ นั่นคือเมื่อได้ทำงานสร้างฐานะครอบครัวและรับใช้สังคมแล้วก็ออกไปบำเพ็ญเพียรทางใจหรือเข้าวัดปฏิบัติธรรม

๔. สannyasi หมายถึง วัยสัจจกร นั่นคือเมื่อปฏิบัติธรรมแล้วก็กลับสู่สังคมและเดินทางสั่งสอนคนอื่น เพื่อฝากภูมิปัญญาของตนไว้แก่อนุชนก่อนที่ตนจะอำลาจากโลกนี้

นักจิตวิทยาสหสมัยปัจจุบันชื่อ คาร์ล จุง (Carl Jung) มีความคิดคล้ายกับนักปราชญ์อินเดียโบราณ เขาแบ่งชีวิตเป็น ๔ วัยเหมือนกันโดยเปรียบเทียบชีวิตกับการโคจรของพระอาทิตย์บนท้องฟ้า

เวลาเช้า พระอาทิตย์ทอแสงเงินแสงทองทาบทบฟ้าด้านทิศตะวันออก แสงอาทิตย์สาดส่องเฉพาะบางส่วนของพื้นโลก เวลาสายพระอาทิตย์ลอยสูงขึ้นจนสามารถส่องแสงครอบคลุมทั่วพื้นผิวของโลก ยิ่งพระอาทิตย์ขึ้นสูง แสงยิ่งแผดกล้าจนพระ-

อาทิตย์ขึ้นถึงจุดสูงสุดบนท้องฟ้าเวลาเที่ยงวัน หลังจากนั้นพระอาทิตย์ค่อยต่ำลงในเวลาบ่าย และเมื่อถึงเวลาสนธยา แทนที่พระอาทิตย์จะส่องแสงเหมือนตอนเช้าก็กลับเก็บลำแสงคืนสู่ตัวเอง แล้วลับขอบฟ้าด้านทิศตะวันตก

จุบแบ่งระยะทางการโคจรของพระอาทิตย์เป็น ๔ ช่วงคือ เข้า สาย บ่าย เย็น แล้วแบ่งจุดเปลี่ยนชีวิตของคนเป็น ๔ วัย ดังนี้

(๑) วัยเช้า คือวัยเด็กที่ยังต้องพึ่งพิงผู้ใหญ่ เด็กต้องเรียนรู้จากโรงเรียนเพื่อเตรียมปรับตัวเข้ากับโลกเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

(๒) วัยสาย คือวัยหนุ่มสาวและวัยกลางคนที่เติบโตเต็มที่ จึงทำงานหาเงินและสร้างชื่อเสียงหรืออิทธิพลเหนือคนอื่น เหมือนพระอาทิตย์ที่แผดแสงกล้าไปทั่วพื้นโลกในเวลาสายและขึ้นถึงจุดสูงสุดเวลาเที่ยงวัน

(๓) วัยบ่าย คือช่วงที่ย่างเข้าสู่วัยชราและเป็นช่วงเกษียณอายุราชการ คนในวัยนี้สมควรที่จะลดบทบาทตัวเองลง เหมือนกับพระอาทิตย์ที่ค่อยต่ำพร้อมกับลดรัศมีที่เคยเจิดจ้าลงไป

(๔) วัยสนธยา คือช่วงบั้นปลายชีวิต คนในวัยนี้มีบทบาทรับผิดชอบแก่คนรุ่นหลัง และรับบทบาทเป็นที่ปรึกษา โดยใช้เวลาส่วนใหญ่หาความสงบสุขให้กับจิตใจในบั้นปลายชีวิต เหมือนกับพระอาทิตย์ที่ค่อยเก็บแสงคืนกลับตัวตัวเองก่อนจะลับขอบฟ้า

จุบกล่าวว่า จุดเปลี่ยนที่สำคัญของชีวิตอยู่ที่วัยเช้ากับวัยบ่าย ซึ่งได้แก่ วัยเด็กกับวัยเกษียณนั่นเอง อย่างไรก็ตาม สังคมได้จัดให้มีระบบการศึกษาเพื่อเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะออกไป

เผชิญโลกเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ แต่สังคมไม่ได้จัดตั้งโรงเรียนสอนคนให้รู้จักทำใจเมื่อต้องเผชิญอันตรายหรือเมื่อต้องวางมือจากความรับผิดชอบในกิจการทุกอย่าง ผู้อยู่ในวัยใกล้เกษียณบางคนแทนที่จะลงจากบัลลังก์แห่งอำนาจอย่างมีเกียรติ กลับแสดงอาการหวงอำนาจมากยิ่งขึ้น

ในสมัยก่อน สถาบันศาสนาเป็นเสมือนโรงเรียนที่เตรียมใจผู้ใกล้เกษียณให้พร้อมที่จะปล่อยวางอำนาจโดยไม่คิดหวนกลับมายึดอำนาจ ศาสนาช่วยให้ผู้อยู่ในวัยชราปฏิบัติธรรมและสนใจเรื่องชีวิตของตนเองมากขึ้นเหมือนดวงอาทิตย์ที่เรียกแสงกลับคืนตัวเองก่อนที่จะอำลาโลกนี้ไปอย่างไม่อาลัยอาวรณ์

นักปราชญ์ไทยโบราณได้เสนอทัศนะที่สอดคล้องกับเรื่องที่กำลังกล่าวมา ดังจะเห็นได้จากบทโคลงโลกนิติที่ว่า

ปางน้อยสำเหนียกรู้	เรียนคุณ
ครั้นใหญ่ย่อมหาทุน	ทรัพย์ไว้
เมื่อกลางแก่แสวงบุญ	ธรรมชอบ
ยามห่อหมทำไต่ได้	แต่ล้วนอนิจจัง ฯ

มองคนละมุม

ร

ัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่ชาวไทยทุกคนจะต้องถือปฏิบัติตาม รัฐธรรมนูญจึงเกี่ยวข้องกับบุคคลทุกหมู่เหล่า ดังนั้นเมื่อคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้ยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมา คนทั่วไปก็ให้ความสนใจพิจารณาเนื้อหาของร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นพิเศษ ฝ่ายเห็นด้วยกับคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญก็มี ฝ่ายคัดค้านคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญก็มี ฝ่ายที่เห็นด้วยมักทำตัวเป็นเสียงเงียบ ส่วนฝ่ายที่คัดค้านก็มีทั้งกลุ่มที่ออกมาคัดค้านจริงๆ กับกลุ่มที่คัดค้านอยู่แต่ในใจ

ประเด็นหนึ่งที่ถูกคัดค้านมากเห็นจะได้แก่การคงมาตรา ๒๗ ไว้ในบทเฉพาะกาลของร่างรัฐธรรมนูญ นับว่าเพื่อเป็นการป้องกันเหตุการณ์ไม่สงบอันอาจจะเกิดขึ้นตั้งแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญจนถึงวันเลือกตั้ง ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยได้เรียกร้องให้ลบมาตรา ๒๗ ออกจากบทเฉพาะกาลเพราะเห็นว่าการคงมาตรา

๒๗ ไว้ในบทเฉพาะกาลทำให้รัฐธรรมนูญไม่เป็นประชาธิปไตย

คณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญกับฝ่ายคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญมีความเห็นแตกต่างกันเช่นนี้เพราะคนเรามีนาาจิตตังดังพุทธภาษิตที่ว่า “ปัจเจกจิตตา ปญฺ สัพพสตุตา บรรดาสรพสฺสทฺว แต่ละคนก็ต่างจิตต่างใจ” สาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนมีความคิดเห็นต่างกันก็เพราะคนเราเ็นอยู่คนละจุดและมองกันคนละมุม

เหตุการณ์เรื่องเดียวกันมีทั้งส่วนดีและส่วนเสียโดยขึ้นอยู่กับมุมมองของเรา ถ้ามองจากมุมของคนที่ได้ผลประโยชน์ เราจะเห็นว่าเรื่องนี้ดี ถ้ามองจากมุมของคนที่ถูกสูญเสียผลประโยชน์ เราจะเห็นว่า เรื่องนี้ไม่ดี เหมือนกับกรณีเรื่องต่อไปนี้

หมู่บ้านแห่งหนึ่งตั้งอยู่ริมทางหลวงที่คนใช้เดินทางสัญจรไปมา คนเดินทางมักจะแวะพักขอน้ำดื่มจากชาวบ้านเสมอ ชายคนหนึ่งมีความคิดริเริ่มที่ดี เขาขุดบ่อน้ำสาธารณะประจำหมู่บ้านไว้ริมทางหลวงเพื่อให้คนเดินทางได้แวะดื่มน้ำ ชาวบ้านสรรเสริญชายผู้ขุดบ่อน้ำว่า “เป็นคนฉลาด เข้าใจคิดขุดบ่อ ในขณะที่คนอื่น ๆ คิดไม่ถึง น่าจะเลือกเขาเป็นผู้ใหญ่บ้านคนต่อไป”

ต่อมาคนเมาคนหนึ่งเดินโซเซพลัดตกบ่อจมน้ำตายในเวลา กลางคืน ชาวบ้านทราบข่าวนี้พากันรุมตำหนิคนขุดบ่อน้ำว่า “ใครกันนะโง่มากที่ขุดบ่อไว้ริมทางเดิน ที่อื่นมีถมไปก็ไม่ขุด”

เรื่องนี้แสดงว่า การกระทำอย่างเดียวกันอาจก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลร้าย ดังเช่นการฉีดยาของแพทย์ อาจช่วยชีวิตคนไข้

ก็ได้หรืออาจทำลายชีวิตของคนไข้ที่แพ้ยาก็ได้ ในทำนองเดียวกัน การคงมาตรา ๒๗ ไว้ในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญอาจช่วยปกป้องคุ้มครองประชาธิปไตยก็ได้หรืออาจคุกคามนิเทศประชาธิปไตยก็ได้ นั่นขึ้นอยู่กับว่าผู้มีอำนาจจะใช้มาตรา ๒๗ ทำอะไร ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในอสังกัสนชาดกว่า “สิ่งเดียวกันนั้นแหละมีผลดีสำหรับคนหนึ่งแต่มีผลเสียสำหรับอีกคนหนึ่งเพราะฉะนั้นสิ่งใดๆ มิใช่ว่าจะดีไปทั้งหมดและก็มีโทษจะเสียไปทั้งหมด”

ในกรณีที่มีความขัดแย้งทางความคิดเกิดขึ้น คู่กรณีควรหันหน้าเข้าหากันและรับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อแสวงหาจุดร่วมสำหรับการประนีประนอมโดยที่แต่ละฝ่ายอาจสงวนจุดต่างเอาไว้สำหรับเจรจาตกลงกัน การแสวงหาจุดร่วมและสงวนจุดต่างนี้อาจใช้แก้ปัญหาไม่ได้ถ้าแต่ละฝ่ายไม่พร้อมที่จะรับฟังทัศนะของกันและกันเนื่องจากมีอคติในใจ

อคติหรือความลำเอียง เปรียบเสมือนแว่นสีที่เราสวมใส่ซึ่งเป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้เรามองเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง คนที่สวมแว่นสีเขียวจะมองเห็นทุกสิ่งเป็นสีเขียว คนที่สวมแว่นสีแดงก็มักจะมองเห็นทุกสิ่งเป็นสีแดง สัจจริง ๆ คืออะไรเขาไม่มีทางรู้ได้ อคติมี ๔ อย่าง คือ

(๑) **ฉันทาคติ** ลำเอียงเพราะชอบ ถ้าเราชอบใคร ไม่ว่าเขาจะพูดหรือทำอะไร เราก็มองดีเห็นงามกับเขาไปเสียหมด

(๒) **โทษาคติ** ลำเอียงเพราะชัง ถ้าเราชังใคร ไม่ว่าเขาจะพูดหรือทำอะไร เราก็มารู้สึกไม่เห็นด้วยไปเสียทุกเรื่อง

(๓) โมหาคติ ลำเอียงเพราะเข้าใจผิด ถ้าเราขาดข้อมูลในเรื่องใด เรามักตัดสินใจผิดพลาดในเรื่องนั้น

(๔) ภัยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว ถ้าผู้มีอำนาจสั่งให้เราพูดหรือทำอะไร แม้เราจะไม่เห็นด้วยกับท่าน เราก็ต้องพูดหรือต้องทำตามนั้นเพราะความกลัว ทั้งนี้เพราะ “วโส อิสฺสริยํ โลเก อำนาจเป็นใหญ่ในโลก”

อคติทำให้การตัดสินของเราผิดพลาด เมื่อคนสองคนทำเรื่องเดียวกัน พวกเขาอาจจะได้ผลตอบแทนไม่เหมือนกัน ถ้าเราชอบคนไหน เรามักชมคนนั้น ถ้าเราชังคนไหน เรามักตำหนิคนนั้น ทั้งๆ ที่คนสองคนทำอย่างเดียวกัน ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าเรามีอคตินั่นเอง ขอให้พิจารณาตัวอย่างจากเรื่องต่อไป

เศรษฐีคนหนึ่งมีบ้านใหญ่โต วันหนึ่งพายุพัดอย่างแรง ทำให้ฝาบ้านพังเป็นช่องใหญ่ ลูกชายเศรษฐีเห็นเข้าก็เดือนพ่อให้ซ่อมฝาบ้าน มิฉะนั้นขโมยอาจขึ้นบ้านได้ เศรษฐีได้ฟังคำเตือนแล้วบอกว่าจะซ่อม ในวันเดียวกันนั่นเอง ชายชราเพื่อนบ้านซึ่งไม่ค่อยจะเป็นมิตรกับเศรษฐีได้เตือนเศรษฐีว่า “ท่านเศรษฐีซ่อมฝาบ้านเสีย เดี่ยวขโมยขึ้นบ้านลักของหรอก” เศรษฐีรับคำ่ว่าตน จะซ่อมฝาบ้าน แต่เศรษฐีไม่ยอมจัดการซ่อม คืบนั้นขโมยขึ้นบ้านลักสมบัติของเศรษฐีไป เวลาเช้าเศรษฐีตื่นขึ้นมาเห็นว่าขโมยขึ้นบ้านลักของไปแล้ว เขานึกในใจว่า “ลูกชายของเราฉลาดจริงๆ เขารู้ล่วงหน้าด้วยว่าขโมยจะขึ้นบ้าน แต่เราสงสัยว่าหวัชขโมยไม่ใช่ใครหรอก ตาแก่ข้างบ้านนี่เอง เมื่อวานแก



พูดเป็นนัยๆ ไว้แล้ว”

คนสองคนพูดประโยคเดียวกัน แต่เศรษฐกิจชมลูกชายว่าฉลาดและสงสัยว่าชายชราเพื่อนบ้านเป็นขโมย เศรษฐีมีฉันทาคติต่อลูกชายและมีโศกาคติต่อชายชรา พระพุทธเจ้าจึงตรัสไว้ในตักกการิชชาดกว่า “เหตุอย่างหนึ่งทำให้คนหนึ่งได้รับการสรรเสริญ เหตุอย่างเดียวกันนั้น ทำให้อีกคนหนึ่งได้รับการนิินทา”

คนเราพอมีอคติก็มักเข้าใจผิดกันอยู่เสมอ พวกเขาพูดหรือทำอะไรมักไม่ลงรอยเดียวกัน ดังนั้นสาเหตุประการสำคัญของความขัดแย้งทางความคิดจึงเกิดจากอคติ คือการสวมแว่นกันคนละสี การมองเจตนาของอีกฝ่ายด้วยความระแวงแคลงใจ จัดเป็นโมหาคติที่ต้องรีบกำจัดทิ้งไป เมื่อแต่ละฝ่ายถอดแว่นสีคืออคติออกมา ทุกคนจะมองความจริงจากมุมมองเดียวกัน ความขัดแย้งก็เป็นอันยุติ

ความขัดแย้งทางความคิดเป็นลักษณะธรรมชาติของสังคมมนุษย์ ในระบอบประชาธิปไตย พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในการันทียชาดกว่า “มนุษย์ทั้งหลายต่างความคิดต่างความเห็นกัน ท่านจะกำหนดให้คนคิดเห็นเหมือนกันหมด เป็นไปไม่ได้”

เราอาจบังคับคนบางคนได้ตลอดเวลา

เราอาจบังคับคนทุกคนได้บางเวลา

แต่เราไม่สามารถบังคับคนทุกคนได้ตลอดเวลา

ความล่มสลายของเผด็จการสังคมนิยมในยุโรปตะวันออก น่าจะเป็นประจักษ์พยานในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

ดับไฟเย็น

๖

เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๓๕ ประชาชนนับหมื่นคนไปร่วมพิธีทำบุญตักบาตรพระสงฆ์จำนวน ๓๐๐ รูป ที่บริเวณถนนราชดำเนินเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้เสียชีวิตเนื่องจากการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย ในงานนี้ ผู้เขียนได้รับอาราธนาไปแสดงปาฐกถาธรรมซึ่งมีใจความพอสรุปได้ดังนี้

ในช่วงสัปดาห์ที่ผ่านมาได้เกิดพายุร้ายในสังคมไทย พายุนั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงสร้างความเสียหายอย่างหนักทั้งแก่ชีวิตและทรัพย์สิน พายุได้สงบลงอย่างรวดเร็วด้วยเดชะพระบารมีปกเกล้าฯ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พายุร้ายนั้นไม่ได้เกิดจากภัยธรรมชาติ แต่เป็นภัยที่มนุษย์สร้างขึ้นจากพายุร้ายคือความโลภ ความโกรธ และความหลง แม้พายุนี้จะสงบไปแล้ว แต่ก็มีความเจ็บสงบที่ต้องระมัดระวัง เพราะเราพยากรณ์ไม่ได้ว่าเมื่อไรพายุก็เลสของคนไทยจะปะทุขึ้นมาอีก

พายุร้ายพัดผ่านไปแล้วพร้อมกับคร่าชีวิตคนจำนวนไม่น้อย
อาคารที่พังทลายพอจะสร้างขึ้นใหม่ทดแทนได้ แต่ชีวิตที่ดับ
สลายเรียกให้ฟื้นคืนชีพไม่ได้เราจึงหวังว่า ชีวิตเหล่านั้นไม่ดับ
สูญไปเปล่า

เปลวเทียนละลายแท่ง
ชีวิตมลายไป

เพื่อเปล่งแสงอันอำไพ
เพื่ออะไรทิ้งไว้แทน

ชีวิตเหล่านั้นยอมสละชีวิตเพื่อแลกกับประชาธิปไตยแต่มี
คำถามตามมาว่า ประชาธิปไตยที่แสวงหามีค่าควรแก่การ
สละชีพละหรือ และเมื่อได้มาแล้ว ประชาธิปไตยนั้นจะอยู่ได้จน
กี่เดือนหรือกี่ปี ประชาธิปไตยที่มีค่าต้องเป็นธรรมาธิปไตยคือเป็น
ไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน (พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย)
ประชาธิปไตยที่มีธรรมกำกับจะไม่กลายเป็นอนาธิปไตยที่มีใคร
ยวสาวได้สาวเอาหรือเข้าทำนองว่า ปลาใหญ่กินปลาเล็ก สังคม
ต้องมีกติกาที่เป็นธรรมเพื่อควบคุมกันและกัน กติกานั้นคือ รัฐ-
ธรรมนูญที่เป็นธรรม ประชาธิปไตยที่ดีต้องมีธรรมกำกับจึงจะ
เป็นธรรมาธิปไตย การแสวงหาธรรมาธิปไตยต้องใช้วิธีที่ชอบ
ธรรม การใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบไม่ถือว่าเป็นวิธีที่ชอบธรรม
เพราะขัดกับหลักเมตตาซึ่งเป็นคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา

ยิ่งไปกว่านั้น ความรุนแรงเป็นการทำลายตัวเองและผู้อื่น
ซึ่งอาจลุกลามไปเป็นการทำลายชาติ เมื่อชาติพินาศย่อยยับแล้ว
ประชาธิปไตยจะมีความหมายอะไร ดังกระแสพระราชดำรัสที่ว่า

“เวลาคนมีการปฏิบัติรุนแรงจะลืมหืมตา ลงท้ายก็ไม่รู้วาทักัน เพราะอะไร แล้วก็จะแก้ปัญหาอะไร เพียงแต่จะต้องชนะ แล้วใครจะชนะ ไม่มีทาง อันตรายทั้งนั้น มีแต่แพ้ คือต่างคนต่างแพ้ ผู้ที่เผชิญหน้าก็แพ้ แล้วที่แพ้ที่สุดคือประเทศชาติ”

กระแสพระราชดำรัสนี้ทำให้นึกถึงเหตุการณ์ในครั้งพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปห้ามทัพไม่ให้พระญาติรบกัน กองทัพทั้งสองที่ยกมาประจัญหน้ากันคือกองทัพกรุงกบิลพัสดุ์ของพระญาติฝ่ายพระบิดา กับกองทัพกรุงเทวทหะของพระญาติฝ่ายพระมารดา เมืองทั้งสองยกทัพมารบกันเพื่อแย่งน้ำ

แม่น้ำโรहिณีเป็นเส้นกันเขตแดนระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์กับกรุงเทวทหะ กษัตริย์ทั้งสองเมืองตกลงให้สร้างทำนบกั้นแม่น้ำไว้ใช้ในการเกษตรของเมืองทั้งสอง แต่ในปีที่เกิดเหตุนี้ปรากฏว่ามีภัยแล้งและแม่น้ำโรहिณีแห้งขอด ชาวนาของทั้งสองเมืองแย่งน้ำกันจนท่วมเถียงทะเลาะวิวาทจนเกิดการปะทะชายแดน ในที่สุด ชาวบ้านได้ดูหมิ่นไปถึงวงศ์กษัตริย์ของอีกฝ่ายหนึ่งว่า ถ้ายกทัพมารบกัน ก็ต้องแพ้กษัตริย์อีกฝ่ายหนึ่งแน่ๆ เมื่อกษัตริย์ของเมืองทั้งสองทราบข่าวว่าตนถูกจ้วงจาบเช่นนั้นจึงระดมพลยกทัพมาเพื่อรบพิสูจนฝีมือ พระพุทธเจ้าทราบข่าวก็จึงรับเสด็จไปประทับยืนระหว่างกองทัพทั้งสองแล้วตรัสถามกษัตริย์ผู้นำทัพว่า จะรบกันเพราะเหตุอะไร กษัตริย์ทั้งสองทูลตอบว่า เพราะอีกฝ่ายหนึ่งดูหมิ่นฝีมือการรบ พระพุทธเจ้าจึงตรัสถามว่า ทำไมจึงดูหมิ่น กษัตริย์ทั้งสองฝ่ายไม่ทราบจึงถามเสนาบดีและไล่ถาม

ลงไปตามลำดับจนทราบว่า สาเหตุแรกของการทะเลาะเกิดจากการแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณี

พระพุทธรเจ้าตรัสถามว่า “ระหว่างน้ำในแม่น้ำโรหิณีกับโลหิตในกายของทหารและกษัตริย์อย่างไหนจะมีความสำคัญกว่ากัน”

กษัตริย์ทั้งสองทูลตอบว่า “น้ำมีค่าน้อย แต่โลหิตเป็นสิ่งที่ประเมินค่าไม่ได้”

พระพุทธรเจ้าจึงตรัสว่า “สมควรแล้วหรือที่ท่านทั้งหลายจะใช้อาวุธประหัตประหารให้โลหิตนองแผ่นดิน เพราะแย่งชิงน้ำซึ่งมีค่าน้อย”

กษัตริย์ทั้งสองฝ่ายได้สติจึงหันมาสามัคคีปรองดองกัน ถ้าพระพุทธรเจ้าไม่ห้ามไว้ สงครามระหว่างพระญาติจะระเบิดขึ้นแน่นอน

ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ องค์พระประมุขของชาติไม่เสด็จออกมาห้ามปรามพลกนิกรชาวไทยเมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๕ ความรุนแรงคงขยายลูกกลมไปยิ่งกว่านี้ และอาจจะทำให้ประเทศชาติพินาศย่อยยับก็เป็นได้ นับเป็นความโชคร้ายของประชาชนชาวไทยที่มีพระประมุขของชาติผู้ทรงทศพิธราชธรรมเช่นนั้น

บัดนี้ พายุร้ายพัดผ่านไปแล้วขอให้ผ่านเลยไปอย่าได้วนกลับมาอีก คนไทยต้องรีบซ่อมแซมบำรุงขวัญและกำลังใจที่

เสื่อมโทรมด้วยการหยุดจองเวรกันและกัน หันมาปรองดองกันด้วยเมตตาจิต เศรษฐกิจได้ฟื้นฟืนาไปชั่วคราว คนไทยต้องพร้อมใจกันฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ

ในเหตุการณ์รุนแรงที่ผ่านมาไม่มีผู้ชนะ ถ้าฝ่ายใดคิดว่าตนชนะก็เท่ากับก่อเวรและทำให้ฝ่ายแพ้อาพาตพยาบาทและจองเวร พระพุทธเจ้าตรัสว่า “**श्येर्वे प्रसूति तु कुं सेति प्राप्तिโต** ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมอยู่เป็นทุกข์” ฝ่ายพ่ายแพ้จะผูกพยาบาทและปฏิบัติการจองเวร

การปฏิบัติการจองเวรกันและกันนี้เองทำให้ประชาธิปไตยที่ได้มาเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ต้องสิ้นสุดยุติในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙

ถ้าไม่ต้องการให้ประวัติศาสตร์หมุนซ้ำรอยเดิม คนไทยควรปฏิบัติตามกระแสพระราชดำรัสที่ขอให้ทุกฝ่ายหยุดการเผชิญหน้าและหันมาสามัคคีปรองดอง

ถ้าไม่มีการให้อภัยผิด

และไม่คิดที่จะลืมซึ่งความหลัง

จะหาสามัคคียากลำบากจัง

ความผิดพลั้งย่อมมีทั่วทุกตัวคน

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “แต่ไหนแต่ไรมา ในโลกนี้เวรย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวร แต่ระงับด้วยการไม่จองเวร นี่เป็นกฎเกณฑ์ถาวร”

เสียศีลกับเสียสัตย์



บราฮ์ม ลินคอล์น กล่าวไว้ว่า ท่านอาจจะหลอกลวงคนบางคนได้ตลอดเวลาและหลอกลวงคนทุกคนได้บางเวลา แต่ท่านไม่สามารถหลอกลวงคนทุกคนได้ตลอดเวลา

คนเราหลอกลวงกันด้วยคำพูดและการกระทำ คนที่หลอกลวงด้วยคำพูดจะไม่กล่าววาจาจริง ส่วนคนที่หลอกลวงด้วยการกระทำจะไม่จริงต่อวาจา คำว่าวาจาจริงกับจริงวาจา มีความหมายต่างกัน

คำว่า “วาจาจริง” หมายถึงพูดเรื่องที่เป็นจริง เช่นเมื่อเราพูดว่า “มีเงิน ๑๐๐ บาทอยู่ในกระเป๋า” เราได้ชื่อว่าการกล่าววาจาจริงก็ต่อเมื่อมีเงิน ๑๐๐ บาทอยู่ในกระเป๋า ผู้กล่าววาจาจริงรักษาเบญจศีลข้อที่ ๔ ซึ่งกำหนดให้ละเว้นการพูดเท็จ ใครก็ตามที่กล่าววาจาไม่จริงหรือโกหกหลอกลวงได้ชื่อว่า **เสียศีล**

คำว่า “จริงวาจา” หมายถึงจริงต่อวาจาที่ลั่นไว้ ตรงกับภาษาบาลีว่า “ยถาวาที ตถากาโร พุดอย่างไร ทำอย่างนั้น” คนที่

จริงวาทะจะพูดจริงทำจริง เช่น รับปากกับเจ้าหนี้ว่าจะคืนเงินให้ในสัปดาห์หน้าและก็คืนเงินจริงเมื่อถึงกำหนดนัด ผู้จริงต่อวาทะเป็นคนประพฤติเบญจธรรมข้อที่ ๔ อันได้แก่ สัจจะ ใครที่เสียคำพูดคือชอบให้คำมั่นสัญญาพล่อยๆ แล้วไม่ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญานั้นได้ชื่อว่า **เสียสัตย์**

คนเสียสัตย์อาจไม่ได้มีเจตนาหลอกลวงในขณะที่ตักปากรับคำครั้งแรกเนื่องจากเขาให้คำมั่นสัญญาด้วยความจริงใจ ศีลของเขาไม่ขาดเพราะไม่มีเจตนาไปปดมดเท็จ ศีลข้อมุสาวาทจะขาดก็ต่อเมื่อการโกหกหลอกลวงนั้นประกอบด้วยองค์ทั้ง ๔ ประการ คือ (๑) เรื่องไม่จริง (๒) มีเจตนาจะบอกเรื่องไม่จริงนั้น (๓) บอกเรื่องไม่จริงนั้นด้วยภาษาพูดภาษาเขียนหรือภาษาท่าทาง และ (๔) ผู้อื่นรับรู้เรื่องไม่จริงนั้น

รวมความว่า ผู้กล่าววาทะไม่จริงกับผู้อื่นด้วยเจตนาที่จะหลอกลวงเขา เมื่อผู้อื่นรับรู้เรื่องไม่จริงนั้น ผู้กล่าวเท็จจะเสียศีลทันที เขาไม่เคารพทั้งตนเองและผู้อื่นจึงกล่าวเท็จเช่นนั้น คนที่ถูกจับได้ว่าเคยหลอกลวงจะเป็นคนที่ไม่น่าไว้วางใจเพราะเขาอาจปกปิดการกระทำชั่วอื่นๆ ด้วยการเล่นละครตบตาอยู่ก็ได้ เหตุฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสไว้ใน จูฬราหุลโฆวาทสูตร ว่า **ผู้ไม่ละอายในการกล่าวเท็จทั้งๆ ที่รู้ว่าเท็จจะไม่ทำชั่วเป็นไม้มิ**

คนที่ถูกจับได้ว่ากล่าวเท็จจะเสียเครดิต คนอื่นมักไม่ให้ความเชื่อถือแก่เขาในโอกาสต่อไป ดังกรณีของเด็กเลี้ยงแกะในนิทานอีสปนั่นเอง ส่วนคนที่เสียสัตย์ก็หมดความน่าเชื่อถือ

ไว้วางใจได้มากเช่นกัน แม้ภายหลังเขาจะกลับตัวเป็นคนซื่อสัตย์ คนอื่นก็ยังไม่ไว้วางใจเขาอยู่ดี เหมือนกับเรื่องต่อไปนี้

วันหนึ่ง เพื่อนมาขอยืมเงินจากนั้สรูตินโดยบอกว่าจะใช้เงินคืนสัปดาห์หน้า นั้สรูตินไม่เชื่อว่าเขาจะใช้เงินคืนจริงเพราะเพื่อนคนนั้นเคยกระดัดสัตย์มาหลายครั้งแล้ว แม้จะไม่เชื่อเครดิต นั้สรูตินก็ให้เพื่อนยืมเงินไปโดยทำใจว่าหนี่คงสูญ แต่เพื่อนกลับเป็นคนรักษาคำพูดในครั้งนีโดยคืนเงินให้นั้สรูตินตามกำหนด

สองเดือนต่อมา เพื่อนคนนั้นมาติดต่อขอยืมเงินจากนั้สรูตินอีก แต่ครั้งนี้นั้สรูตินไม่ยอมให้ยืมเงิน เพื่อนจึงกล่าวว่า “แกก็รู้เครดิตของฉันดี คราวที่แล้ว ฉันจ่ายเงินคืนให้แก่ตรงเวลานะ”

นั้สรูตินตอบว่า “คราวนี้แกจะไม่ได้เงินจากฉันแม้แต่สตางค์แดงเดียว คราวที่แล้วแกก็หลอกลวงฉันอยู่ดีด้วยการคืนเงินตามกำหนดทั้งๆ ที่ฉันเชื่อว่าไม่มีวันที่แกจะคืนเงิน ต่อไปนี้ฉันจะไม่ยอมให้แกหลอกลวงฉันอีกแล้ว”

คนที่หลอกลวงคนอื่นก็มักเป็นที่ระแวงแคลงใจอย่างนี้แหละ ถึงแม้จะกลับเนื้อกลับตัวเป็นคนซื่อตรงแล้วก็ตาม

อย่างไรก็ดี ความเป็นคนซื่อตรงต้องมีปัญญากำกับ บางคนพูดจริงทำจริงในเรื่องที่ไร้เหตุผลจนดูเป็นคนดันทุรังไปก็มี บางคนบอกว่าจะไปก็ต้องไปให้ได้ เขาพูดคำไหนต้องเป็นคำนั้น ใครขัดไม่ได้ การรักษาคำพูดเช่นนี้บางครั้งเป็นการถืออรั้นเอาแต่ใจตัวเองมากกว่าจะเป็นการจริงต่อวาจาด้วยเหตุผล

สุภาภิตสูตรสอนไว้ว่า คนเราควรจริงต่อวาจาที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ดังบาลีว่า “**สจฺเจ อตุเก จ ธมฺเม จ อหุ สนฺโต ปฏิภูจิตา คนฺตี**ทั้งหลายดำรงมั่นอยู่ในวาจาจริงที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม”

เมื่อสลัดอากาศจี๊เครื่องบินจับผู้โดยสารเป็นตัวประกันและประกาศจะยิงผู้โดยสารในเวลาที่กำหนดถ้าข้อเรียกร้องไม่ได้รับการตอบสนอง พอถึงกำหนดเส้นตายแล้วยังไม่มีคำตอบจากรัฐบาล สลัดอากาศก็ไม่จำเป็นต้องยิงตัวประกันทั้งตามคำประกาศที่ไม่เป็นประโยชน์และไม่เป็นธรรมของตน

ก่อนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละครั้งจะมีผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคนใช้เงินซื้อเสียง ชาวบ้านบางคนรับแจกเงินจากผู้สมัครคนนั้นแล้วคิดว่าต้องไปลงคะแนนให้เขา มิฉะนั้นจะเป็นการเสียสัจจะ เรื่องนี้คงต้องพิจารณาว่าการซื้อเสียงเป็นเรื่องผิดกฎหมายและไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม การให้คำมั่นสัญญากับผู้ซื้อเสียงจึงไม่ถือเป็นเรื่องชอบธรรมที่ต้องปฏิบัติตาม

เมื่อโจรประกาศจะเข้าปล้นวันนั้นวันนี้แล้วไม่เข้าปล้นตามกำหนดอย่างนี้ไม่ถือว่าเป็นเสียสัตย์ เพราะคำประกาศไม่เป็นประโยชน์และไม่เป็นธรรมจึงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม การที่โจรเลิกทำชั่วแล้วหันไปทำดีแทนเราเรียกว่า **กลับตัว** ส่วนการที่คนเลิกทำดีแล้วหันไปทำชั่วแทนเราเรียกว่า **กลับสัตย์**

ถ้าเราพิจารณาแล้วเห็นว่าคำมั่นสัญญาใดเป็นประโยชน์ และเป็นธรรม เราต้องรักษาคำมั่นสัญญานั้นยิ่งกว่าชีวิต เราพร้อมที่จะสละทุกอย่างเพื่อเป็นคนจริงต่อวาทะนั้น ดังพุทธพจน์ที่ว่า **บุคคลควรสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ ควรสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต ควรสละทั้งทรัพย์ อวัยวะ และชีวิตเมื่อระลึกถึงธรรม** และธรรมที่เราควรรักษาถึงชีวิตก็คือสัจจะที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม คำโคลงโลกนิติบทที่ ๖๗ สนับสนุนมตินี้ไว้ว่า

เสียสินสงวนศักดิ์ไว้	วงศ์หงส์
เสียศักดิ์สู่ประสงค์	สิ่งรู้
เสียรู้เร่งดำรง	ความสัตย์ ไร้นา
เสียสัตย์อย่าเสียสู้	ชีพม้วยมรณา

ดังนั้น ก่อนให้คำมั่นสัญญากับใครควรพิจารณาไตร่ตรอง ดูให้ดีว่าเราสามารถปฏิบัติตามคำมั่นสัญญานั้นได้หรือไม่ บางครั้งเราอาจคิดว่าเป็นเรื่องที่พอปฏิบัติได้จึงตกปากรับคำ แต่ภายหลังอาจมีตัวแปรมาทำให้เราไม่อาจปฏิบัติตามคำมั่นสัญญานั้น เราก็กลายเป็นคนเสียสัตย์ไป เหตุนั้นเราต้องใคร่ครวญให้ดี ก่อนจะพูดหรือทำอะไรที่เป็นการผูกมัดตัวเอง ดังภาษิตที่ว่า

คิดทุกคำที่พูด อย่าพูดทุกคำที่คิด
 นิสมม กรณํ เสยโย
 ใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำดีกว่า

ความหมายของฝ่ายค้าน



การปกครองระบอบประชาธิปไตยจำเป็นต้องมีฝ่ายค้าน เพื่อคอยตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ฝ่ายค้านช่วยป้องกันมิให้ฝ่ายรัฐบาลใช้อำนาจเบ็ดเสร็จแบบเผด็จการ เมื่อรัฐบาลแถลงนโยบายต่อสภา ฝ่ายค้านทำหน้าที่ตรวจสอบและท้วงติงในประเด็นที่เห็นว่าบกพร่อง หลังจากรัฐบาลแถลง นโยบายไปแล้ว ฝ่ายค้านต้องติดตามดูว่ารัฐบาลได้ทำตามนโยบายที่แถลง ต่อสภาหรือไม่ ถ้าเห็นว่ารัฐบาลไม่ปฏิบัติตามนโยบาย ฝ่ายค้านก็จะออกมาทักท้วงรัฐบาล

ถ้าฝ่ายค้านปฏิบัติหน้าที่อย่างมีเหตุผล นโยบายการบริหารประเทศของรัฐบาลก็จะถูกขัดเกลาให้เข้ารูปเข้ารอยมากขึ้น เพราะว่าภาชนะจะสวยเพราะมีคนขัดสี นโยบายของรัฐบาลจะดีก็เพราะมีคนขัดเกลา

ช่างหล่อพระพุทธรูปที่เก่งจริงๆ มักชอบการตึง นั่นคือเมื่อหล่อพระพุทธรูปเสร็จแต่ละองค์ ช่างหล่อจะเชิญคนช่างตีมา

ติดัง ว่าพระพุทธรูปนั้นมีจุดบกพร่องที่ใดบ้างหรือไม่ จากนั้นเขาก็แก้ไขปรับปรุงตรวจจุดที่ถูกหักท้วง พระพุทธรูปที่สำเร็จออกมาจึงมีลักษณะงดงามไม่มีที่ติ

รัฐบาลเปรียบเหมือนช่างหล่อ นโยบายของรัฐบาลเปรียบได้กับพระพุทธรูป ส่วนฝ่ายค้านเปรียบเหมือนคนช่างติ พระพุทธรูปที่สำเร็จออกงดงามเพราะผ่านคนติติงมาก่อนฉันใด นโยบายของรัฐบาลจะออกมาดีก็เพราะผ่านการหักท้วงของฝ่ายค้านมาก่อนฉันนั้น

ก็มีบ้างที่ฝ่ายค้านบางคนจะทำหน้าที่ขัดคอมากกว่าขัดเกลานโยบาย นั่นคือค้านทุกอย่างที่ขวางหน้าโดยไม่มีเหตุผลอันควร มีบทบาทเข้าลักษณะตีรวนอย่างเดียว เหมือนกับคนช่างติคนหนึ่งที่ถูกเชิญไปติว่าพระพุทธรูปที่เพิ่งหล่อเสร็จมีจุดบกพร่องตรงไหนบ้าง คนช่างติเดินวนรอบพระพุทธรูปหลายรอบ ในที่สุดเขาก็หาที่ติจนได้โดยบอกว่า “พระพุทธรูปองค์นี้จะไรก็ดีหมดเสียอย่างเดียวที่พูดไม่ได้”

คนช่างติก็เหมือนกับไม้กวาดที่ช่วยทำความสะอาดให้กับคนถูกติ แต่ไม้กวาดก็มีทั้งไม้กวาดดีและไม้กวาดเลว ไม้กวาดที่ชอบกวาดที่สกปรกให้กลับสะอาดเรียกว่าไม้กวาดดี ส่วนไม้กวาดที่ชอบกวาดที่สะอาดให้กลายเป็นที่สกปรกเรียกว่าไม้กวาดเลว

ฝ่ายค้านที่ดีจะต้องช่วยกวาดล้างความสกปรกออกไปจากการเมืองไทย กวาดล้างการทุจริตคอร์รัปชันในคณะรัฐบาล กวาด

ล้างความด้อยประสิทธิภาพของระบบราชการ ดังนั้นเป็นต้น แต่ต้องไม่ลืมว่า บทบาทของฝ่ายค้านจำกัดอยู่ที่การทักท้วงรัฐบาล ฝ่ายค้านไม่ได้ลงมือปฏิบัติการโดยตรง

ฝ่ายรัฐบาลเมื่อถูกทักท้วงจากฝ่ายค้านก็ต้องนำข้อทักท้วงมาพิจารณาปรับปรุงตนเอง คำทักท้วงมีประโยชน์ตรงที่ช่วยขัดเกลานโยบายและการปฏิบัติงานของรัฐบาลให้ดียิ่งขึ้น พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มองเห็นคนทักท้วงว่ากล่าวตักเตือนเหมือนคนชี้ชุมทรัพย์ให้ ดังพุทธพจน์ในธรรมบทที่ว่า

“บุคคลควรมองเห็นผู้มีปัญญาที่คอยว่ากล่าวตักเตือนชี้ข้อบกพร่องเหมือนผู้บอกชุมทรัพย์ให้ ควรคบหาบัณฑิตเช่นนั้น เพราะเมื่อคบหาคนเช่นนั้น จะมีแต่ความเจริญไม่มีความเสื่อม”

ดังนั้น เมื่อมีเสียงทักท้วงจากฝ่ายค้านหรือแม้กระทั่งจากประชาชนทั่วไป รัฐบาลต้องรับฟัง บางที่อาจจะมีข้อบกพร่องของรัฐบาลที่ผ่านตารัฐบาลไปจนรัฐบาลเองมองไม่เห็นแต่ฝ่ายอื่นมองเห็น ดังคำกล่าวที่ว่า “นกมองไม่เห็นฟ้า ปลา มองไม่เห็นน้ำ ไส้เดือนมองไม่เห็นดิน” อะไรที่เราคุ้นและชิน เรามักมองไม่เห็นว่าเป็นปัญหา

เพราะเหตุนี้นั่นเอง หัวหน้าคณะรัฐบาลในอดีตท่านหนึ่งจึงมักชอบพูดว่า “ไม่มีปัญหา” ในขณะที่รัฐบาลของท่านจะถูกปฏิวัติอยู่รอบร่อ และทั้งๆ ที่หลายฝ่ายชี้ว่ารัฐมนตรีของท่านทุจริตคอร์รัปชัน ท่านก็ทำให้แสดงใบเสร็จ

อันตรายหรือความลำเอียงด้วยความรักเป็นมานานบังตาที่ปิดกั้นไม่ให้คนเรามองเห็นความผิดพลาดของตนและพวกพ้อง เช่น พ่อแม่รักลูกคนไหนมากก็มักออกมาปกป้องเมื่อลูกคนนั้นทำผิด นั่นแสดงว่าคนเรามักลำเอียงเข้าข้างคนที่เรารัก พระพุทธเจ้าตรัสว่า “นตถิ อตตสมํ เปมํ รักใดไหนเล่าจะเท่ารักตัวเอง” เมื่อคนเรารักตัวเองมากที่สุด คนเราจึงลำเอียงเข้าข้างตัวเองมากที่สุด เหตุนั้น เมื่อรัฐบาลทำผิดพลาด รัฐบาลก็มักลำเอียงเข้าข้างตนเองและพรรคพวกของตน

ความลำเอียงเข้าข้างตนเองและพรรคพวกของตนมีปรากฏให้เห็นในทุกวงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเป็นความแตกต่างระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง เจ้านายต้องเป็นฝ่ายถูกเสมอ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ถ้าลูกน้องทำงานซักซาก็ถูกหาว่าอิดอาดเฉื่อยชา ถ้าเจ้านายทำงานซักซำแสดงว่าท่านสุขุมรอบคอบ ถ้าลูกน้องทำงานไม่เสร็จก็ถูกหาว่าเกียจคร้าน แต่ถ้าเจ้านายทำงานไม่เสร็จแสดงว่าท่านมีภารกิจมาก”

เมื่อความลำเอียงเข้าข้างตัวเองเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ปุถุชนและการทำผิดพลาดก็เป็นธรรมดาของชีวิต โอกาสที่รัฐบาลจะทำผิดพลาดแล้วเข้าข้างตัวเองจึงมีความเป็นไปได้มาก ความหมายของฝ่ายค้านอยู่ที่การตรวจสอบนโยบายและการปฏิบัติงานของรัฐบาลและท้วงติงเมื่อเห็นว่ารัฐบาลทำผิดพลาด

ถ้าความผิดพลาดเป็นเรื่องเสียหายร้ายแรง ฝ่ายค้านก็เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีหรือรัฐบาลทั้งคณะ

ฝ่ายค้านจึงเป็นเหมือนกระจกส่องรัฐบาล คนจะแต่งหน้าได้สวยสดงดงามก็เพราะอาศัยกระจกส่อง รัฐบาลจะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีเพราะมีฝ่ายค้านคอยทักท้วง ถ้าเป็นไปไม่ได้ รัฐบาลควรเอาอย่างพิธีสงฆ์ที่กระทำในวันออกพรรษา พระสงฆ์จะปวารณา คืออนุญาตให้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกัน ในทำนองเดียวกัน รัฐบาลปวารณาให้ฝ่ายค้านตักเตือนทั่วถึงได้

การปวารณาให้ผู้อื่นตักเตือนได้นี้มีอานิสงส์มาก พระเจ้าปเสนทิโกศลเคยใช้ได้ผลมาแล้วดังปรากฏในโศกปากสูตร ว่า

ครั้งหนึ่ง พระเจ้าปเสนทิโกศลพูลถามวิธีลดน้ำหนักกับพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าตรัสสอนวิธีลดน้ำหนักด้วยคาถาว่า “มนุสฺส สทา สติมโต” เป็นต้น แปลว่า “ผู้มีสติรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา รู้จักประมาณในอาหารที่ได้มา (เพื่อรับประทาน) เวทนาของเขเบาบางลง เขาแก่ช้า มีอายุยืน”

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงพอพระทัยคาถาลดน้ำหนักนี้มาก ถึงกับรับสั่งให้มหาดเล็กซื้อสุกัสนมมานพทองจำคาถาให้แม่นยำ และให้สุกัสนมมานพยืนอยู่ข้างโต๊ะเสวย หากมานพเห็นว่าพระองค์เสวยพระกระยาหารเกินกำหนดก็ท่องคาถาออกม้างๆ หลังจากนั้นปรากฏว่าเวลาที่มานพท่องคาถาออกมา พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงได้สติหยุดเสวยพระกระยาหารทันที ทรงลด

ปริมาณพระกระยาหารลงทุกวันโดยวิธีนี้ ในที่สุดพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงลดและคุดน้ำหนักได้สำเร็จเพราะอาศัยสุทฺธสฺสนมาณพคอยทอ้งคาถาเป็นการเตือนสติ และที่สุทฺธสฺสนมาณพกล้าทอ้งคาถาช้างโต๊ะเสวยก็เพราะพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงปวาราณาไว้นั่นเอง

รัฐบาลจะดำเนินการตามแบบอย่างของพระเจ้าปเสนทิโกศลด้วยการปวาราณาให้ฝ่ายค้านว่ากล่าวตักเตือนตามที่เห็นสมควรก็ได้ การปวาราณาจะช่วยลดการเผชิญหน้าแบบศัตรูลงไป

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่ารัฐบาลจะทำการปวาราณาหรือไม่ ฝ่ายค้านก็มีหน้าที่ทักท้วงตักเตือนรัฐบาลอยู่แล้ว ข้อสำคัญก็คือต้องค้านให้เป็นเหตุเป็นผล และนอกจากจะเป็นกระจกส่องรัฐบาลแล้ว ฝ่ายค้านควรเป็นกระจกส่องตนเองบ้างว่าฝ่ายค้านปัจจุบันก็เคยเป็นรัฐบาลมาก่อน ที่ต้องจำใจมาเล่นบทฝ่ายค้านอยู่ทุกวันนี้ เพราะเคยทำผิดพลาดเรื่องอะไร ถ้าเป็นรัฐบาลคราวหน้าจะได้ไม่ทำอีก พระพุทธเจ้าตรัสว่า

“สุทฺธสฺสํ วชฺชมญฺญเอสํ

อตฺตโน ปน ทุพฺพสํ

ความผิดพลาดของคนอื่นเห็นได้ง่าย

ความผิดพลาดของตนเองเห็นได้ยาก”

ทางแห่งความเจริญ



ผลการเลือกตั้งออกมาแล้ว ประเทศไทยมีสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่ง กว่าที่จะก้าวมาถึงจุดนี้ ประชาธิปไตย ล้มลุกคลุกคลานบ่อยครั้ง เป็นหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกคนที่ต้องพิสูจน์แก่ประชาชนคนไทยว่า ระบอบรัฐสภามีคุณภาพและประสิทธิภาพมากพอที่จะแก้ปัญหาของชาติ ถ้ารัฐสภาพิสูจน์ตนเองได้อย่างนั้น อำนาจแทรกซ้อนจากภายนอกจะไม่สามารถล้มล้างระบอบรัฐสภาได้ ดังนั้น เพื่อสร้างความเจริญเติบโตให้กับระบอบรัฐสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ควรปฏิบัติอธิปไตยธรรม ๗ ประการ

อธิปไตยธรรม หมายถึงธรรมป้องกันความเสื่อมของหมู่คณะและผู้ปกครองบ้านเมือง ผู้ปฏิบัติธรรมนี้ “พึงหวังความเจริญอย่างเดียว หากความเสื่อมมิได้” พระพุทธเจ้าทรงแสดงอธิปไตยธรรมที่สารัณทศเจดีย์แก่คณะเจ้าลิจฉวีผู้ปกครองแคว้นวัชชี ดังนั้น ธรรมหมวดนี้จึงมีชื่อเรียกเต็มๆ ว่า **วัชชีอธิปไตยธรรม**

แคว้นวัชชีปกครองด้วยระบอบคณาธิปไตยโดยคณะเจ้า
ลิจจวีแห่งวรรณะกษัตริย์ได้รวมกลุ่มกันเป็นสภาบริหารกิจการ
ของรัฐ พระพุทธเจ้าทรงแสดงอภิธานิยธรรม ๗ ประการให้สภา
เจ้าลิจจวีถือปฏิบัติดังนี้

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

สภาเจ้าลิจจวีควรกำหนดสมัยประชุมแน่นอน ในสมัย
ประชุมหนึ่งมีการประชุมกันบ่อยครั้ง

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อม
เพรียงกันทำกิจที่พึงทำ

เมื่อมีเสียงกลองเรียกประชุมดังลั่นขึ้น เจ้าลิจจวีทุก
พระองค์จะไปเข้าประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน โดยไม่พายเบี่ยงว่า
กำลังมีธุระยุ่งหรือติดราชการอื่น พวกเขาถือว่าการประชุมสภา
มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง แม้จะอยู่ห่างไกลก็ต้องไปร่วม
ประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน การประชุมสภาของเจ้าลิจจวีครบ
องค์ประชุมทุกครั้ง ไม่เคยมีปรากฏการณ์ว่าสมาชิกท่านใดจะ
ขอให้ประธานสภานับองค์ประชุม ทั้งนี้เพราะสมาชิกไม่โดด
ประชุม พวกเขาเลิกประชุมโดยพร้อมกัน และเมื่อที่ประชุมมีมติ
ให้กระทำการใด ทุกคนพร้อมใจกันกระทำการนั้น

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ลบล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว
ยึดถือปฏิบัติตามหลักการที่วางไว้เดิม

คณะเจ้าลิจจวีในฐานะสภานิติบัญญัติไม่ผ่านกฎหมาย

ที่ขัดต่อระเบียบประเพณีและศีลธรรมอันดีงามของสังคม พวกเขาเคารพกติกาหรือธรรมเนียมการปกครองจึงไม่ฉีกทิ้งตามอำเภอใจ นั่นคือไม่ล้มล้างสิ่งดีงามที่บัญญัติไว้แล้ว ยิ่งไปกว่านั้น พวกเจ้าลิจจวี่ไม่ประกาศขึ้นภาษีหรือค่าบริการอื่นใดโดยไม่จำเป็น อรรถกถาหาปรินิพพานสูตร บันทึกไว้ว่า เจ้าลิจจวี่เคารพวัชชีธรรมที่เกี่ยวกับอำนาจตุลาการ ดังนั้นอำนาจบริหารกับอำนาจตุลาการจึงไม่ขัดแย้งกันเพราะเจ้าลิจจวี่เคารพระเบียบแบบแผนกระบวนการศาลสถิตยุติธรรมและไม่พยายามแทรกแซงอำนาจตุลาการ แคว้นวัชชีจึงไม่มีวิกฤติตุลาการ

๔. เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ในบ้านเมือง

เนื่องจากแคว้นวัชชีมีแต่สภาเจ้าลิจจวี่ ในสมัยนั้นยังไม่มีวุฒิสภา คณะเจ้าลิจจวี่ให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโสในบ้านเมือง และรับฟังคำแนะนำของท่านเหล่านั้น ไม่กระทำการใดๆ อันส่อไปในทางเผด็จการโดยสภา แต่ผู้ใหญ่ของพวกเขาก็เป็นผู้มีคุณธรรมที่เป็นเสาหลักให้พึ่งได้จริงๆ จึงไม่ใช่ประเภทเสาผู้ที่โอนเอนไปมาเพราะต้องลมปากคน

๕. ปกป้องคุ้มครองสิทธิสตรีเพื่อมิให้พวกเธอต้องถูกรังแกย่ำยีหรือจูดคร่ำขื่นใจ

พวกเจ้าลิจจวี่เป็นชนเผ่าที่นับถือวัชชีธรรมะกษัตริย์จึงมักมองเห็นสตรีเป็นเครื่องเล่น การข่มเหงรังแกและจูดคร่ำขื่นขื่นสตรีมีอยู่บ่อยๆ พระพุทธเจ้าทรงสอนพวกเจ้าลิจจวี่ให้เคารพสิทธิของสตรีและถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องปกป้องคุ้มครองพวกเธอ

เป็นที่น่ายินดีว่าผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนครั้งนี้ มีสตรีได้รับการเลือกตั้งเข้าสภาจำนวน ๑๕ ท่าน สติขของสตรี น่าจะได้รับการกล่าวถึงมากขึ้นในสภาด้วยเสียงของสมาชิกเหล่านี้

๖. เคารพหลักการบูชาปูชนียสถานและปูชนียวัตถุรวมถึงอนุสาวรีย์ประจำชาติ

ในข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ผู้ปกครองอนุรักษวัฒนธรรมทางวัตถุในรูปของปูชนียสถานปูชนียวัตถุที่แสดงถึงคิลปะประจำชาติ ทรงส่งเสริมให้รักษาวรรณธรรมทางจิตใจที่แสดงออกในรูปรัฐพิธีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักการบูชาปูชนียสถานปูชนียวัตถุและอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญของชาติ

๗. ให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย

พระอรหันต์ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตหรือนักบวชผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป นักปกครองต้องให้ความอุปถัมภ์แก่ท่านเหล่านั้นโดยพิจารณาว่า “ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่ได้มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วขอให้ อยู่โดยผาสุก”

ข้อนี้รวมถึงว่านักปกครองควรน้อมรับคำสอนเกี่ยวกับธรรมะในการปกครอง หากทางรัฐสภาจะนิมนต์พระสงฆ์ไปแสดงธรรมที่รัฐสภา สมาชิกรัฐสภาทุกคนควรเข้าฟังธรรมโดยพร้อมเพรียงกัน

ยิ่งไปกว่านั้น สมาชิกรัฐสภาต้องไม่ทำลายศาสนาเสียเอง เพราะศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนให้เกิดความ

สมัครสมานสามัคคี ถ้ามีการยุยงให้เกิดความแตกแยกในวงการศาสนา ก็เท่ากับว่าความสามัคคีปรองดองของคนในชาติได้ถูกทำลายไปด้วย

พวกเจ้าลิจฉวีได้ปฏิบัติตามอปริหานิยธรรมทั้ง ๗ ประการ เหล่านี้จึงสามัคคีปรองดองปกครองบ้านเมืองอย่างปกติสุข ดังภาษิตที่ว่า “สุขา สงฆสฺส สามคฺคี ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะนำความสุขมาให้” พระเจ้าอชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธปรารถนาจะยกทัพรุกรานแคว้นวัชชีก็ไม่กล้าทำในช่วงที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่ เพราะเห็นว่าพวกเจ้าลิจฉวีเป็นนักรบที่สามัคคีปรองดองกันโดยยึดมั่นในหลักอปริหานิยธรรม

ต่อมาภายหลังการปรินิพพานของพระพุทธองค์ พระเจ้าอชาตศัตรูทรงส่งวัสสการพราหมณ์เป็นไส้ศึกไปทำลายความสามัคคีของพวกเจ้าลิจฉวี เมื่อพวกเจ้าลิจฉวีลืมปฏิบัติตามอปริหานิยธรรม ความเลื่อมก็บังเกิดแก่แคว้นวัชชี วัสสการพราหมณ์ทอดลองตักลองเรียกประชุม ปรากฏว่าไม่มีใครมาประชุมสภาวัสสการพราหมณ์จึงส่งสัญญาณให้พระเจ้าอชาตศัตรูยาตราทัพรุกรานแคว้นวัชชีที่เจ้าลิจฉวีไม่สามัคคีกันรบป้องกัน ผลลัพธ์ก็คือพระเจ้าอชาตศัตรูยึดแคว้นวัชชีได้โดยง่าย นี่คือโทษภัยของสามัคคีเภทหรือการแตกความสามัคคีของคนในชาตินั่นเอง

ตราบโศกมาชิกสภของไทยสามัคคีกันด้วยการปฏิบัติตามอปริหานิยธรรมทั้ง ๗ ประการ ตรานั้นรัฐสภาจะมีแต่ความเจริญ ไม่มีความเสื่อมเสีย แต่เมื่อใด พวกเขาลงระเริงในอำนาจ

แย่งชิงผลประโยชน์ส่วนตนจนลืมส่วนรวม เมื่อนั้นศัตรูรัฐสภา
จะได้ช่องทางและโอกาส ความพินาศอาจตามมาเหมือนกรณี
บทเรียนจากพวกเจ้าลิจจวีแห่งแคว้นวัชชี

ผลัดกันดี ดีทุกคน ชิงกันดี ไม่ดีสักคน

นโยบายกระจายความสุข

๖
๕๕

ตั้งแต่ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ ๑ ใน พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้นมา ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศในระดับหนึ่งที่สามารถสร้าง ความมั่งคั่งแก่สังคมเมืองในภาคอุตสาหกรรมจนประเทศไทยกำลังก้าวสู่ความเป็นนิคมหรือประเทศอุตสาหกรรมใหม่ แต่ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจได้กระจุกตัวอยู่ในสังคมเมืองและยังกระจายไปไม่ถึงสังคมชนบท แม้ในช่วงที่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๙) ช่องว่างระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบทก็ยังไม่มีความลดลงแต่อย่างใด

นับเป็นเรื่องที่น่ายินดีที่รัฐบาลชุดปัจจุบันมองเห็นปัญหาเรื่องช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท และได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่าจะดำเนินการลดช่องว่างดังกล่าวด้วยนโยบายกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนทุกหมู่เหล่า นโยบายนี้เกิดจากเจตนาที่เป็น

บุคคล แต่จะทำให้ผลตามนโยบายหรือไม่นั้นเป็นเรื่องที่ต้องติดตามดูกันต่อไป

ปัญหาเรื่องความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้นี้เป็นความจริงที่ไม่มีใครปฏิเสธ ดูด้วยตาเปล่าเราก็คือว่าเมืองกับชนบทต่างกันมากเพียงไร สถิติบอกว่า ยิ่งพัฒนาไป รายได้ของคนในเมืองยิ่งทิ้งห่างรายได้ของคนในชนบท ดังตัวเลขต่อไปนี้

ใน พ.ศ. ๒๕๑๙ คนชนบทมีรายได้ปีละ ๓,๕๘๐ บาท ขณะที่คนเมืองมีรายได้ปีละ ๗,๙๐๐ บาท ใน พ.ศ. ๒๕๒๔ รายได้ของคนชนบท ๖,๘๗๐ บาท ขณะที่คนเมืองมีรายได้ ๑๕,๑๙๐ บาท และใน พ.ศ. ๒๕๒๙ คนชนบทมีรายได้ ๗,๐๔๐ บาท ขณะที่คนเมืองมีรายได้ ๑๙,๑๓๐ บาท

จะเห็นได้ว่าใน พ.ศ. ๒๕๑๙ คนเมืองมีรายได้สูงกว่าคนชนบทประมาณ ๑ เท่า ช่องว่างขยายมากขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๒๙ เมื่อคนเมืองมีรายได้สูงกว่าคนชนบทเกือบ ๓ เท่า ในปีเดียวกันนั้น นักอุตสาหกรรมมีรายได้สูงกว่าคนชนบท ๖ เท่าและพ่อค้านักธุรกิจมีรายได้สูงกว่าคนชนบท ๑๐ เท่า ที่ช่องว่างระดับรายได้ขยายกว้างออกไปเช่นนี้เพราะในช่วงที่ผ่านมา รัฐบาลมุ่งพัฒนาภาคอุตสาหกรรมสำหรับคนเมืองละเลยการพัฒนาภาคเกษตรกรรมของคนชนบท

แม้ว่าคนชนบทจำนวนมากจะอพยพเข้ามาในเมืองเพื่อทำงานในโรงงานอันเป็นการขอรับส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการ

พัฒนาประเทศได้บ้าง แต่กระนั้นอัตราส่วนระหว่างคนเมืองกับคนชนบทก็ห่างกันมาก ธนาคารโลกรายงานว่า ใน พ.ศ. ๒๕๓๓ ประเทศไทยมีประชากรในเมือง ๒๓% และประชากรในชนบท ๗๗% ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์มีประชากรในเมือง ๑๐๐% ประเทศเกาหลีใต้มีประชากรในเมือง ๗๒% และประชากรในชนบท ๒๘% ประเทศมาเลเซียมีประชากรในเมือง ๔๓% และประชากรในชนบท ๕๗%

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ผ่านๆ มา รัฐบาลไทยเน้นพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในสังคมเมืองเพื่อประโยชน์ของคนเมืองจำนวน ๒๓% ของประชากรทั้งหมด และทอดทิ้งคนส่วนใหญ่ของประเทศจำนวน ๗๗% ในชนบท จึงไม่แปลกที่คนเมืองมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าคนชนบทหลายเท่าตัว

วิธีลดช่องว่างแบบสิงคโปร์ก็คือทำชนบททั้งหมดให้เป็นเมืองเพื่อจะได้ไม่มีความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทอีกต่อไป สิงคโปร์ทำได้เพราะประเทศนี้เป็นเพียงเกาะเล็กๆ ประเทศไทยเป็นประเทศใหญ่จึงเลียนแบบสิงคโปร์ไม่ได้ ประเทศหนึ่งที่ไทยน่าเอาอย่างเรื่องนโยบายกระจายรายได้คือเกาหลีใต้ที่เริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๑ ใน พ.ศ. ๒๕๐๕ หลังประเทศไทยประกาศใช้แผนพัฒนาฯ ๑ ปี ประเทศเกาหลีใต้รู้หน้าเร็วกว่าไทยในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม และแม้จะเคยประสบปัญหาช่องว่างระดับรายได้ระหว่างคนเมืองกับคนชนบทมาแล้ว เกาหลีใต้ก็สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้

ในระยะที่เกาหลีใต้เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๒ ใน พ.ศ. ๒๕๑๐ คนเมืองมีรายได้สูงกว่าคนชนบทเกือบเท่าตัว นั่นคือครัวเรือนในเมืองมีรายได้เฉลี่ย ๒๔๙,๐๐๐ วอน ในขณะที่ครัวเรือนในชนบทมีรายได้เฉลี่ย ๑๔๙,๐๐๐ วอน รัฐบาลเกาหลีใต้ได้เสนอโครงการลดช่องว่างระดับรายได้ระหว่างคนเมืองกับคนชนบทใน พ.ศ. ๒๕๑๓ โครงการนี้มีชื่อเรียกว่า **แซมอาอิล อุนดง** หมายความว่า **“แนวทางการสร้างหมู่บ้านใหม่เพื่อให้ชีวิตคนในชนบทดีขึ้นและหมู่บ้านทันสมัยมากขึ้น”**

โครงการแซมอาอิล อุนดง กำหนดเป้าหมายไว้ ๓ ประการ คือ

(๑) เพื่อสนับสนุนการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชนบท

(๒) เพื่อยกระดับจิตใจและวางรากฐานประชาธิปไตย

(๓) เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในชนบท

รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ทุ่มสรรพกำลังในการพัฒนาหมู่บ้านในแนวทางแซมอาอิล อุนดง จนประสบความสำเร็จในการลดช่องว่างระดับรายได้ระหว่างคนเมืองกับคนชนบท ดังจะเห็นได้ว่า ใน พ.ศ. ๒๕๒๕ ครัวเรือนในเมืองมีรายได้ ๔.๕ ล้านบาท เทียบกับครัวเรือนในชนบทซึ่งมีรายได้ ๔.๔ ล้านบาท ช่องว่างระดับรายได้ระหว่างคนเมืองกับคนชนบทในเกาหลีใต้ได้ปิดฉากไปแล้ว

รัฐบาลไทยมุ่งพัฒนาประเทศให้เป็นนิคส์ตามแบบเกาหลีใต้ แต่ก็สนใจเอาอย่างเฉพาะความสำเร็จในภาคอุตสาหกรรมของเขา

เท่านั้น อันที่จริงความสำเร็จของเกาหลีใต้ในการลดช่องว่างระดับรายได้ระหว่างคนเมืองกับคนชนบทเป็นเรื่องที่น่าถือเป็นแบบอย่างมากกว่า ประเทศไทยก็มีนโยบายที่คล้ายกับแซมเบียและอูกันดา ซึ่งเราเรียกว่า **อุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง** แต่โครงการนี้มุ่งพัฒนาจิตใจของชาวชนบทมากกว่าจะรณรงค์เพื่อลดช่องว่างระดับรายได้ของชาวเมืองกับชาวชนบท

ครั้งหนึ่งโครงการอีสานเขียวเคยได้รับความเอาใจใส่จากทุกฝ่าย จนกลายเป็นตัวอย่างที่ดีอันหนึ่งในการระดมกำลังพัฒนาชนบท การจะฟื้นฟูโครงการอีสานเขียวให้กลับมีชีวิตชีวาและมีพลังเหมือนในอดีตคงเป็นไปได้ยาก ขอเสนอว่า รัฐบาลน่าจะระดมสรรพกำลังที่เคยใช้กับโครงการอีสานเขียวไปให้กับ**อุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง**ที่มีอยู่ทั่วประเทศ โครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองจะเป็นยุทธวิธีที่มีพลังในการกระจายรายได้และลดช่องว่างระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท

อย่างไรก็ตาม การกระจายรายได้อย่างเดียวยังไม่เพียงพอที่จะลดช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท แม้คนชนบทจะมีรายได้เพิ่มขึ้นแต่ถ้าขาดสิ่งสาธารณูปโภคและปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็น คนชนบทก็คงอพยพเข้าเมืองอยู่ดี ดังนั้นการกระจายที่แท้จริงจึงหมายถึงการกระจายความสุขของชาวบ้าน ๔ ประการไปสู่ชนบท คือ

๑. **อรรถิสุข** สุขเกิดจากการมีทรัพย์สินซึ่งหามาได้จากการทำเกษตรกรรมด้วยน้ำจากระบบชลประทานที่ดีหรือการทำงานใน

โรงงานอุตสาหกรรมที่รัฐบาลส่งเสริมให้ไปสร้างในชนบท

๒. โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์สินที่หามาได้เพื่อซื้อสิ่งอุปโภคบริโภครวมถึงสาธารณูปโภคอย่างเช่น ไฟฟ้า ประปา และมีปัจจัยพื้นฐานอื่นๆ เช่น โทรศัพท์และการคมนาคมที่สะดวกสบาย หมู่บ้านมีโรงเรียนที่จะให้การศึกษาอย่างดี รัฐต้องจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไว้ในหมู่บ้าน

๓. อนณสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ซึ่งเป็นความผินอันสูงสุดของชาวชนบท จากการวิจัยพบว่าชาวนาเป็นหนี้เฉลี่ยหมู่บ้านละ ๒ ล้านบาท หนี้สินของชาวนา ๕๐,๐๐๐ หมู่บ้านรวมกันก็เท่ากับ ๑๐๐,๐๐๐ ล้านบาท รัฐต้องหามาตรการปลดภาระหนี้สินของชาวนาเหล่านี้ ความเป็นหนี้สินทำให้คนขาดความสุข พระพุทธเจ้าตรัสว่า “อิณาทนํ ทุกขํ โลกํ การเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก”

๔. อนวัชชสุข สุขเกิดจากการทำงานสุจริตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น คนชนบทสามารถสร้างความมั่งคั่งได้โดยไม่ต้องปลูกฝิ่นกัญชาหรือประกอบมิจฉอาชีพและหาความสุขได้โดยไม่ตกเป็นทาสของอบายมุข

ประเทศไทยจะพัฒนาไปเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ได้หรือไม่ นั่นไม่ใช่เรื่องสำคัญ ข้อสำคัญก็คือเมื่อพัฒนาแล้วประเทศไทยจะต้องลดช่องว่างระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบทลงด้วย การใช้นโยบายกระจายความสุขทั้งสี่ประการตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง!

คนเก่งหรือคนดี

๖ เมื่อปลายเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ สำนักงาน ก.พ. ร่วมกับสมาคมส่งเสริมการพัฒนาจิตใจและคุณธรรมได้จัดให้มีการอภิปรายในหัวข้อเรื่องว่า “คนอย่างไรที่สังคมไทยต้องการ” ณ สำนักงานใหญ่ของบริษัทไทยประกันชีวิต จำกัด ผู้เขียนได้มีโอกาสร่วมอภิปรายในครั้งนี้ ปัญหาที่ผู้เขียนยกเป็นประเด็นของการอภิปรายก็คือ สังคมไทยต้องการคนประเภทใดให้เขามารับผิดชอบในการบริหารบ้านเมือง

สังคมไทยมีคนทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นคนที่ทั้งเก่งและดี คนเก่งแต่ไม่ดี คนดีแต่ไม่เก่ง หรือคนไม่เก่งและไม่ดี คนที่จะเขามารับผิดชอบบริหารประเทศชาติไม่ว่าจะโดยการเลือกตั้งหรือการแต่งตั้งควรเป็นบุคคลประเภทที่หนึ่งคือเป็นคนที่ทั้งเก่งและดี

คนที่ทั้งเก่งและดีเป็นคนที่สังคมไทยต้องการให้ออกมาบริหารประเทศชาติ แต่คนประเภทนี้มักไม่มีโอกาสแสดงฝีมือ

เพราะพวกเขามักจะเก่งและดีไปในทิศทางของตัวจนรวมพลังกันไม่ติด เมื่อรวมกลุ่มกันที่ไรต่างคนต่างแย่งกันเป็นพระเอก หากไม่ได้เป็นพระเอกสมใจก็ตีกันจนวงแตก เข้าทำนองที่ว่า “ผลัดกันดี ดีทุกคน ชิงกันดี ไม่ดีสักคน”

ปัญหาที่รบกวนในด้านบุคลากรของสังคมไทยทุกวันนี้จึงไม่ใช่อยู่ที่ขาดคนดีมีความสามารถในการเมืองและวงการธุรกิจ ปัญหาสำคัญอยู่ที่การจัดการให้คนเก่งและดีทั้งหลายได้สามัคคีกันทำประโยชน์แก่ประเทศชาติ

คนไทยมีความสามารถเฉพาะตัวสูงมาก แต่ความสามารถของการทำงานเป็นทีมยังมีน้อย ดังจะเห็นได้จากกีฬาไทยที่ชนะเลิศในการแข่งขันกีฬานานาชาติมักเป็นประเภทบุคคลมากกว่าประเภทเล่นเป็นทีม ความสามารถส่วนตัวของนักกีฬาแต่ละคนไม่น้อยกว่าของชาติอื่น แต่พอให้เล่นกันเป็นทีมมักไม่ปรองดองกัน ต่างคนต่างไม่ยอมให้ใครในทีมเด่นกว่า เรื่องส่วนตัวมักมาก่อนเรื่องส่วนรวม

มองสังคมไทยในมุมกว้างเราจะพบว่า คนดีมีความสามารถทั้งหลายมักติดอยู่กับกลุ่มผลประโยชน์และพรรคพวกของตนเอง จนไม่สามารถรวมตัวกับคนดีมีความสามารถจากกลุ่มอื่นได้ พวกเขาจะรวมกันได้ก็ต่อเมื่อมีจุดมุ่งหมายเฉพาะหน้าร่วมกัน ถ้าสังคมไทยสามารถสร้างจุดหมายสูงสุดให้เป็นอุดมการณ์ของชาติขึ้นมา คนทุกคนจะมุ่งหน้าไปสู่จุดหมายนั้น โดยลืมผลประโยชน์ของกลุ่มตน

ประวัติศาสตร์ไทยแสดงให้เห็นว่า เมื่อไทยตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าในอดีตนั้น คนดีของไทยออกมารวมตัวกันต่อสู้เพื่อเอกราชและอธิปไตยของชาติจนถึงกับมีคำกล่าวว่า “กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี” เหตุที่คนดีทั้งหลายรวมตัวกันได้ก็เพราะมีจุดหมายสูงสุดร่วมกัน คือ การได้มาซึ่งเอกราชและอธิปไตยของชาติ ทุกคนเสียสละทุกอย่างเพื่อจุดหมายสูงสุดอันนี้ แต่เมื่อได้เอกราชสมใจแล้วคนดีทั้งหลายก็ขาดอุดมการณ์สำหรับรวมตัวกันและในที่สุดก็ขัดแย้งกันเอง

อุดมการณ์ทำให้คนลืมเรื่องส่วนตัว แล้วหันมาทำงานร่วมกันเพื่อส่วนรวม ถ้าสังคมไทยมีอุดมการณ์ของชาติที่คนไทยทุกคนมุ่งไปให้ถึง คนไทยจะสามัคคีกลมเกลียวกันมากกว่านี้ เพราะอุดมการณ์ทำให้คนเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนได้ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า

“บุคคลควรสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ ควรสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต ควรสละทั้งทรัพย์ อวัยวะและชีวิต เมื่อระลึกถึงธรรม”

อุดมการณ์ของชาติคือ ธรรมที่ตามทีคนไทยนึกถึงเพื่อลืมความขัดแย้งส่วนตัวทั้งหลายแล้วหันหน้าเข้าหากันเมื่อทำประโยชน์แก่ประเทศชาติ

นักการเมืองต่างจากรัฐบุรุษตรงที่ว่า นักการเมืองไม่มีอุดมการณ์ แต่รัฐบุรุษมีอุดมการณ์ของชาติ เหตุนั้น นักการเมืองคิดแต่เพียงว่าตนและพรรคจะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งสมัยหน้าหรือไม่ ในขณะที่รัฐบุรุษคิดถึงอนาคตของประเทศชาติ



ถ้าอุดมการณ์ของชาติเป็นเครื่องประสานสามัคคีของคนในชาติ คำถามที่ตามมาก็คือ อะไรคืออุดมการณ์ของชาติไทย หรือบางคนอาจตั้งคำถามว่าชาติไทยมีอุดมการณ์ของชาติหรือไม่

คนไทยรักษาความเป็นอิสระเสรีและภูมิใจในความเป็นไทยที่ชาติไทยไม่เคยเป็นเมืองขึ้นของชาติใด คุณค่าที่คนไทยหวงแหนคือความเป็นอิสระเสรีมีเอกราชและอธิปไตยของชาติ คนไทยในอดีตยอมสูญเสียหลายสิ่งหลายอย่าง รวมทั้งดินแดนบางส่วนของประเทศเพื่อธำรงรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติ

คุณค่าพื้นฐานคือความเป็นเอกราชและอธิปไตยของชาติ คุณค่าต่อไป คือ ความมั่นคงของชาติผนวกกับความมั่งคั่งและสันติสุขที่อยู่บนรากฐานแห่งสถาบันทั้งสามคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

อาจกล่าวได้ว่า อุดมการณ์ของชาติไทย คือ การรักษาเอกราชและอธิปไตยบนรากฐานแห่งสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและสันติสุข

คนดีที่สังคมไทยต้องการให้เขามาบริหารประเทศชาติ ต้องเป็นผู้ตระหนักในอุดมการณ์นี้จนสามารถข้ามพ้นผลประโยชน์ส่วนตัวหรือของพรรคพวกตน

เหตุนี้คนดีที่สังคมไทยต้องการจึงเป็นเหมือนพระโพธิสัตว์ที่ช่วยพาสรรพสัตว์ไปสู่เป้าหมายสูงสุด คืออุดมการณ์ร่วมกัน พระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการ แต่บารมีที่จำเป็นสำหรับคนที่สังคมไทยต้องการมีเพียง ๔ ประการ ก็เพียงพอ คือ

(๑) ปัญญา รู้จักอุดมการณ์ของชาติ สามารถปลุกใจคนในชาติให้สามัคคีกันเพื่อไปให้ถึงอุดมการณ์นั้น

(๒) สัจจะ ซื่อตรงในอุดมการณ์ เมื่อได้อำนาจแล้ว ไม่มัวเมาอำนาจจนลืมอุดมการณ์ รวมทั้งซื่อตรงต่อคนทั่วไป ไม่อ้างอุดมการณ์บังหน้าเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจแล้วกอบโกยผลประโยชน์ส่วนตนในภายหลัง

(๓) เมตตา มีความรักต่อคนทั่วไป ปราบปรามที่จะสร้างชาติให้มีความมั่นคง มั่นคงและสันติสุขเพื่อประโยชน์สุขของคนทั่วไป

(๔) ขันติ มีความอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ ด้วยวิญญานประชาธิปไตย แม้จะมุ่งไปให้ถึงอุดมการณ์ แต่ก็ไม่ใจเร็วด่วนได้ ต้องสามารถรอคอยด้วยความอดทน คือ แม้การก้าวไปสู่อุดมการณ์ด้วยวิถีประชาธิปไตยจะชักช้าไปบ้างก็อดทนและรอคอยได้ ไม่นิยมใช้วิธีเผด็จการเพื่อเป็นหนทางเข้าถึงอุดมการณ์ของชาติ

คุณธรรมทั้งสี่ประการนี้มีอยู่ในผู้ใด ผู้นั้นสังคมไทยต้องการให้มาเป็นผู้บริหารประเทศและสมควรได้รับการเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

คุณลักษณะของนักบริหาร



ารบริหารคือศิลปะของการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น นักบริหารไม่จำเป็นต้องมีความสามารถรอบด้าน เขาอาจด้อยในบางเรื่อง แต่เขามีความเก่งอยู่เรื่องหนึ่งคือ รู้จักระดมทรัพยากรวัตถุและทรัพยากรบุคคลให้ประสานสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

งานในความรับผิดชอบของนักบริหาร พอจำแนกได้เป็น ๕ ประการ คือ

(๑) การกำหนดเป้าหมาย หมายถึงระบุให้ชัดเจนลงไปว่าภายในเวลาที่กำหนด เช่น ๑ ปี หรือ ๕ ปี หน่วยงานหรือองค์กรต้องการทำอะไรให้สำเร็จทั้งในเรื่องปริมาณและคุณภาพ

(๒) การวางแผน นั่นคือการกำหนดนโยบายและมาตรการอันเป็นแนวทางปฏิบัติไปสู่เป้าหมาย มีรายละเอียดที่เรียกว่าโครงการประกอบด้วย

(๓) การจัดองค์การ หมายถึงการกำหนดตำแหน่งสายบังคับบัญชาให้ชัดเจน ภาษาทหารเรียกว่า การจัดขบวนทัพ

(๔) การสั่งการ คือสั่งให้คนไปดำรงตำแหน่งต่างๆ ในองค์การ และมอบหมายงานให้ปฏิบัติด้วย

(๕) การติดตามประเมินผล นั่นคือต้องคอยกำกับดูแล้วว่า ผู้รับคำสั่งได้ปฏิบัติงานที่มอบหมายหรือไม่ มีการทุจริตคอร์รัปชันตรงจุดไหนบ้างหรือเปล่า หากมีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้นจะได้แก้ไข ได้ทันทั่วทั้งที่

คนบางคนมีความสามารถส่วนตัวสูง คือ ทั้งพูดเก่งและขยันทำงาน แต่เขาเป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้ เพราะถนัดแต่ทำงานเป็นพระเอกคนเดียว เขาไม่กำหนดเป้าหมายที่ตนต้องการ ลูกน้องจึงไม่รู้ว่าหัวหน้าต้องการอะไรแน่ จึงวิ่งพล่านไปหมดผลงานเด่นๆ จึงไม่ออกมาสักที นักบริหารบางคนสั่งการไม่เป็น จึงรวบงานไว้ทำเองทั้งหมด เรียกว่าเป็นทุกอย่างตั้งแต่ผู้อำนวยการยันภารโรง เขาไม่ยอมมอบหมายงานให้คนอื่นทำ ส่วนนักบริหารบางคนก็มีลักษณะตรงกันข้ามคือมอบงานแล้วก็มอบเลย ลูกน้องจะทำหรือไม่หัวหน้าไม่มีทางทราบ ใครจะทุจริตคอร์รัปชันบ้างก็ไม่มี การตรวจสอบ ดังนี้ เป็นต้น

เพื่อจะทำงานในความรับผิดชอบให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี นักบริหารต้องมีลักษณะ ๓ ประการ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในทุติยปาปณิกสูตร ดังนี้



(๑) **จักขุมา** หมายถึง มีสายตาที่ยาวไกล เป็นคนมีปัญญา มองการณ์ไกล สามารถกำหนดเป้าหมายและวางแผน ทั้งฉลาด ในการใช้คน กล่าวโดยสรุป นักบริหารต้องมีความรู้ ๓ ประการ คือ รู้ตน รู้คน และรู้งาน ลักษณะของนักบริหารข้อแรกนี้ตรงกับ คำว่า Conceptual Skill คือทักษะในการใช้ความคิด

(๒) **วิภูโร** หมายถึง จัดการธุระได้ดีเพราะมีความชำนาญ เฉพาะด้าน นักบริหารระดับล่างควรมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ เฉพาะสาขาใดสาขาหนึ่ง เช่น เป็นหัวหน้าฝ่ายข่าวต่างประเทศ ต้องมีความรู้ภาษาต่างประเทศบางภาษา แต่ถ้าเป็นนักบริหาร ระดับสูงความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอาจไม่จำเป็นนัก เพราะ สามารถใช้ผู้เชี่ยวชาญช่วยทำงานเฉพาะด้านได้ ลักษณะที่สอง นี้ตรงกับคำว่า Technical Skill คือทักษะด้านเทคนิค

(๓) **นิสสยสัมปันโน** หมายถึง อาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นผู้มี มนุษยสัมพันธ์ที่ดี จึงมีคนยินดีทำงานให้ด้วยความเต็มใจ นัก บริหารต้องผูกใจคนไว้ได้ ลักษณะที่สามนี้สำคัญมาก “นกไม่มี ขน คนไม่มีเพื่อน ขึ้นสู่ที่สูงไม่ได้” ข้อนี้ตรงกับคำว่า Human Re- lation Skill คือทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ลักษณะนี้ช่วยให้สั่งงาน และมอบหมายงานอย่างมีประสิทธิภาพ และลดความยุ่งยาก ในการติดตามประเมินผล

อย่างไรก็ตาม นักบริหารที่มีลักษณะดังกล่าวมามากมีสโตร์ หรือวิธีบริหารแตกต่างกันไป วิธีบริหารต่างๆ สรุปได้เป็น ๓ ประเภท ตามนัยแห่งอริปไตยสูตร ดังนี้

(๑) **อัตตาธิปไตย** นักบริหารถือตนเองเป็นใหญ่ หรือเป็นศูนย์กลางแห่งการตัดสินใจ เขาถือตนว่าฉลาดกว่าคนอื่นจึงไม่ฟังความคิดเห็นของใคร ชอบใช้พระเดชมากกว่าพระคุณ เขาไม่อดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์เมื่อบริหารงานนานไปมักเป็นเผด็จการ นักบริหารประเภทนี้มักได้งานแต่เสียคน นั่นคือสามารถบังคับบัญชาให้คนทำงานสำเร็จตามเป้าหมายแต่เขาเสียเรื่องมนุษยสัมพันธ์ เขาผูกใจคนไว้ไม่ได้ ลูกน้องจึงเลื่อยขาเก้าอี้ของเขาอยู่เรื่อยไป

(๒) **โลกาธิปไตย** นักบริหารที่มุ่งเอาใจคนอื่นจนไม่มีจุดยืนเป็นของตัวเอง เขาไม่กล้าขัดใจใคร ใครเสนออะไรมาเขาเห็นดีด้วยหมดจนไม่ยอมตัดสินใจให้เด็ดขาดลงไปว่าจะเลือกทำอะไร ในที่สุดลูกน้องต้องวิ่งเข้าหานักบริหารประเภทนี้อยู่เรื่อย ผลลงเอยด้วยลูกน้องตีกันเองเพราะนักบริหารไม่ชี้ขาดลงไปว่าจะทำตามข้อเสนอของใคร นักบริหารประเภทนี้ ได้คนแต่เสียงาน นั่นคือ ทุกคนชอบเขาเพราะเขาไม่เคยตำหนิใคร ลูกน้องจะทำงานหรือทิ้งงานก็ได้ เขาสุภาพกับทุกคน เขาใช้แต่พระคุณโดยไม่ยอมใช้พระเดช จึงไม่มีใครเกรงกลัวเขา

(๓) **ธรรมาธิปไตย** เป็นวิธีบริหารของคนที่ดีหลักการเป็นสำคัญ และมุ่งความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง เขายินดีรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เขายอมโง่เพื่อศึกษาหาความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ นักบริหารที่โง่ไม่เป็นจะไม่ประสบความสำเร็จ ดังที่ **สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสฺสสมหาเถร)** นิพนธ์ไว้ว่า



ใจไม่เป็นเป็นใหญ่ยากฝากให้คิด
ทางชีวิตจะรุ่งโรจน์ใสดกผล
ต้องรู้ใจรู้ฉลาดปราดเปรื่องตน
ใจสืบทอดดีกว่าแบ่งเก่งเดียวเดียว

นักบริหารประเภทนี้ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ เขาจึงได้ทั้งคนและงาน นั่นคือทุกคนยินดีทำงานให้เขา

นักบริหารที่ดีต้องใช้วิธีบริหารแบบธรรมาธิปไตย รู้จักกระจายอำนาจโดยมอบหมายงานให้คนอื่นทำบ้าง และเมื่อมอบหมายไปแล้วต้องติดตามประเมินผล ใครทำดีต้องให้รางวัล ใครทำชั่วต้องลงโทษ นักบริหารต้องใช้ทั้งพระเดชและพระคุณด้วยความยุติธรรม พระพุทธเจ้าตรัสว่า

นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหํ

กำราบคนที่ควรกำราบ

ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหํ

ยกย่องคนที่ควรยกย่อง

บทเรียนจากรัฐประหารในไซเวียต



ความพยายามที่ล้มเหลวในการก่อรัฐประหารที่ประเทศ สหภาพไซเวียต เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๓๔ ให้ บทเรียนหลายประการแก่คนทั่วโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้เกี่ยวข้องกับการรัฐประหารทั้งในฐานะผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ใครจะได้บทเรียนอะไรบ้างจากเหตุการณ์ครั้งนี้ นั้นคงแล้วแต่ว่า เขามองเหตุการณ์จากแง่มุมใดเพราะเรื่องนี้ให้บทเรียนหลาย ประการทีเดียว

ประการแรก ใครที่สนใจโหราศาสตร์น่าจะพิเคราะห์ดูว่า สิงหาคมเป็นเดือนอาถรรพณ์หรือไม่ ที่กล่าวเช่นนั้นเพราะเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบถึงสันติภาพของโลกมักเกิดขึ้นในเดือนสิงหาคม เป็นต้นว่า สงครามโลกครั้งที่หนึ่งแพร่ขยาย ครอบคลุมทวีปยุโรปในเดือนสิงหาคม ๒๔๕๗ ระเบิดปรมาณู ลูกแรกถูกทิ้งจากเครื่องบินลงบนเกาะฮิโรชิมาของญี่ปุ่น เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ และอีก ๘ วันต่อมา สงครามโลก ครั้งที่สองได้ยุติลงเมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๘๘

สำหรับเหตุการณ์ในอดีตที่ใกล้ตัวเราเข้ามาก็คือการที่ประธานาธิบดีชัคคัม ฮุสเซ็น แห่งอิรัก ส่งกองทัพบุกยึดครองคูเวต เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๓๓ จุดชนวนสงครามอ่าวเปอร์เซียที่เพิ่งจะยุติลงเมื่อต้นปี ๒๕๓๔ และเหตุการณ์ล่าสุดก็คือการก่อรัฐประหารโค่นอำนาจประธานาธิบดีกอรีบาซอฟแห่งสหภาพโซเวียต เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๓๔ ถ้ากลุ่มคอมมิวนิสต์ขวาจัดก่อการรัฐประหารสำเร็จ โลกอาจถูกหมุนกลับสู่ยุคสงครามเย็นอีกครั้งก็ได้ เหตุการณ์ครั้งนี้ถึงกับทำให้ประธานาธิบดีจอร์จ บุช บ่นพึมพำว่า “เดือนสิงหาคมเป็นอะไรไปแล้ว”

ประการที่สอง ความพยายามก่อการรัฐประหารในสหภาพโซเวียตประสบความสำเร็จล้มเหลว เพราะสาเหตุสำคัญสองประการคือ

(๑) เกิดการแตกแยกในหมู่ผู้คุมกำลังทหารอันมีผลให้นายทหารระดับล่างปฏิเสธที่จะใช้กำลังปราบปรามประชาชนผู้ชุมนุมต่อต้านการก่อรัฐประหาร

(๒) ประชาชนผู้ได้ล้มระบอบประชาธิปไตยจากนโยบายเปเรสตรอยก้าและกลาสโนสตีไม่ต้องการกลับไปสู่การปกครองแบบเผด็จการจึงพร้อมใจกันทำตามคำเรียกร้องของนายบอริส เยลต์ซินที่ให้ออกมาคัดค้านการก่อรัฐประหาร

สาเหตุประการแรกก่อให้เกิดคำถามในหัวใจว่า เหตุใดประเทศคอมมิวนิสต์ที่ว่าเป็นสังคมเผด็จการจึงสามารถอบรม



ทหารให้รู้จักเทิดทูนรัฐธรรมนูญและเคารพพลังประชาธิปไตย ส่วนสาเหตุประการที่สองช่วยให้เข้าใจความหมายของพระพุทธรูปที่ว่า “วโส อัสสริย โลกเก อำนาจเป็นใหญ่ในโลก” ในที่นี้ คำว่าอำนาจอ หมายถึงพลังประชาชน

ประการที่สาม เมื่อคอมมิวนิสต์ขาวจัดประสบความสำเร็จในการก่อรัฐประหาร ผลที่ตามมาก็คือ ความเสื่อมสลายของพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต เพราะประธานาธิบดีกอร์บาซอฟได้ลาออกจากตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ และสาธารณรัฐสำคัญของโซเวียตอย่างเช่น สาธารณรัฐรัสเซียของนายบอริส เยลต์ซินได้สั่งปิดที่ทำการพรรคคอมมิวนิสต์ในสาธารณรัฐ

เหตุการณ์ครั้งนี้แสดงว่า กรรมให้ผลทันตา หรือให้ทุกข์แก่ท่านทุกข์นั้นถึงตัว พรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตเคยมีอำนาจล้นฟ้าสามารถส่งลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นสินค้าออกไปเผยแพร่ในประเทศแถบยุโรปตะวันออกและประเทศในทวีปเอเชีย จนกระทั่ง จีน เกาหลีเหนือ เวียดนาม กัมพูชา และลาวได้กลายเป็นคอมมิวนิสต์ผู้เชี่ยวชาญด้านการทหารถึงกับตั้งทฤษฎีโดมิโนในทำนองว่า เมื่อประเทศหนึ่งล้มไปเข้าค่ายคอมมิวนิสต์ ประเทศข้างเคียงจะล้มตามเป็นทิวแถว บัดนี้ทฤษฎีโดมิโนกำลังดีดกลับพอประเทศหนึ่งในยุโรปตะวันออกกลายเป็นประชาธิปไตย ประเทศข้างเคียงก็เปลี่ยนเป็นประชาธิปไตยตามอย่างเป็นทิวแถว กำแพงเบอร์ลินถูกโค่นลงมา สาธารณรัฐต่างๆ ในสหภาพ-

ไซเวียตเรียกร้องหาประชาธิปไตย พรรคคอมมิวนิสต์ไซเวียต
ถูกต้องเข้าสู่สมุทอับจน

ประการที่สี่ สาธารณรัฐต่างๆ ในสหภาพไซเวียตกำลัง
ทยอยกันประกาศเอกราชแยกตัวจากสหภาพไซเวียต นี่คือการ
แตกสลายของประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นอภิมหาอำนาจของโลกเคียงคู่
กับสหรัฐอเมริกาในยุคสงครามเย็น *ความแตกสลายนี้ยืนยัน
สัจธรรมของกฎอนิจจัง* ในโลกนี้ไม่มีอะไรอยู่ค้ำฟ้า ทุกสิ่ง
ทุกอย่างต้องเปลี่ยนแปลงไป อาณาจักรโรมันที่เกรียงไกร
ล่มสลายไปแล้ว จักรวรรดิอังกฤษที่คุณักหนาว่าพระอาทิตย์
ไม่เคยตกดินก็ถูกลดรูปเหลือเพียงเกาะที่เล็กกว่าประเทศไทย
เสียอีก นี่คือการอนิจจัง สาเหตุที่สหภาพไซเวียตเสื่อมสลายก็
เนื่องจากความแตกสามัคคีของสาธารณรัฐทั้ง ๑๕ แห่งของ
สหภาพไซเวียต ถ้าสาธารณรัฐสามัคคีกัน ความเสื่อมสลายของ
สหภาพไซเวียตก็คงไม่เกิดขึ้น ดังพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า **“สหุเพศ์
สงมภูตานํ สามัคคี วุฑฒิสาธิกา ความสามัคคีของประชาชนทุกคน
ผู้รวมกันเป็นหมู่คณะมีแต่จะสร้างความเจริญรุ่งเรือง”**

ประการสุดท้าย ความเสื่อมสลายของสหภาพไซเวียตช่วย
ปิดฉากสงครามเย็นที่ยืดยาวมากกว่า ๔๐ ปี โลกในช่วงสงคราม
เย็นมีแต่ความตึงเครียด เพราะสองประเทศอภิมหาอำนาจคือ
สหรัฐอเมริกาและสหภาพไซเวียตประลองกำลังภายในกันอยู่เสมอ
โดยยูให้ประเทศบริวารของตนรบกับประเทศบริวารของอีกฝ่าย
หนึ่ง สงครามจึงเกิดขึ้นประปรายที่นี้บ้างที่นั่นบ้าง รวมถึงกรณี

ความขัดแย้งในประเทศกัมพูชา ประเทศทั้งหลายจึงแข่งขันกัน
สั่งสมกำลังอาวุธเพราะถือนโยบายที่ว่า **“แม้หวังตั้งสงบ ต้อง
เตรียมรบให้พร้อมสรรพ”** ในปี ๒๕๓๑ ประเทศต่างๆ ทั่วโลกใช้
งบประมาณเพื่อจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์สูงถึง ๖๖๐ พันล้าน
เหรียญสหรัฐ

ระยะนี้เป็นโอกาสดีที่ประเทศทั่วโลกจะเลิกนโยบายถ่วงดุล
อำนาจ (Balance of Power) หยุดส่งเสริมการแข่งขันกันสั่งสม
อาวุธ ประเทศทั้งหลายควรหันหน้าเจรจาลดกำลังอาวุธพร้อม
กันเพื่อผันงบประมาณด้านการทหารไปใช้พัฒนาประเทศ อาวุธ
ทำให้เราดูเก่งกล้าก็จริงแต่อาวุธเป็นสิ่งที่กินไม่ได้ ชาวโลกคงมี
ความสุขมากขึ้นถ้าทุกประเทศพร้อมใจกันใช้นโยบายเมตตาธรรม
หรืออยู่ร่วมกันอย่างสันติ (Peaceful Co-existence) ดังกรณี
ประธานาธิบดีจอร์จ บุช ใช้นโยบายผูกมิตรกับประธานาธิบดี
กอร์บาชอฟ

โลโกปตถมุภิกา เมตตา
เมตตาธรรมคำจุนโลก



วิวาทเพราะศาสนา



ศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดีมีศีลธรรม ถ้าศาสนิกเข้าถึงสัจธรรมแห่งศาสนาของตน การทะเลาะวิวาทเพราะศาสนาเป็นเหตุคงไม่เกิดขึ้น แต่ประวัติศาสตร์โลกจารึกไว้ว่าหลายครั้งที่เดียวที่ศาสนาถูกนำมาอ้างเป็นชนวนสงครามกลางเมืองและสงครามระหว่างประเทศ ทั้งนี้เพราะผู้นำศาสนาและผู้นำทางการเมืองกระหายอำนาจจึงอ้างศาสนาเป็นเครื่องบังหน้าเพื่อสร้างฐานอำนาจให้ตนเอง กรณีความรุนแรงในอินเดียที่เกิดขึ้นเพราะชาวฮินดูหัวรุนแรงได้รื้อทำลายสุเหร่าของชาวมุสลิมที่เมืองอโยธยาเป็นตัวอย่างอันหนึ่งของเรื่องนี้

อินเดียเป็นประเทศที่มีทั้งบุญและบาป ที่ว่ามีบุญเพราะอินเดียเป็นแหล่งกำเนิดของศาสนาสำคัญ ๔ ศาสนา คือ พุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู ศาสนาซิกข์และศาสนาเชน ที่ว่ามีบาปเพราะมีการทะเลาะวิวาทเพราะเรื่องศาสนาเกิดขึ้นในอินเดีย



บ่อยมาก ผู้นำคนสำคัญของอินเดียหลายคนต้องจบชีวิตลง เพราะผลจากการทะเลาะวิวาทด้วยเรื่องศาสนานี้เอง

ปัจจุบันอินเดียมีพลเมือง ๘๕๐ ล้านคน ในจำนวนนี้ ๘๓% นับถือศาสนาฮินดู ๑๑% นับถือศาสนาอิสลาม ๓% นับถือศาสนาคริสต์ ๒% นับถือศาสนาซิกข์ และที่เหลืออีก ๑% นับถือพุทธศาสนาและศาสนาเชน

แม้ว่าพลเมืองส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาฮินดู อินเดียก็ไม่กล้าประกาศยกศาสนาฮินดูเป็นศาสนาประจำชาติ อินเดียถือนโยบายแยกศาสนาออกจากรัฐเรียกว่า Secular State ที่ให้ความสำคัญแก่ทุกศาสนาเท่าเทียมกันโดยไม่ยกศาสนาฮินดูให้โดดเด่นเหนือศาสนาอื่น

ที่อินเดียต้องทำเช่นนั้นเพราะเกิดเหตุการณ์นองเลือดระหว่างชาวฮินดูกับชาวมุสลิมในช่วงหลังจากอินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษโดยที่อังกฤษได้แบ่งดินแดนอาณานิคมอินเดียออกเป็น ๒ ประเทศ คือ ประเทศอินเดียสำหรับชาวฮินดู และประเทศปากีสถานสำหรับชาวมุสลิม ปรากฏว่าใน พ.ศ. ๒๔๙๐ อันเป็นปีที่ได้รับเอกราชนั้น ชาวฮินดูกับชาวมุสลิมในอินเดียทะเลาะวิวาทก่อความรุนแรงกันก่อน และแล้วชาวฮินดูก็เริ่มเช่นฆ่าชาวมุสลิมในอินเดีย ชาวมุสลิมในปากีสถานก็ตอบโต้ด้วยการสังหารชาวฮินดูในปากีสถานบ้าง ผลก็คือมีคนตายในช่วงนั้นกว่า ๒๐๐,๐๐๐ คน ชาวมุสลิมอพยพหนีภัยจากอินเดียเข้าไปอยู่ในปากีสถาน ส่วนชาวฮินดูก็ต้องอพยพจากปากีสถานไปอยู่ในอินเดีย ประ-



มาจนว่ามีผู้อพยพข้ามเขตแดนประเทศทั้งสองในช่วงนั้นจำนวน ๑๒ ล้านคน

มหาตมะคานธี ผู้นำการต่อสู้แบบอหิงสาจนอินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษรู้สึกเศร้าใจเป็นอย่างยิ่งที่เห็นพี่น้องชาวอินเดียต้องฆ่ากันเอง มหาตมะคานธีได้ประกาศว่าจะอดอาหารจนกว่าชาวฮินดูและชาวมุสลิมในอินเดียจะยุติการนองเลือดและหันมาใช้วิธีแก้ปัญหาด้วยการเจรจา เมื่อผู้นำที่พวกเขาเคารพรักประกาศอดอาหารเช่นนั้น ชาวอินเดียทั้งสองศาสนาได้ยุติการใช้ความรุนแรง

ชาวฮินดูหัวรุนแรงคนหนึ่งรู้สึกไม่พอใจอย่างยิ่งต่อการเจรจานั้นเพราะเขาเห็นว่ามหาตมะคานธีได้ยอมอ่อนข้อให้กับชาวมุสลิม เขาจึงบุกสังหารมหาตมะคานธีในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๙๑

หลังจากได้รับเอกราชแล้ว อินเดียได้ทำสงครามกับปากีสถานซึ่งเป็นรัฐอิสลามถึงสามครั้ง ผลของสงครามระหว่างประเทศทั้งสองใน พ.ศ. ๒๕๑๔ ทำให้ปากีสถานตะวันออกแยกตัวออกมาเป็นประเทศเอกราชชื่อบังกลาเทศ จนบัดนี้อินเดียบกับปากีสถาน ยังคงมีปัญหาขัดแย้งเรื่องแย่งสิทธิครอบครองรัฐชายแดนชื่อแคชเมียร์

นอกเหนือจากปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวฮินดูกับมุสลิมดังกล่าวแล้ว อินเดียยังประสบกับปัญหาการก่อการร้ายของชาวซิกข์แบ่งแยกดินแดนในรัฐปัญจาบ ชาวซิกข์ได้ก่อความ



รุนแรงขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๒๗ นางอินทรา คานธี นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้ส่งกำลังทหารไปปราบปรามชาวซิกข์และบุกยึดสุวรรณวิหารที่เมืองอมฤตสาร์ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดของศาสนาซิกข์ การปราบปรามครั้งนี้สร้างความเคียดแค้นชิงชังนางอินทราให้เกิดขึ้นในบรรดาชาวซิกข์ ผลที่ตามมาก็คือ นางอินทรา คานธี ถูกองค์กรกษชาวซิกข์ของนางเองสาธกกระสุนปืนสังหารในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๗

ราชีฟ คานธี ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีของอินเดียสืบต่อจากนางอินทรา คานธีผู้เป็นมารดา ปรากฏว่าในระยะนั้นศรีลังกามีความขัดแย้งทางศาสนาเกิดขึ้นระหว่างชาวสิงหลผู้นับถือพุทธศาสนากับชาวมุสลิมผู้นับถือศาสนาฮินดู โดยชาวมุสลิมได้รับการสนับสนุนจากชาวฮินดูในรัฐทมิฬนาฑูซึ่งเป็นรัฐภาคใต้ของอินเดีย ราชีฟ คานธีได้พยายามไกล่เกลี่ยให้ชาวมุสลิมและชาวสิงหลในศรีลังกายุติการฆ่าฟันกัน พร้อมกันนั้นเขาได้ส่งกำลังทหารอินเดียไปรักษาความสงบในภาคเหนือของศรีลังกา การกระทำครั้งนี้สร้างความไม่พอใจให้เกิดในหมู่ทมิฬชาวฮินดู ดังนั้น กองโจรทมิฬของศรีลังกาจึงส่งหน่วยกล้าตายใช้ระเบิดสังหารราชีฟ คานธี ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

สรุปแล้ว ผู้นำอินเดียสามคนแห่งตระกูล “คานธี” ต้องจบชีวิตลงเพราะผลจากความขัดแย้งทางศาสนา คนแรกคือมหาตมะคานธีเสียชีวิตเนื่องจากความขัดแย้งระหว่างชาวฮินดูกับชาวมุสลิม อินทรา คานธีเสียชีวิตเพราะเกิดความขัดแย้งระหว่าง



ชาวฮินดูกับชาวซิกข์ และราชินี เสียชีวิตเพราะเกิดความขัดแย้งระหว่างชาวฮินดูกับชาวพุทธในศรีลังกา

คงต้องตามดูกันต่อไปว่าผลร้ายอะไรจะตามมาเมื่อเกิดความขัดแย้งครั้งล่าสุดระหว่างชาวฮินดูกับชาวมุสลิมเมื่อชาวฮินดูหัวรุนแรงได้บุกหรือทำลายสุเหร่าชื่อบาบรีที่เมืองอโยธยาในรัฐอุตตรประเทศ

ชาวฮินดูมีศรัทธาว่าอโยธยาเป็นรามชนมภูมิ คือเมืองเกิดของพระรามผู้เป็นอวตารปางหนึ่งของพระนารายณ์และได้สร้างวัดฮินดูขึ้นที่เมืองนี้เมื่อ ๑,๕๐๐ ปีที่แล้ว ต่อมากษัตริย์มุสลิมผู้ปกครองอินเดียภาคเหนือได้สั่งรื้อทำลายวัดฮินดู แล้วสร้างสุเหร่าขึ้นมาแทนที่ สุเหร่านี้มีอายุได้ ๔๓๐ ปี

เมื่ออินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษ ชาวฮินดูได้ลอบนำรูปเคารพของพระราม พระลักษมณ์ นางสีดาและหนุมานเข้าไปไว้ในสุเหร่า รัฐบาลอินเดียในขณะนั้นจึงมีคำสั่งปิดสุเหร่าห้ามทั้งชาวฮินดูและชาวมุสลิมเข้าไปสักการบูชา และต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๒๙ ศาลได้มีคำสั่งเปิดบริเวณสุเหร่าให้ชาวฮินดูเข้าไปทำพิธีทางศาสนา

ใน พ.ศ. ๒๕๓๓ ชาวฮินดูหัวรุนแรงได้ยกกำลังหวังรื้อทำลายสุเหร่าและได้ปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจรักษาการณ์ซึ่งระดมยิงเข้าใส่ประชาชนทำให้มีผู้เสียชีวิต ๒๔ ราย และเหตุการณ์ลุกลามกลายเป็นการปะทะกันระหว่างชาวฮินดูและชาวมุสลิม

ทั่วอินเดีย มีคนตายประมาณ ๑,๐๐๐ คน รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีวิวิธนาถประทาบ สิ่งที่ต้องลาออก

ในระหว่างที่มีการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ พรรคการเมืองสายฮินดูชื่อ ภารตียชนตะ ได้รณรงค์หาเสียงว่า พรรคจะดำเนินการสร้างวัดฮินดูขึ้นที่เมืองอโยธยาหากได้รับการสนับสนุนจากประชาชน การจับประเด็นทางศาสนาหาเสียงเช่นนี้ ทำให้พรรคได้คะแนนนิยมจากชาวฮินดูและได้ที่นั่งในสภามากพอควรจนได้เป็นผู้นำพรรคฝ่ายค้าน

เพื่อทำตามคำมั่นสัญญาที่เคยให้ไว้ขณะหาเสียงเลือกตั้ง ผู้นำพรรคภารตียชนตะได้จัดการชุมนุมขึ้นที่เมืองอโยธยาเพื่อเรียกร้องให้สร้างวัดฮินดูขึ้นที่นั่น แต่แล้วเหตุการณ์รุนแรงที่ไม่มีใครคาดคิดก็เกิดขึ้นเมื่อชาวฮินดูหัวรุนแรงกว่า ๑๐,๐๐๐ คนได้บุกหรือทำลายสุเหร่าขณะที่ยังดำรงรักษาการณ์ได้พากันวิ่งหนีเอาชีวิตรอดในวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๓๕

การจลาจลได้ลุกลามไปทั่วอินเดียเพราะชาวมุสลิมได้ลุกขึ้นตอบโต้ชาวฮินดู ผู้คนบาดเจ็บล้มตายจำนวนมาก นายลาภกฤษณะ อัทวาณี ผู้นำพรรคภารตียชนตะได้ประกาศลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรค ถ้านายกรัฐมนตรีนริสิมหะเรอาควบคุมสถานการณ์ไว้ไม่ได้ ความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินมหาศาลจะเป็นเรื่องที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

เหตุการณ์รุนแรงในอินเดียครั้งนี้ น่าจะเป็นบทเรียนสอนใจนักการเมืองไทยให้สังวรระวังว่าการนำประเด็นทางศาสนาหา

เสียงสร้างฐานอำนาจทางการเมืองนั้นเป็นเรื่องเปราะบางเสียง
อันตรายมากเพียงใด

ศาสนาไม่วิได้สำหรับสร้างความสามัคคีของคนในชาติจึงไม่ควร
ที่ใครจะใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือก่อการทะเลาะวิวาทในบ้านเมือง

สุขกาย สบายใจ



การพัฒนาที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทยต้องเป็นการพัฒนาทางด้านวัตถุควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ ซึ่งแท้ที่จริงนั้นการพัฒนาทางด้านจิตใจน่าจะเป็นฐานรองรับการพัฒนาด้านอื่นๆ ด้วยซ้ำไป เพราะ “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” แต่ตามสภาพความเป็นจริงการพัฒนาทางด้านจิตใจกลับได้รับความเอาใจใส่เพียงเล็กน้อยเพราะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับมีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาเศรษฐกิจโดยความเชื่อที่ว่าเมื่อเศรษฐกิจเจริญเติบโตแล้ว เรื่องอื่นๆ จะดีตามไปด้วย ดังนั้นผลที่ออกมาก็คือยิ่งเศรษฐกิจเจริญเติบโตปัญหาศีลธรรมและปัญหาสุขภาพจิตของคนก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น เราได้บ้านเมืองทันสมัยแต่จิตใจของคนกลับด้อยพัฒนา

กรุงเทพฯ ทุกวันนี้มีความเจริญเติบโตทางด้านกายภาพมากกว่ากรุงเทพฯ เมื่อสองร้อยปีก่อนอย่างเทียบกันไม่ได้ แต่ใครจะกล้าพูดได้ว่าคนกรุงเทพฯ ทุกวันนี้มีความสุขมากกว่าคนกรุงเทพฯ เมื่อสองร้อยปีก่อน ความเจริญทางวัตถุนำไปเพียง

ความสะดวกสบายมาให้ ส่วนความสุขใจเป็นสิ่งที่ต้องแสวงหาจากการพัฒนาด้านจิตใจ เราพูดได้แต่เพียงว่าคนกรุงเทพฯ ทุกวันนี้มีความสะดวกสบายมากกว่าคนกรุงเทพฯ ในอดีตและคนสมัยนี้เป็นโรคเครียดมากกว่าคนสมัยก่อนเพราะภาระหนี้สินที่เกิดจากการซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกสบายและเพราะสังคมปัจจุบันมีการแข่งขันสูงมาก

การแข่งขันเป็นเรื่องปกติธรรมดาของสังคมธุรกิจอุตสาหกรรม ในยุคที่เมืองไทยจะเป็นนิคมนี้คนไทยต้องเผชิญกับภาวะการแข่งขันทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ ภาคธุรกิจกระตุ้นให้คนไทยต้องแข่งขันเพื่อช่วงชิงความเป็นเลิศซึ่งวัดจากการเอาชนะเหนือคู่แข่งทั้งหมด การทำงานในธุรกิจภาคเอกชนมีแรงจูงใจใฝ่ความเป็นเลิศเป็นตัวเร่งเร้า ใครที่ต้องการความอยู่รอดในวงการนี้จึงต้องมีวิญญูณแห่งการแข่งขันสูงและแน่นอนที่สุดว่าเขาย่อมจะมีโอกาสเป็นโรคเครียดได้ง่ายๆ แรงงานจากชนบทที่เคยชินกับการทำงานแบบสบายๆ ในภาคเกษตรกรรมจึงพลอยติดอาการของโรคเครียดไปด้วยเมื่อต้องอพยพเข้ามาทำงานในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม

ในปัจจุบัน การแข่งขันช่วงชิงความเป็นเลิศได้แพร่บาดเข้าไปในทุกวงการของสังคม และที่ใดที่มีการแข่งขันช่วงชิงความเป็นหนึ่งที่นั้นมีโรคเครียด คนไทยทุกวันนี้ชักจะลืมนึกว่า **ไม่เป็นไร** เพราะเราต้องการทำให้เป็นอะไรขึ้นมาให้ได้ทั้งนี้ก็เพื่อช่วงชิงความเป็นผู้นำ แม้แต่วงการศึกษาก็สอนให้เยาวชนรู้จัก

การแข่งขันกันตั้งแต่ระดับอนุบาล การศึกษาได้ฝึกหัดอบรมคนให้รู้จักแข่งขันกันตลอดชีวิต การสอบไล่เป็นวิธีฝึกหัดนักเรียนให้รู้จักแข่งขัน กว่าที่แต่ละคนจะเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยได้ก็ต้องผ่านการสอบไล่และสอบแข่งขันมานับครั้งไม่ถ้วน เมื่อสอบเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยได้แล้วครูอาจารย์ก็จะเคี่ยวเข็ญต่อไปเพื่อให้แข่งขันช่วงชิงความเป็นเลิศทางวิชาการ

การแข่งขันจนมีชัยชนะเหนือผู้อื่นไม่อาจสร้างความเป็นเลิศที่แท้จริงได้ เพราะการแข่งขันเพื่อชัยชนะเหนือคนอื่นจะก่อให้เกิดความเครียดในจิตใจ ความเป็นเลิศที่แท้จริงเกิดจากการกระทำให้สุดกำลังสติปัญญาและความสามารถของเรา ถ้าจะถือว่าการแข่งขันก็เป็นการแข่งขันเพื่อทำลายสถิติตนเอง นั่นคือแข่งขันกับตนเองและเอาชนะเหนือตนเองให้ได้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า “อตุตา หเว ชิตํ เสยฺโย ชนะตนเองประเสริฐกว่า”

การแข่งขันกับตนเองไม่ทำให้เกิดความเครียดในใจ แต่การแข่งขันเพื่อให้มีชัยชนะเหนือคนอื่นจะก่อให้เกิดโรคเครียดตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะคนที่รู้สึกว่าคุณแข่งทำได้ดีกว่าจะรีบระดมกำลังสติปัญญาบีบเค้นสมองตนเองมาทำงานให้ทันคู่แข่ง เมื่อระดมความคิดมาทำงานติดต่อกันเป็นเวลานาน ระบบประสาทจะตึงเครียดเหมือนกับคนที่ไถ่ถอนเตรียมยิงอยู่เป็นเวลานานโดยไม่ปล่อยลูกธนูออกไป สายธนูอาจจะขาดฉีกเมื่อไรก็ได้ สายใยประสาทของคนที่เป็นโรคเครียดก็อาจจะขาดได้เช่นกัน ซึ่งจะมีผลให้คนเป็นโรคประสาทและโรคจิต



ในทัศนะทางพระพุทธศาสนา โรคเครียด โรคประสาทและโรคจิตมีสาเหตุมาจากกิเลสสามประการคือ ความโลภ ความโกรธ และความหลง

ความโลภทำให้คนแข่งขันช่วงชิงความเป็นเจ้าของสิ่งทีปรารถนา ถ้าเมื่อใดรู้สึกว่าจะไม่ได้สิ่งนั้นก็เกิดความรู้สึกกังวลเป็นโรคเครียด ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า **“ยมปิัจฉํ น ลภติ ตมปิทุกขํ ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นเป็นทุกข์”** บางคนสูญเสียของรักแล้วผิดหวังมากไม่สามารถทำใจให้ยอมรับความสูญเสียนั้นกลายเป็นคนวิกลจริตไปเลยก็มี

ความโกรธที่ระบายออกไม่ได้ทำให้ต้องเก็บกดไว้ คนที่เก็บกดจะรู้สึกเครียดตลอดเวลา ดังคำประพันธ์ที่ว่า **“คนพยาบาทมิสีหน้าแห่งกระหายใจ เขาคิดมากเกินไป คนเช่นนี้สิ้นน้ำก้ว”** บางคนระบายความโกรธแค้นแบบคลุ้มคลั่งโดยนำอาวุธปืนออกไปกราดยิงประชาชนในที่สาธารณะ

ความหลงทำให้เป็นคนวิกลจริตเห็นผิดเพี้ยนจากความเป็นจริง บางคนหลงลัทธิศาสนาจนบ้าคลั่งไป ดังกรณีของนายจิมมีโจนส์ ผู้นำลัทธินิกายประชาชนหรือพีเพิลเทมเปิลได้สั่งสาวกของเขาจำนวน ๔๐๙ คนให้ดื่มน้ำผลไม้ผสมไซยาไนด์ฆ่าตัวตายหมู่ที่ประเทศกัวนาซาวกทั้งหมดได้ทำตามคำสั่งจนเป็นข่าวโศกนาฏกรรมสะเทือนโลกใน พ.ศ. ๒๕๒๑ เหตุการณ์ทำนองเดียวกันเคยเกิดขึ้นในประเทศไทยเมื่อนายสมชาย นิลประพันธ์ ชักชวนสาวกซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวของเขาจำนวน ๖ คน

ผูกคอตายพร้อมกันเพื่อไปเกิดใหม่ในสุคติใน พ.ศ. ๒๕๓๑

เพราะความโลภ ความโกรธและความหลงเป็นสาเหตุของโรคทางจิตใจนั่นเอง โอกาสที่ปณฺฑิตซึ่งยังมีกิเลสจะปลอดจากโรคทางจิตใจจึงเป็นไปได้ยาก มีแต่พระอรหันต์เท่านั้นที่จะไม่เป็นโรคทางจิตใจ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในโรคสูตรว่า

“โรคมีสองประเภท คือโรคกายกับโรคจิตใจ ผู้ประกาศว่าไม่เป็นโรคกายตลอดเวลาหนึ่งปีบ้าง สองปีบ้างมีปรากฏอยู่ แต่ผู้ที่ประกาศว่าไม่เป็นโรคจิตใจเลยแม้ชั่วครู่เดียวก็หาได้ยากในโลก ยกเว้นแต่พระอรหันต์ผู้สิ้นกิเลส”

ตลอดเวลา ๔๕ ปีหลังจากการตรัสรู้ พระพุทธเจ้าทรงเดินทางประกาศธรรมเพื่อรักษาโรคทางจิตใจของประชาชนจนพระองค์ได้รับการยกย่องว่าเป็น **“สพฺพโลกตักฺกิ จฺนโก...นายแพทย์ผู้รักษาโรคของชาวโลกทั้งปวง”** ยาที่ทรงใช้บำบัดรักษาโรคทางจิตใจเรียกว่า **ธรรมโอสถ** ซึ่งมีมากมายหลายขนานเพื่อเลือกใช้ให้เหมาะกับอาการของโรค

การสวดมนต์และการปฏิบัติกรรมฐานจัดเป็นธรรมโอสถขนานที่เหมาะสมกับการรักษาโรคเครียดของคนไทยในปัจจุบันเวลาที่มีความเครียดในใจขอให้ทดลองเข้าห้องพระสวดมนต์และเจริญกรรมฐาน

การสวดมนต์เปรียบเหมือนยาทาภายนอกที่ช่วยคลายเครียดได้ชั่วคราว สมถกรรมฐานเปรียบเหมือนยากินที่ระงับความ



เครียดได้ตลอดเวลาที่ใจเป็นสมาธิ ส่วนวิปัสสนากรรมฐานเปรียบเหมือนการผ่าตัดที่กำลังจิกเล็สซึ่งเป็นสาเหตุของความเครียดให้หมดไป

ใครจะเลือกกรรมโสมถะนานได้นั้นขึ้นอยู่กับอาการหนักเบาของโรคเครียด แต่ใครขอเสนอว่า ผู้ที่กำลังเป็นโรคเครียด เพราะเกรงจะถูกประกาศยึดทรัพย์เป็นรายต่อไป ควรรีบปฏิบัติกรรมฐานโดยเร็ว!



A Buddhist Approach to Healing

Phra Medhidhammaporn

(Prayoon Mererk Ph.D.)

It is my great privilege to be here among eminent scholars of a variety of religions to express our views on religious ways and rituals of healing. I hope that our presentation and discussion will enable us to understand the role of religion in promoting health care. In addition, we can enhance our understanding of our own religion by comparing it with other religions. As it is said, *'Without comparison, there is no comprehension.'*

In Buddhism, health is regarded as a boon. The Buddha once said, *'Health (arogya) is the highest gain.'* (1) Here the Pali word 'arogya' (health) is defined as freedom from disease or illness. Thus, health is a sound condition of mind and body. In other words, health is a state of being free from both bodily and mental diseases.

Paper Presented at the International Seminar on *Health, Healing and Religion* Held by Mahidol University, Bangkok, December 8-10, 1992.



According to the Buddha, there are two kinds of disease : bodily disease (*kayiko rogo*) and mental disease (*cetasiko rogo*).

“Monks, there are to be found beings who can claim freedom from bodily disease for one year, for two years, for three, four, five, ten, twenty, forty, fifty years..... But those beings are rare indeed in the world who can claim freedom from mental disease even for one moment, excepting only those in whom all defilements have been eliminated.” (2)

The Buddha’s main purpose in preaching the Dharma is to provide a cure for mental disease to the world. That is why the Buddha was praised by his disciples as “the physician of the world (*Sabbalokatikicchako*).” (3)

However, although the Buddha gives priority to promoting mental health, this by no means implies that he overlooks the significance of physical health. With a healthy body, man is in an appropriate state to meditate and progress in spiritual development.

According to the law of Dependent Origination (*Paticcasamup - pada*), mind and body are interrelated. Taken together, mind and body constitute a psycho-physical complex (*namarupa*) known as a person. If the mind is overwhelmed by stress, then the stress, we are told, will give rise to bodily diseases, or “psychosomatic illness”.

On the other hand, bodily disease can easily disturb peace of mind and become an obstacle to spiritual progress. That is why bodily disturbance caused by hunger is to be eliminated before one practises meditation or listens to the Dharma-talk. The Buddha once ordered his



disciples to feed a hungry farmer with food before he preached to him the Dharma. Asked why he did so, the Buddha replied that a hungry man could not concentrate on the Dharma-talk. The Buddha then concluded : "*Hunger is a grievous disease*".

With regard to mental health, the Buddha prescribes the healing process called the Four Noble Truths. The first truth is *dukkha*, diagnosis of the symptoms of suffering. The second truth is to identify ignorance and desire as the causes of suffering (*samudaya*). The third is to believe that *nirodha* -- a complete cure of the disease -- is possible. The fourth truth is *magga*, or the prescription of the Middle Way leading to mental health. The way is called the Noble Eightfold Path and can be summarized into three steps : morality, concentration and wisdom developed by meditation.

Meditation is good not only for eradicating mental disease but also for healing psychosomatic illnesses such as migraine headaches. S.N. Goenka, a retired industrialist and former leader of the Indian community in Burma, is a good case in point. Born into a conservative Hindu family in Burma, he had suffered since youth from severe migraine headaches. By practising Vipassana Meditation under the guidance of U Bha Khin, Mr. Goenka was completely cured of his migraine headaches. Subsequently, in 1969, Mr. Goenka moved to India to begin teaching Vipassana meditation there, and has now become a well-known meditation master in the West.

In Buddhism, mental health is not separated from physical health. The interaction between mind and body justifies the saying : "*A sound mind in a sound body.*" Neither body nor mind can be sound



if they are afflicted by disease.

The various kinds of bodily disease are caused by either natural factors or supernatural ones, such as evil spirits or the results of bad karma or wrongdoing in the previous life. In *Culakammavibhanga Sutta*, the Buddha says that a person who is always doing harm to other beings in the present life will have a lot of illness in his future life (5).

With regard to diseases arising from natural causes, the Buddha recommends treatment by using Ayurvedic medicine, a system of traditional health care which was widely practised in India. In *Vinaya Pitaka*, there is a section on medicine called *Bhesajjakhandhaka*. In this section, various kinds of Ayurvedic medicine are prescribed by the Buddha for both curative and preventive purposes. The preventive medicines require a strict code of personal hygiene including physical exercise, beneficial food, the use of herbal preparations and abstinence from intoxicants. The Buddha allows monks to take five kinds of food as preventive medicine : ghee, fresh butter, oil, honey and molasses (6). The curative medicines, on the other hand, involve the use of herbal preparations and diet.

Besides prescribing medicines, the Buddha describes three types of sick people :

1. Those who will not, under any circumstances, recover from their sickness ;
2. Those who will recover whether looked after or not;
3. Those who will recover only if properly looked after.

According to the Buddha, some sick men are easy to tend and some are not. Endowed with the following five qualities, a sick man



becomes easy to tend :

1. He does what is beneficial to him.
2. He knows moderation in what is beneficial.
3. He is willing to take medicine.
4. He makes it clear whether his health is getting better or

worse.

5. He endures bodily pain.

Moreover, the Buddha has laid down five rules of conduct for physicians and nurses as follows :

"Endowed with these five qualities a person is deemed fit to tend the sick :

1. *He is competent to provide medicine.*
2. *He knows what is beneficial and what is not beneficial, and brings forth what is beneficial.*

3. *He tends the sick out of amity and compassion, not in the hope of gain.*

4. *He is not loath to remove urine or sweat or vomit.*

5. *He is competent to rouse and delight the sick from time to time with Dharma-talk."* (9)

To encourage monks to take care of one another, the Buddha says :

"Monks, you have neither mother nor father who might tend you. If you do not tend one another, then who is there who will tend you ? Whoever, monks, would tend me, he should tend the sick." (10)



Rituals of Healing

The Buddhist approach to healing described above indicates that Buddhists are flexible with regard to forms of treatment. Both traditional and modern medicines are acceptable to them in so far as they prove effective in treatment. Moreover, rituals of healing are frequently performed by Buddhists. In tracing the development of Buddhist rituals of healing, we find their origin in the Buddha's role in healing, which is fully recorded in the *Commentary of Dhammapada* as follows. (11) :

Vesali, capital of the Licchavi princes, was overpopulated. There was a famine owing to drought, and people were dying in large numbers. The smell of decaying bodies attracted evil spirits, and many inhabitants were attacked by intestinal disease. The ruling princes invited the Buddha to their city. The Buddha accepted their invitation and went there with five hundred monks.

As soon as the Buddha set foot in the Vesali territory, there was heavy rain. In the evening of his arrival in the city, the Buddha taught the Elder Ananda the Ratana Sutta (Jewel Discourse) and ordered that it should be recited within the three walls of the city. The Elder Ananda received the Ratana Sutta from the lips of the Buddha, took water in the Buddha's stone bowl, and then went to stand at the gate of the city. And standing there, he meditated on all the merits of the Buddha. Then he entered the city, during the night, reciting the Ratana Sutta as protection (*Paritta*).

The moment he uttered the word "Yankinci" (whatsoever) and



sprinkled the lustral water, drops of water rose into the air and fell upon the sick men. The sickness of those men was cured instantly, and, rising to their feet, they surrounded Ananda. The evil spirits who had been infesting the city were touched by the drops of lustral water and fled far away. The Elder went about the entire city, returning with a very large group of people whose diseases had been cured. They showed their respect to the Buddha, who preached to them the *Ratana Sutta*.

The story reveals the origin of the Buddhist ritual of healing. It is performed in countries which profess Theravada Buddhism, like Thailand and Sri Lanka.

The Buddhist rite of healing thus consists of two main stages :

1. Recitation of protection suttas like *Ratana Sutta* and *Bojjhanga Sutta* and
2. Sprinkling of lustral water upon the sick.

The recitation of suttas and the sprinkling of lustral water can have a psychological impact on the sick. They are roused and delighted as the recitation of the suttas reminds them of the Triple Gem, i.e. the Buddha, the Dharma and the Sangha. There was a story of the Buddha reciting *Bojjhanga Sutta* (Discourse on the Enlightenment Factors) to Mahakassapa and Moggallana who lay sick. Having listened to the sutta, they were filled with joy and immediately recovered.

There is also a Buddhist ceremony for the dying in which the recitation of suttas forms the most important stage. Monks are invited to recite suttas in order to purify the mind of the dying. The content of the suttas reminds the sick person of the impermanence, suffering

and nonsubstantiality of life. Having realised the truth of life, the dying person purifies his mind of attachment and other defilements. It is believed that if a person passes away pure in mind, he will be reborn in happy planes like heaven.

In tracing back the performance of the ceremony for the dying in the Buddha's time, we come across the following story in the Tripitaka.

Anathapindika was a devout follower of the Buddha. As he lay grievously ill, he sent a special message to Sariputta asking him to come to his house. Sariputta went with Ananda and preached to him the *Anathapindikovada Sutta*. (12) His pains disappeared as he concentrated his mind on the meaning of the Sutta and the virtuous life he had led. Later he fed the Elders with food from his own cooking-pot, but quite soon afterwards he died and was re-born in the Tusita heaven.

Conclusion

In Buddhism, there are two kinds of disease : mental disease and and bodily disease. Meditation is a highly recommended form of treatment for mental illnesses as well as psychosomatic sickness like migraine headaches.

With regard to bodily disease, the rituals consist of two main parts : the recitation of suttas and the sprinkling of lustral water. In a sense, these rituals constitute faith healing in Buddhism.



Footnotes

1. M. II. 510.
2. A. II. 143.
3. Psalms of Brethren, p. 293.
4. Dhammapada Section 15.
5. M. III. 202.
6. Vin. IV. 198.
7. M. III. 258-63.
8. Vin. IV. 199.
9. Vin. IV. 301.
10. Vin. IV. 301.
11. Dhammapada Commentary, Book 21, Story 1.
12. M. III. 258.

ปาฏิหาริย์แห่งยุคสมัย



สภาใหญ่ขององค์การสหประชาชาติได้มีมติที่ ๔๕/๗๐ กำหนดให้ประเทศสมาชิกจัดสัปดาห์สากลด้านวิทยาศาสตร์และสันติภาพซึ่งเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๑ พฤศจิกายนของทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์กับการสร้างสันติภาพของโลก

คำว่า “วิทยาศาสตร์” เป็นศัพท์บัญญัติที่มีความหมายตามตัวอักษรว่า “ระบบวิชาความรู้” สำหรับใช้หมายถึงคำในภาษาอังกฤษว่า science ซึ่งวิวัฒนาการมาจากคำในภาษาลาตินว่า scientia แปลว่า “ความรู้” เหมือนกัน อย่างไรก็ตาม วิทยาศาสตร์ไม่ใช่ระบบวิชาความรู้ธรรมดาที่ทุกคนก็มีได้ วิทยาศาสตร์เป็นระบบความรู้พิเศษที่เกิดจากการสังเกตพิสูจน์ทดลองแล้วตั้งเป็นกฎขึ้นมา

วิทยาศาสตร์มีลักษณะเป็นวัตถุนิยมเพราะสนใจศึกษาหาความจริงของธรรมชาติ ฝ่ายสสารอันเป็นรูปธรรมที่สามารถ



พิสูจน์ทดสอบได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ ตา หู จมูก ลิ้นและ
ผิวหนัง วิทยาศาสตร์ไม่ศึกษาเรื่องจิตวิญญาณที่เป็นนามธรรม
เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่พิสูจน์ทดสอบไม่ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า
ประการ

แม้วิทยาศาสตร์พยายามศึกษาหาความจริงของธรรมชาติ
แต่ก็ไม่สามารถค้นพบความจริงได้ทั้งหมดเพราะมีข้อจำกัดตรง
ที่มุ่งศึกษาเฉพาะเรื่องที่เป็นวัตถุสสาร ดังนั้นนักปราชญ์จีนชื่อ
หลิน ยู่ถิง จึงกล่าวว่า

**“นักวิทยาศาสตร์เคาะประตู แต่ประตูของธรรมชาติอันลึกลับไม่
ยอมเปิดออก ในขณะที่นักวิทยาศาสตร์เกือบจะค้นพบความลึกลับ
ของชีวิตอยู่แล้ว แต่ในทันใดนั้น ชีวิตก็ปิดบังตัวเองไว้อย่างสิ้นเชิง
นักวิทยาศาสตร์สำรวจตรวจค้นสสารและก็ไปสิ้นสุดยุคอยู่ที่อิเล็กทรอนิกส์
เขาสำรวจตรวจค้นชีวิตและก็ไปสิ้นสุดยุคที่โปรโตพลาสม์ เขาสำรวจ
ตรวจค้นจิตวิญญาณและก็ไปสิ้นสุดยุคที่คลื่นสมอง”**

แม้วิทยาศาสตร์จะมีข้อจำกัดดังกล่าวมาก็ตาม คนในยุคนี้
มักเชื่อนักวิทยาศาสตร์อย่างไม่มีข้อจำกัด เมื่อนักวิทยาศาสตร์
บอกว่าจิตวิญญาณไม่มีจริง คนทั่วไปก็เชื่อตามนั้น เหตุที่เป็น
เช่นนี้ก็เพราะนักวิทยาศาสตร์มีอิทธิปาฏิหาริย์ ศาสดาแห่งศาสนา
โบราณเป็นที่ศรัทธาแห่งศาสนิกชนเพราะสามารถแสดงอิทธิ
ปาฏิหาริย์ให้ปรากฏในรูปลักษณะต่างๆ โดยอ้างอำนาจของเทพ
เบื้องบน นักวิทยาศาสตร์ยุคปัจจุบันสามารถแสดงอิทธิ-



ปาฏิหาริย์ในลักษณะที่มีตาทิพย์ นูทิพย์ เหาะเหินเดินอากาศ เป็นต้นด้วยอำนาจของเทคโนโลยี

เทคโนโลยี คือการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ทั่วไปและในวงการอุตสาหกรรม เทคโนโลยีนี้แหละ ทำให้นักวิทยาศาสตร์แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ เช่น สามารถ ย่นระยะทางด้วยรถยนต์ เหาะเหินไปบนท้องฟ้าด้วยเครื่องบิน มีตาทิพย์เพราะโทรทัศน์ มีนูทิพย์เพราะโทรศัพท์ อาจกล่าวได้ว่า เทคโนโลยีคืออิทธิปาฏิหาริย์แห่งสมัยปัจจุบัน เทคโนโลยีทำให้อิทธิปาฏิหาริย์ของผู้เศษหมดความหมายไปมากที่สุดทีเดียว

อิทธิปาฏิหาริย์แห่งเทคโนโลยีสร้างอำนาจมหาศาลให้กับ วิทยาศาสตร์ ชื่อนี้ตรงกับคำกล่าวที่ว่า **ความรู้คืออำนาจ** ประเทศ ที่พัฒนาแล้วได้ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีพัฒนาอุตสาหกรรม ให้เจริญก้าวหน้าราวปาฏิหาริย์ ประเทศไทยตั้งเป้าหมายจะเป็น ประเทศอุตสาหกรรมใหม่จึงต้องผลิตบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีให้เพียงพอแก่ความต้องการ

อำนาจเป็นดาบสองคมที่ไม่เข้าใครออกใคร เทคโนโลยี นอกจากเป็นเครื่องมือพัฒนาประเทศแล้วยังเป็นอาวุธทำลาย สันติภาพของโลกก็ได้ สุนทรภู่กล่าวว่า “**อันความคิดวิทยาเหมือน อาวุธ**” เราอาจใช้อาวุธเพื่อป้องกันตัวเองหรือสังหารผลาญชีวิต คนอื่น เทคโนโลยีผลิตอาวุธที่มีคุณภาพสังหารชีวิตมนุษย์ได้มากกว่าความโกรธของฤๅษีดาไฟหลายเท่าตัว ประเทศสหรัฐอเมริกา

ชนะประเทศอิรักในสงครามอ่าวเปอร์เซียที่ผ่านมาก็เพราะเทคโนโลยีด้านการสงครามที่เหนือชั้นกว่า

เทคโนโลยีสมัยใหม่ ได้สร้างอาวุธปรมาณูที่มีสมรรถภาพทำลายล้างสรรพสิ่งบนโลกนี้ ถ้าประเทศสหรัฐอเมริกาทำสงครามปรมาณูกับประเทศสหภาพโซเวียต ประเทศทั้งสองอาจมีเวลาหลบหล่งหน้าเพียง ๖ นาที และใช้เวลารบกันด้วยซีปนาอาวุธข้ามทวีปติดหัวรบนิวเคลียร์อีก ๒๐ นาที สงครามก็ยุติ จากนั้นชาวอเมริกัน ชาวรัสเซีย และชาวยุโรป จำนวน ๙๐% จะเสียชีวิตภายในหนึ่งเดือนหลังสงคราม นี่คืออำนาจทำลายล้างของอิทธิปาฏิหาริย์แห่งยุคสมัย

เป็นที่น่าเสียดายว่า แทนที่นักวิทยาศาสตร์จะทุ่มเทความรู้ความสามารถไปเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การณ์กลับกลายเป็นว่า นักวิทยาศาสตร์และวิศวกรกว่า ๔๐๐,๐๐๐ คนทั่วโลกกำลังทำงานในโครงการของกองทัพ แต่ละวันที่ผ่านไปประเทศทั่วโลกได้เสียค่าใช้จ่ายด้านการทหารที่ละประมาณ ๔๐ ล้านบาท ถ้าทุกประเทศพร้อมใจกันลดกำลังอาวุธและผันเงินส่วนนี้ไปในด้านสาธารณสุขเพื่อกำจัดโรคมาเลเรีย โรคภัยนี้จะสูญไปจากโลกในเวลารวดเร็ว ประมาณกันว่าการกำจัดโรคมาเลเรียให้หมดไปจากโลกจะต้องใช้เงิน ๑.๕ พันล้านเหรียญสหรัฐต่อปี เงินจำนวนนี้น้อยกว่าค่าใช้จ่ายด้านการทหารทั่วโลกในเวลา ๒ วัน เสียอีก



อิทธิปาฏิหาริย์แห่งเทคโนโลยีเป็นดาบสองคมที่ใช้พัฒนาหรือทำลายโลกก็ได้ ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงไม่ให้ความสำคัญแก่อิทธิปาฏิหาริย์ พระองค์ทรงสรรเสริญอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ คือ การสอนธรรมให้ได้ผลอย่างน่าอัศจรรย์ นักวิทยาศาสตร์ควรจะทำอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ด้วยการสอนตัวเองให้อยู่ในศีลธรรมและหยุดผลิตอาวุธตามใจนักการเมืองและนักการทหาร พร้อมกับหันมาใช้เทคโนโลยีพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อสร้างสันติภาพให้กับโลก

กล่าวอีกนัยหนึ่ง นักวิทยาศาสตร์ควรยอมรับข้อจำกัดของวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาเฉพาะเรื่องสสารและหันมาพัฒนาด้านจิตวิญญาณโดยอาศัยศาสนธรรม ศาสนาที่นักวิทยาศาสตร์จะนับถือได้สนิทใจคือพระพุทธศาสนา ดังที่ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ นักวิทยาศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งยุคกล่าวว่า

“ศาสนาในอนาคตจะเป็นศาสนาสากลที่ข้ามพ้นเรื่องพระผู้เป็นเจ้าทั้งไม่ยึดติดคัมภีร์และเทววิทยา เป็นศาสนาที่รวมเอาเรื่องธรรมชาติและจิตวิญญาณไว้ด้วยกัน และตั้งอยู่บนจิตสำนึกทางศาสนาที่เกิดจากประสบการณ์ซึ่งยังเห็นสรรพสิ่งทั้งที่เป็นธรรมชาติและจิตวิญญาณว่าเป็นเอกภาพเปี่ยมความหมาย พระพุทธศาสนามีเปรียบพร้อมด้วยลักษณะดังกล่าวมา ถ้าจะมีศาสนาใดศาสนาหนึ่งที่ตอบสนองความต้องการของนักวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้ ศาสนานั้นได้แก่พระพุทธศาสนา”

ยุคข่าวสารข้อมูล



สมัยนี้โลกดูเหมือนจะแคบลงทุกทีเพราะการสื่อสารและคมนาคมที่ฉับไว ข่าวสารเดินทางจากซีกโลกหนึ่งไปยังอีกซีกโลกหนึ่งอย่างรวดเร็ว คนทั่วโลกรับรู้ข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่สำคัญผ่านสื่อมวลชนในเวลาที่เกิดบจะพร้อมกัน เขตแดนระหว่างประเทศไม่อาจเป็นปราการขวางกั้นการแพร่สะพัดของข่าวสารข้อมูล โลกทั้งโลกกำลังมีสภาพเช่นเดียวกับหมู่บ้านหนึ่งในชนบทไทยที่พอมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นไม่ว่าที่ไหนข่าวจะกระจายไปทั่วหมู่บ้านอย่างรวดเร็ว ใครก็ไม่อาจปิดหูปิดตาประชาชนไม่ให้รับรู้ข่าวสารข้อมูลได้ เพราะสมัยนี้เป็นยุคข่าวสารข้อมูล เราจะเข้าใจความสำคัญของยุคนี้มากขึ้นและสามารถจัดการกับข่าวสารข้อมูลอย่างถูกต้อง ถ้าเราได้มองย้อนความเป็นมาในอดีตของการสื่อสาร

มนุษย์มีความสามารถพิเศษในการสื่อสารก็ตรงที่มนุษย์มีภาษา มนุษย์เริ่มใช้ภาษาพูดเพื่อการสื่อสารราว ๔๕,๐๐๐ ปีมา

แล้ว ชาวอียิปต์โบราณได้ประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นใช้เป็นครั้งแรกในโลกเมื่อ ๖,๐๐๐ ปีที่แล้ว นับแต่นั้นมา มนุษย์สื่อสารถึงกันด้วยการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ให้คนเดินสารบ้างหรือให้ม้าเรื่อนำไปบ้าง จนกระทั่งมีการประดิษฐ์โทรเลขมาใช้ในการสื่อสารราว พ.ศ. ๒๓๘๐ ข่าวสารสามารถเดินทางเป็นพันไมล์ในเวลาอันสั้นแต่โทรเลขสมัยนั้นส่งข้ามทวีปยังไม่ได้เพราะไม่มีสายเคเบิล ดังนั้นชาวที่ประธานาธิบดีลินคอล์นถูกสังหารที่กรุงวอชิงตันใน พ.ศ. ๒๔๐๘ ได้ใช้เวลาเดินทาง ๑๒ วันจึงถึงกรุงลอนดอน

ใน พ.ศ. ๒๔๒๐ อาเล็กซานเดอร์ เบลล์ ได้ประดิษฐ์โทรศัพท์ และสายเคเบิลได้ช่วยให้การสนทนาทางโทรศัพท์ข้ามทวีปเป็นไปได้ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๓๙ มาร์คินีประดิษฐ์วิทยุที่ได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว และใน พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้มีการประดิษฐ์และทดลองโทรทัศน์ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทั้งวิทยุโทรทัศน์และโทรศัพท์กลายเป็นปัจจัยสำคัญของการสื่อสารปัจจุบัน

มีสถิติเปรียบเทียบระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทยคือ ปัจจุบันญี่ปุ่นมีเครื่องรับโทรทัศน์ ๑ เครื่องต่อคนญี่ปุ่น ๔ คน มีเครื่องรับวิทยุ ๑ เครื่องต่อคนญี่ปุ่น ๑ คน และมีโทรศัพท์ ๑ เครื่องต่อคนญี่ปุ่น ๒ คน ส่วนในประเทศไทยปรากฏว่ามีเครื่องรับโทรทัศน์ ๑ เครื่องต่อคนไทย ๑๑ คน มีเครื่องรับวิทยุ ๑ เครื่องต่อคนไทย ๖ คน และมีโทรศัพท์ ๑ เครื่องต่อคนไทย ๓๖ คน

ยุคปัจจุบันได้ชื่อว่าเป็นยุคข่าวสารข้อมูลก็เพราะมีการนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในวงการการสื่อสาร ตามปกติคอมพิวเตอร์ทำหน้าที่เก็บและจัดระบบข่าวสารข้อมูล ส่วนการสื่อสารทำหน้าที่ส่งข่าวสารข้อมูล เมื่อมีการนำเอาระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการสื่อสารจึงมีผลให้ข่าวสารข้อมูลแพร่กระจายไปทั่วทุกมุมโลกอย่างรวดเร็ว สังคมยุคนี้จึงได้ชื่อว่า**สังคมข่าวสารข้อมูล** (Information Society)

ข่าวสารข้อมูลมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ทั่วไปของโลกปัจจุบัน จะเปลี่ยนแปลงไปในทางดีหรือทางร้ายก็ได้ สุดแต่ว่าจะใช้ข่าวสารข้อมูลไปในทิศทางใด ผลดีประการหนึ่ง ในการแพร่กระจายของข่าวสารข้อมูลก็คือการเปิดหูเปิดตาประชาชนให้เห็นคุณค่าของการปกครองระบอบประชาธิปไตยและพร้อมที่จะปฏิเสธอำนาจเผด็จการ ดังจะเห็นได้จากกรณีเมื่ออดีตผู้นำสหภาพโซเวียตใช้นโยบายกลาสโนสต์เปิดม่านเหล็กกับข่าวสารข้อมูลจากโลกภายนอก ประชาชนชาวโซเวียตได้พากันต่อต้านการก่อรัฐประหารและสนับสนุนประชาธิปไตยซึ่งมีผลเป็นความล่มสลายของพรรคคอมมิวนิสต์และประเทศสหภาพโซเวียตในที่สุด

ข่าวสารข้อมูลนั้นเปรียบได้กับดาบสองคมที่ถ้าใช้ไม่ดีอาจบาดมือผู้ใช้ก็ได้ หรืออาจทำอันตรายแก่ผู้รับข่าวสารข้อมูลนั้นได้ ข่าวสารบางอย่างอาจเป็นพิษภัยต่อจิตใจของเยาวชนและทำลายวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ นักธุรกิจได้ใช้การสื่อสารประกาศ



โฆษณาขายสินค้า ด้วยการกระตุ้นความต้องการของผู้ชมโฆษณา และทำให้สังคมโดยส่วนรวมมีลักษณะเป็นสังคมบริโภคนิยมที่มุ่งจะบริโภคสินค้าและบริการจากต่างประเทศมากกว่าการคิดผลิตสินค้านั้นเสียเอง

เมื่อพิจารณาเห็นอำนาจของการสื่อสารมวลชนอย่างนี้แล้ว รัฐบาลก็ควรเปิดโอกาสให้ข่าวสารข้อมูลได้เดินทางไปสู่การรับรู้ของประชาชนได้อย่างเสรีเพราะจะมีผลเป็นการปลูกฝังความคิดที่เป็นประชาธิปไตยให้กับประชาชน ในขณะเดียวกัน สื่อมวลชนก็ต้องมีจรรยาบรรณในการนำเสนอข่าวสารข้อมูลโดยพิจารณาว่าอะไรควรหรือไม่ควรนำเสนอออกไป ไม่ใช่ข่าวสารทุกอย่างจะต้องถูกเปิดเผยทั้งหมด สื่อมวลชนควรเลือกเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน ปฏิปทาของพระพุทธเจ้าน่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องนี้

มีเรื่องเล่าไว้ในสี่สปาวนสูตรว่า ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จไปตีป่าไม้ประดู่ลาย ทรงหยิบใบประดู่ลายขึ้นมาหน่อยหนึ่ง แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า “ใบประดู่ลายเล็กน้อยที่เราได้ถือไว้ กับใบที่อยู่บนต้นประดู่ลาย อย่างไหนจะมากกว่ากัน”

ภิกษุทั้งหลายทูลตอบว่า “ใบประดู่ลายในพระหัตถ์ของพระองค์น้อยกว่า ใบที่อยู่บนต้นประดู่ลายมีมากกว่า”

พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “เรื่องที่เรารู้แล้วแต่มิได้บอกท่านทั้งหลายก็มีมากกว่า ฉะนั้น เหมือนกัน เรื่องที่เรากล่าวท่าน

ทั้งหลายมีน้อยกว่าเหมือนใบไม้ในกำมือนี้ เหตุไรเราจึงมิได้บอก ก็เพราะว่า เรื่องนั้นไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อน่ายคลายกำหนดและความดับทุกข์”

เรื่องนี้แสดงว่า ข่าวสารข้อมูลใดไม่เป็นประโยชน์และไม่สร้างสรรค์สังคม สื่อมวลชนไม่จำเป็นต้องเปิดเผยข่าวสารข้อมูลนั้นออกไป ส่วนข่าวสารข้อมูลใดเป็นประโยชน์ต่อสังคม แม้ว่าคนรับข่าวสารอาจไม่ชอบใจหรือผู้มีอำนาจไม่พอใจให้เปิดเผย สื่อมวลชนสามารถเสนอข่าวสารข้อมูลนั้นเมื่อถึงเวลาที่เหมาะสม การรู้จักกาลเทศะในการเปิดเผยข่าวสารข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็น สื่อมวลชนบางคนถือว่า “วาทะจริงเป็นสิ่งไม่ตาย” ก็รับนำเสนอข่าวสารข้อมูลก่อนเวลาอันควรโดยลืมนึกไปว่า คนพูดความจริงนั้นอาจตายได้

พระพุทธเจ้าทรงประทานข้อแนะนำในเรื่องนี้ไว้ในอภัยราชกุมารสูตรว่า “วาทะใด ไม่จริง ไม่แท้ ไม่มีประโยชน์ ไม่เป็นที่พอใจของคนอื่น เราไม่กล่าววาทะนั้น วาทะใดจริงแท้ มีประโยชน์ แต่ไม่เป็นที่พอใจของคนอื่น เรารู้จักเลือกเวลากล่าววาทะนั้น วาทะใดจริงแท้ มีประโยชน์ทั้งเป็นที่พอใจของคนอื่น เราก็รู้จักเลือกเวลากล่าววาทะนั้นเพื่ออนุเคราะห์คนทั้งหลาย”

สื่อมวลชนจำเป็นต้องสงวนความจริงบางเรื่องไว้ และก่อนที่จะเปิดเผยออกไปต้องพิจารณาตุลสถานการณ์ นั่นคือต้องมีกาลัญญูตามความรู้จักเวลาที่เหมาะสม ความจริงที่ไม่เป็นประ-

โยชน์และไม่ส่งเสริมศีลธรรมอันดีงามไม่จำเป็นต้องได้รับการ
เปิดเผย ต่อสาธารณชน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในสุภาษิตสูตรว่า

“คำสัตย์แลเป็นวาจาไม่ตาย เรื่องนี้เป็นของมีมาแต่เก่า
ก่อน คนดีทั้งหลายดำรงมั่นอยู่ในคำสัตย์ที่เป็นประโยชน์และ
เป็นธรรม”

พระสงฆ์กับการเมือง



การเมืองเป็นเรื่องของการแสวงหาอำนาจทางการเมือง ปกครองระดับใดระดับหนึ่งเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่ม พระสงฆ์ไม่ใช่กลุ่มผลประโยชน์ในสังคม ดังนั้น พระสงฆ์จึงไม่ควรเกี่ยวข้องกับการแสวงหาอำนาจทางการเมืองไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม สถาบันสงฆ์ควรลอยตัวให้พ้นความขัดแย้งทางการเมืองที่แต่ละกลุ่มสร้างขึ้นเพื่อชิงชัยอำนาจในการปกครองบ้านเมือง

พระสงฆ์บางรูปมีคนเคารพนับถือจำนวนมากพอที่จะตั้งเป็นกลุ่มการเมือง บางท่านอาจคิดที่จะตั้งพรรคการเมืองหรือทำตัวเป็นหัวคะแนนให้พรรคการเมือง ทั้งนี้ก็ด้วยความหวังดีต่อสังคม คือปรารถนาจะสร้างความมั่นคงและสันติสุขแก่สังคมตามวิถีทางแห่งธัมมาธิปไตย บางท่านไปไกลถึงกับเสนอให้พัฒนาการเมืองด้วยพุทธวิทยาแห่งการปลดปล่อยโดยเลียนแบบ “เทววิทยาแห่งการปลดปล่อย (Theology of Liberation)” ของนักบวชบางศาสนาในประเทศละตินอเมริกา



การที่พระสงฆ์คิดแสวงหาอำนาจทางการเมืองเป็นเรื่องขัดกับหลักการทางพระพุทธศาสนา ใครก็ตามชักชวนให้พระสงฆ์เล่นการเมืองคนผู้นั้นเปรียบเสมือนมารในพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทเจ้าก็เคยถูกมารชักชวนให้ทรงแสวงหาอำนาจปกครองบ้านเมืองมาแล้ว ดังเรื่องเล่าไว้ในอรรถกถาธรรมบทดังนี้

สมัยหนึ่ง พระราชาผู้ปกครองรัฐต่างๆ ไม่ตั้งอยู่ในธรรม และสร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนทั่วไป พระพุทธเจ้าทรงมีพระกรุณาต่อประชาชนและดำริว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่พระองค์จะเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระราชาผู้ทรงธรรมและปกครองประชาชนให้มีความสุขกันถ้วนหน้า มารทราบความดำริของพระพุทธเจ้าจึงเข้ามาราบทุลยุงว่า ขอให้พระองค์ขึ้นครองราชย์เป็นพระราชาเสียเลยเพราะพระพุทธองค์มีฤทธิ์มาก จึงสามารถที่จะเนรมิตภูเขาทองคำขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนมั่งมีศรีสุข

พระพุทธเจ้าตรัสตอบมารว่า นโยบายของมารต่างจากของพระองค์ พระองค์เห็นว่า ต่อให้เนรมิตภูเขาทองคำขึ้นมา ก็ไม่สามารถจะสนองตัณหาของมนุษย์ที่ไม่มีวันเต็มอิ่ม วิธีดับทุกข์ของมนุษย์อยู่ที่การดับตัณหา มากกว่าจะสนองตัณหาอย่างไม่รู้จบ พระพุทธเจ้าไม่ทรงเห็นว่าการได้อำนาจทางการเมืองมานั้นจะช่วยดับความทุกข์ของสังคมได้ นโยบายของพระองค์คือการสอนธรรมเพื่อดับกิเลสเรื้อรังในใจของคนและประทานโอวาทแก่

ผู้ปกครองให้ดำรงอยู่ในธรรมต่างๆ เช่น ราชสังคหนัตถุ ทศพิธราชธรรม

แม้พระพุทธเจ้าจะไม่ทรงแสวงหาอำนาจทางการเมือง แต่พระองค์ก็ทรงสั่งสอนนักการเมืองให้ประพฤติธรรม บทบาทของพระสงฆ์ไทยในอดีตและปัจจุบันดำเนินตามพระพุทธจริยาอันนี้นับเป็นเรื่องไม่ถูกต้องถ้าพระสงฆ์จะช่วยเป็นหัวคะแนนหาเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎร แต่เป็นเรื่องถูกต้องที่พระสงฆ์จะไปแสดงธรรมโปรดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่รัฐสภา

อย่าว่าแต่เข้าไปเทศน์ในสภาในสมัยนี้เลย พระสงฆ์ไทยในอดีตยังเคยเข้าไปในพระบรมมหาราชวังเพื่อทูลขอให้พระเจ้าแผ่นดินพระราชทานอภัยโทษไว้ชีวิตแก่แม่ทัพนายกองที่ต้องโทษประหารเพราะความผิดในราชการสงคราม หนังสือพระราชพงศาวดารเล่าไว้ว่า

ใน พ.ศ. ๒๑๓๕ สมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถ พลัดเข้าไปประจัญหน้ากับทัพหลวงของพม่า ทหารฝ่ายไทยไม่อาจตามเสด็จได้ทันเพราะกำลังรบตะลุมบอนกับกองทัพหน้าของพม่า สมเด็จพระนเรศวรทำพระมหากุปราชากกระทำยุทธหัตถีและทรงฟันพระมหากุปราชาสิ้นพระชนม์อยู่บนคอช้าง ทำให้กองทัพไทยมีชัยชนะเหนือกองทัพพม่าในการรบครั้งนั้น

เมื่อเสด็จกลับถึงกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนเรศวรสั่งประหารชีวิตแม่ทัพนายกองคนสำคัญด้วยความผิดโทษฐานปล่อย



ให้แม่ทัพไปเผชิญกองทัพข้าศึกตามลำพัง การสังหารชีวิตครั้งนี้ไม่มีข้าราชการบริวารใดกล้าทัดทาน ถ้าแม่ทัพนายกองคนสำคัญถูกประหารชีวิต กองทัพไทยก็จะอ่อนแอลงอย่างมาก และจะเสียเปรียบกองทัพพม่า ชาวการสังหารชีวิตนี้แพร่เข้าไปในวัดป่าแก้ว

สมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว และพระราชาคณะ ๒๕ รูป พร้อมกันเข้าไปในพระบรมมหาราชวังถวายพระพรถามข่าวการศึกษาสงคราม สมเด็จพระนเรศวรตรัสว่าพระองค์ได้กระทำยุทธหัตถีมีชัยแก่พระมหาอุปราชา สมเด็จพระพนรัตน์จึงถวายพระพรถามว่าเมื่อฝ่ายไทยได้ชัยชนะเหตุไฉนแม่ทัพนายกองจึงต้องโทษประหารชีวิต

สมเด็จพระนเรศวรตรัสตอบว่า **“นายทัพนายกองเหล่านี้อยู่ในขบวนทัพโยม มันกลัวข้าศึกมากกว่าโยมและให้โยมสองคนพี่น้องฝ่าเข้าไปในท่ามกลางศึก จนได้ทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา มีชัยชนะแล้วจึงได้เห็นหน้ามัน นี่หากว่าบารมีของโยมหาไม่ แผ่นดินจะเป็นของชาวหงสาวดีเสียแล้ว เพราะเหตุดังนี้ โยมจึงให้ลงโทษโดยพระอัยการศึก”**

สมเด็จพระพนรัตน์ถวายพระพรว่าพิเคราะห์ดูแล้วข้าราชการเหล่านี้ จะไม่เกรงกลัวสมเด็จพระนเรศวรนั้นเป็นไปไม่ได้ เหตุการณ์ยุทธหัตถีครั้งนี้เหมือนกับครั้งที่พระพุทธเจ้าประทับนั่งใต้ต้นมหาโพธิ์ในคืนที่จะตรัสรู้ ปรากฏว่าในช่วงเวลาเย็นมีเทวดาและพรหมมาเข้าเฝ้าชมพระบารมีจำนวนมาก แล้วพากันลากลับ

ไป ปล่อยให้พระพุทธรเจ้าอยู่เฉยญหน้ากับกองทัพพระยามาร และรบนะมารด้วยพระองค์เองตามลำพังจึงทรงได้นามว่า พระพิชิตมาร ถ้าพระพุทธรเจ้าได้เทวดาและพรหมเป็นบริวารช่วยรบชนะมารชัยชนะก็ไม่วู้เป็นอัศจรรย์ “ก็เหมือนพระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ ครั้ญนี้ถ้าเสด็จพร้อมด้วยเสนางคนกรโยธาทวยหาญมากและมีชัยแก่พระมหาอุปราชา ก็สูหาเป็นอัศจรรย์แม้เกียรติยศได้ปรากฏไปในนานาประเทศธานีใหญ่่น้อยทั้งนั้นไม่วระราชสมภารเจ้าอย่าทรงพระราชปริวิตกน่อยพระทัยเลย อันเหตุที่เป็นนี้ เพื่อเทพยเจ้าทั้งปวงอรัรักษาพระองค์จักสำแดงเกียรติยศดุจอาดมภาพถวายพระพรเป็นแท้”

สมเด็จพระนเรศวรได้ฟังการเปรียบเทียบเช่นนั้นก็ทรงพระปิติสมนัสยกพระหัตถ์ประนมเปล่งพระวาจาว่า “สาธุ พระผู้เป็นเจ้านั้ควรหนักหนา” สมเด็จพระพนรัตน์เห็นว่าพระมหากษัตริย์คลายพระพิโรธแล้วจึงขอพระราชทานบิณฑบาตให้ทรงไว้ชีวิตแม่ทัพนายกอง สมเด็จพระนเรศวรตรัสว่า “พระผู้เป็นเจ้าขอแล้วโยมก็จะให้ แต่ทว่าจะให้ไปตีเอาเมืองตะนาวศรี เมืองทวาย แก้วตัวเสียก่อน”

สมเด็จพระพนรัตน์ถวายพระพรว่า “การซึ่งจะใช้ไปตีบ้านเมืองนั้นสุดแต่พระราชสมภารเจ้าจะสงเคราะห์ ไม่ว้ชกิจสมณะ” แล้วถวายพระพรลากลับไป

สมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้วได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าการทำศึกสงครามแสวงหาอำนาจทางการเมืองนั้นไม่ว้ชกิจของสงฆ์ บท

บาทของพระสงฆ์จำกัดอยู่กับการแสดงธรรมชี้ทางที่ถูกต้องในการปกครองบ้านเมือง ถ้าผู้นำในบ้านเมืองกระทำไม่ถูกต้องในเรื่องใดก็เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์จะออกมาเทศนาตักเตือนผู้นำกันบ้าง

พระสงฆ์ที่สามารถจะเทศนาตักเตือนบุคคลระดับนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีได้นั้นต้องเปี่ยมด้วยบารมีและมีความกล้าหาญเช่นเดียวกับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว

ศาสนากับสิ่งแวดล้อม

๒๒

แม้ว่าปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อมเมืองไทยกำลังเข้าขั้นวิกฤต จนกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลายกลุ่มได้ออกโรงรณรงค์ให้ประชาชนทั่วไปสำนึกถึงภัยอันตรายอันเนื่องมาจากการทำลายธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้วยการตัดไม้ทำลายป่า และปล่อยของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่แม่น้ำลำธารเป็นต้น แต่ดูเหมือนว่า คนทั่วไปยังไม่เห็นว่าเป็นเรื่องรีบเร่งที่จะต้องจัดการแก้ปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อม ป่าไม้จึงถูกทำลายต่อไป แม้จะมีการปลูกต้นไม้ทดแทนก็ไม่ทันกาล เพราะเข้าลักษณะที่ว่า “ปลูกวันละต้น โคนวันละไร่” เมื่อพระสงฆ์ออกมารณรงค์เตือนให้คนทั่วไปอนุรักษ์ป่าไม้ ท่านจะถูกเพ่งเล็งว่ายุ่งในสิ่งที่ไม่ใช่กิจของสงฆ์

อันที่จริง การอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมเป็นการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า หลักคำสอนเรื่องปฏิจสุมุปาบทที่ว่า “เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนั้นจึงมี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนั้นจึงดับ” ได้ย่ำ

เน้นถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ นั่นคือมนุษย์อาศัยสิ่งแวดล้อม และสิ่งแวดล้อมก็อาศัยมนุษย์ มนุษย์ไม่ใช่เจ้าของผู้ครอบครองธรรมชาติ สัตว์โลกไม่ได้ถูกสร้างมาเพื่อรับใช้มนุษย์หรือเป็นอาหารของมนุษย์ มนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลายมีฐานะเป็นเพื่อนร่วมเกิด ร่วมแก่ ร่วมเจ็บ และร่วมตาย ที่ต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

คนไทยสมัยโบราณต้องการอธิบายแนวคิดปฏิจจสมุปบาท อันนี้จึงกล่าวว่า “น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า ข้าพึ่งเจ้า บ่าวพึ่งนาย” และในทำนองเดียวกัน “นายพึ่งบ่าว เจ้าพึ่งข้า ป่าพึ่งเสือ เรือพึ่งน้ำ” และที่ว่าป่าพึ่งเสือนั้น มีคำอธิบายว่า “เสือนีเพราะป่าปกปำรกเพราะเสื่อยัง ดินดีเพราะหญ้ายัง หญ้ายังเพราะดินดี”

พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าเป็นผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปโดยอัตโนมัติ เพราะท่านปฏิบัติตามพระวินัยของพระพุทธเจ้า ที่ทรงห้ามพระสงฆ์มิให้ตัดไม้ทำลายป่าและขุดดิน วินัยได้ห้ามพระสงฆ์มิให้ถ่ายอุจจาระปัสสาวะและบ้วนน้ำลายลงบนพืชพันธุ์ธัญญาหาร และในแม่น้ำลำคลอง ยิ่งไปกว่านั้น พระพุทธองค์ยังทรงบัญญัติให้พระสงฆ์อยู่โคนไม้และสนับสนุนให้เดินธุดงค์ แล้วพักอาศัยในป่า วัดต่างๆ ในสมัยพุทธกาลเป็น “อาราม” คือ สวนป่านั่นเอง ดังเช่นวัดเวฬุวนาราม เป็นสวนไผ่ วัดชีวกัมพวนาราม เป็นสวนมะม่วง

เมื่อพระสงฆ์จากลังกานำพระพุทธศาสนามาเผยแพร่ใน

กรุงสุโขทัย สมัยพระมหาธรรมราชาลิไท พระสงฆ์ขอพำนักอยู่ในวัดป่าที่ห่างไกลจากตัวเมือง ท่านตั้งคณะสงฆ์ที่มีชื่อเรียกว่า **อรัญญวาสี** หมายถึง กลุ่มพระสงฆ์ผู้พำนักอยู่ในวัดป่าอันแตกต่างจากพระสงฆ์คณะ**คามวาสี** ผู้พำนักอยู่ในวัดใกล้หมู่บ้านหรือในตัวเมือง คณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันยังคงรักษาประเพณีแบ่งวัดเป็นคามวาสีและอรัญญวาสีอย่างนี้ไว้

พระสงฆ์สายอรัญญวาสีที่พำนักอยู่ในวัดป่าหรือเดินธุดงค์ในป่าจะมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติและได้รับการกล่อมเกลาจิตวิญญาณให้รักษาป่าไม่เป็นอย่างยิ่ง เมื่อท่านเห็นป่าไม้ถูกทำลายลงต่อหน้าต่อตา ท่านคงเพิกเฉยไม่ได้ จึงออกมารณรงค์ให้ประชาชนอนุรักษ์ป่าไม้

ไม่ใช่เรื่องแปลกเลยที่ **พระประจักษ์ กุตตจิตโต** ผู้เดินธุดงค์มาถึงป่าดงใหญ่แล้วตั้งสำนักสงฆ์เขาหัวน้ำผุด อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ จนกลายเป็นพระอนุรักษ์ป่าและรณรงค์เพื่อต่อต้านการทำลายป่าดงใหญ่ แต่เรื่องแปลกตรงที่ว่า ทำไมพระอนุรักษ์ป่าจะต้องมาขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ราชการ ซึ่งมีหน้าที่อนุรักษ์ป่าไม้เช่นกัน

พระสงฆ์มีศักยภาพสูงในการอนุรักษ์ป่าไม้เพราะประชาชนให้ความเคารพศรัทธาต่อพระสงฆ์ เพียงแค่พระสงฆ์ทำสาธิตัญจนวัชรอบต้นไม้ ชาวบ้านก็ไม่กล้าแตะต้องต้นไม้ นั้น เมื่อพระสงฆ์ขอแรงชาวบ้านช่วยกันปลูกป่า ชาวบ้านก็มาช่วยท่าน



อย่างเต็มใจด้วยแรงศรัทธา เจ้าหน้าที่ราชการน่าจะใช้ศักยภาพ
ส่วนนี้ของพระสงฆ์มาช่วยอนุรักษ์ป่าไม้โดยยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้น
ขึ้นนี้โดยเร็วปฏิบัติตามภาษิตที่ว่า “ผลัดกันดี ดีทุกคน ชิงกันดี
ไม่ได้สักคน”

พระสงฆ์สามารถชักจูงศรัทธาของประชาชนมาร่วมงาน
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยประกาศว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นบุญ
เป็นกุศล ใครอยากได้นุญจกอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อม เพราะ
พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน **วนโรปสูตร** ว่า

“ชนเหล่าใดปลูกสวน ปลูกป่า สร้างสะพาน สร้างโรงน้ำ
ชุบ่อน้ำ บริจาคอาคารที่พักอาศัย ชนเหล่านั้นได้นุญตลอดเวลา
ทั้งกลางวันและกลางคืน”

พระพุทธเจ้าประสูติในสวนป่าชื่อ ลุมพินีวัน ตรัสรู้ในป่าไผ่
ต้นมหาโพธิ์ และนิพพานในป่าไผ่ต้นสาละ เนื่องจากพระองค์
เกี่ยวข้องกับป่าไม้ตลอดชีวิต พระองค์จึงทรงสอนให้อนุรักษ์ป่าไม้
และธรรมชาติแวดล้อม ชาวพุทธที่แท้จริงจึงต้องดำเนินตาม
พระพุทธจริยาด้วยการชวนชวายเป็นและรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้
และธรรมชาติแวดล้อม

อนุรักษ์ป่าไม้เสียแต่วันนี้
ก่อนที่จะไม่มีป่าไม้ให้อนุรักษ์

ความเป็นมาของพระไตรปิฎก



ตอนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระองค์ไม่ทรงแต่งตั้งพระภิกษุรูปใดเป็นศาสดาปกครองคณะสงฆ์สืบต่อจากพระองค์นอกจากประทานแนวทางไว้ว่า “โดยที่เราส่งกลับไป ธรรมวินัยที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วจักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย”

ชาวพุทธจึงถือเอาพระธรรมวินัยเป็นเสมือนตัวแทนพระศาสดา แต่เนื่องจากพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้สมัยยังทรงพระชนม์ชีพอยู่นั้นไม่ได้รับการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร จึงเป็นไปได้ที่พระธรรมวินัยบางส่วนจะสูญหายไปภายหลังการปรินิพพานของพระพุทธเจ้าถ้าไม่มีมาตรการเก็บรักษาที่ดี

มาตรการในการเก็บรักษาพระธรรมวินัยเรียกว่า การสังคายนา หมายถึง การประชุมสงฆ์จัดระเบียบหมวดหมู่พระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้จนสรุปเป็นมติที่ประชุมว่าพระพุทธเจ้าสอนไว้อย่างนี้แล้วก็มีบทลงโทษจำคุกหรือตัดสืบทอดกันมา

การสังคายนาพระธรรมวินัยมีขึ้นหลายครั้งและการนับครั้งของการสังคายนาที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา การสังคายนาที่ทุกฝ่ายยอมรับตรงกันได้แก่ การสังคายนา ๓ ครั้งแรกในประเทศอินเดีย

การสังคายนาครั้งที่หนึ่งจัดขึ้นใกล้กรุงราชคฤห์ภายหลังที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วได้ ๓ เดือน มีพระอรหันต์ประชุมกัน ๕๐๐ องค์ พระมหากัสสปะเถระเป็นประธานและเป็นผู้สอบถามพระอุบาลีตอบข้อซักถามเกี่ยวกับวินัย พระอานนท์ตอบข้อซักถามเกี่ยวกับธรรม คำตอบของพระอานนท์เริ่มต้นด้วยประโยคว่า “เอวัมเม สุตัง” แปลว่า “ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้”

ในการสังคายนาครั้งที่สองซึ่งจัดขึ้นใน พ.ศ. ๑๐๐ ยังไม่มีการแบ่งพระธรรมวินัยเป็นพระไตรปิฎกอย่างชัดเจน การจัดประเภทพระธรรมวินัยเป็นรูปพระไตรปิฎกมีขึ้นในการสังคายนาครั้งที่ ๓ ใน พ.ศ. ๒๓๕ จัดขึ้น ณ กรุงปาฏลิบุตร ประเทศอินเดีย

ไตรปิฎก แปลว่า สามคัมภีร์ หมายความว่า พระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้นั้นแบ่งออกเป็น ๓ ปิฎกหรือคัมภีร์ นั่นคือวินัยปิฎก ว่าด้วยศีลหรือวินัยของภิกษุ ภิกษุณี สุตตันตปิฎก ว่าด้วยพระธรรมเทศนาทั่วไป มีตัวอย่างหรือเรื่องราวประกอบ อภิธรรมปิฎก ว่าด้วยหลักธรรมล้วนๆ เน้นหนักในเรื่องจิตวิทยาและอภิปรัชญา

ในสมัยนั้นยังไม่มีมีการจารึกพระไตรปิฎกเป็นลายลักษณ์อักษร การเก็บบันทึกพระไตรปิฎกต้องอาศัยความจำเป็น



เครื่องมือสำคัญ อาจารย์ท่องจำพระไตรปิฎกแล้วบอกปากเปล่า แก่ศิษย์ซึ่งจะต้องรับภาระท่องจำกันต่อไป และเมื่อท่องจำได้ ก็มาสวดซ้ำซ้อมพร้อมกัน ทำให้เกิดประเพณีสวดมนต์ การท่องจำและการบอกเล่าต่อกันมาเช่นนี้ เรียกว่าการศึกษา ระบบมุขปาฐะ หมายถึง การเรียนโดยอาศัยคำบอกเล่าจากปากของอาจารย์

พระไตรปิฎกถูกเก็บรักษาและถ่ายทอดต่อๆ กันมาด้วยระบบการศึกษาแบบมุขปาฐะนี้จนกระทั่งได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานในการสังคายนาครั้งที่ ๔ ซึ่งจัดขึ้นที่ประเทศลังกาใน พ.ศ. ๔๕๐

ภาษาที่บันทึกคำสอนของพระพุทธเจ้าเรียกว่า ภาษาบาลี บาลีแปลว่า “ภาษาที่รักษาพระพุทธพจน์” สันนิษฐานว่าบาลีเป็นภาษาที่ใช้พูดกันในแคว้นมคธในครั้งพุทธกาล เมื่อมีการจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นครั้งแรก ท่านใช้อักษรสิงหลเขียนภาษาบาลีของพระไตรปิฎก ประเทศอื่นๆ ก็ได้จารึกภาษาบาลีลงในใบลานโดยใช้อักษรของประเทศนั้น ในปัจจุบันเมื่อการพิมพ์หนังสือเจริญขึ้น พระไตรปิฎกถูกจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มหนังสือ ทำให้มีพระไตรปิฎกฉบับอักษรต่างๆ เช่น ฉบับอักษรสิงหลของลังกา ฉบับอักษรเทวนาครีของอินเดีย ฉบับอักษรขอม ฉบับอักษรพม่า ฉบับอักษรไทย และฉบับอักษรโรมันของสมาคมบาลีปกรณ์ที่อังกฤษ

เมื่อพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ได้รับการเผยแพร่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช แห่งกรุงสุโขทัย พระไตรปิฎกสมัยนั้นยังไม่ถูกจารึกเป็นอักษรไทย ดังปรากฏในหนังสือ **สังคิตยวงศ์** ว่าการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกมีขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยใน พ.ศ. ๒๐๒๐ พระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ อาราธนาพระสงฆ์หลายร้อยรูปให้ช่วยชำระอักษรพระไตรปิฎกในใบลาน ณ วัดโพธารามใช้เวลา ๑ ปีจึงเสร็จการสังคายนา อักษรที่ใช้ในการจารึกพระไตรปิฎกในครั้งนั้นคงเป็นอักษรไทยลานนา

การสังคายนาครั้งที่ ๒ ในประเทศไทยมีขึ้นใน พ.ศ. ๒๓๓๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงอาราธนาพระสงฆ์ให้ชำระพระไตรปิฎกซึ่งกระจัดกระจายสูญหายภายหลังกรุงศรีอยุธยาถูกพม่าเผาทำลาย การสังคายนาครั้งนี้จัดทำ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ อักษรที่ใช้จารึกพระไตรปิฎกในครั้งนั้นเป็นอักษรขอม

ต่อมาในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๑ - ๒๔๓๖ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงให้คัดลอกพระไตรปิฎกอักษรขอมในใบลานออกมาเป็นตัวอักษรไทย แล้วชำระแก้ไขและพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มหนังสือได้ ๓๙ เล่ม นับเป็นครั้งแรกในประเทศไทยที่ได้มีการจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นรูปเล่มหนังสือด้วยอักษรไทย

ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๓ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงให้ชำระและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นเล่มหนังสือได้ ๔๕ เล่ม เรียกว่า พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ พิมพ์ที่มหาวิทยาลัย

ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ คณะสงฆ์ได้แปลพระไตรปิฎก ภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและได้จัดพิมพ์เป็นการฉลองยี่สิบห้าพุทธศตวรรษ ใน พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นเล่มหนังสือได้ ๘๐ เล่ม ในการพิมพ์ครั้งต่อมาได้รวมเล่มลดจำนวนเหลือ ๔๕ เล่มเท่าฉบับภาษาบาลี

ใน พ.ศ. ๒๕๓๐ คณะสงฆ์และรัฐบาลไทยได้จัดงานสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทยแล้วจัดพิมพ์ขึ้นใหม่เรียกว่า พระไตรปิฎกฉบับหลวง เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตริ

และใน พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งเป็นปีที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตริ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาบาลีสำเร็จเรียบร้อย เรียกว่า พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นอกจากนี้ยังได้ตรวจชำระและพิมพ์คำอธิบายพระไตรปิฎกที่เรียกว่าอรรถกถาภาษาบาลีอีกด้วย

ในวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๓๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เป็นองค์ประธานในพิธีเปิดงานสัปดาห์

สมโภชพระไตรปิฎกและอรรถกถาฉบับมหาจุฬาลงกรณราช-
วิทยาลัย และในวันรุ่งขึ้น สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก ประธานพระไตรปิฎกและอรรถกถาแก้
เจ้าคณะจังหวัด ๗๓ จังหวัด ณ พระอุโบสถวัดมหาธาตุยุวราช-
รังสฤษฎ์ กรุงเทพมหานคร

ปรัชญาเปรียบเทียบ



ปรัชญาเปรียบเทียบคือการนำแนวความคิดทางปรัชญาที่สังกัดสายวัฒนธรรมต่างกันมาเปรียบเทียบกัน อย่างไรก็ตาม เพื่อความสะดวกในการเปรียบเทียบจึงได้มีการกำหนดย่อยลงไปอีกว่า สายวัฒนธรรมที่ต่างกันนั้นหมายถึงวัฒนธรรมตะวันออกกับวัฒนธรรมตะวันตก โดยนัยนี้ปรัชญาเปรียบเทียบจึงได้แก่การศึกษาเชิงเปรียบเทียบปรัชญาตะวันออกกับปรัชญาตะวันตกและในกรณีนี้ ปรัชญาตะวันออกคือ ปรัชญาอินเดีย จีน และญี่ปุ่น ส่วนปรัชญาตะวันตก ได้แก่ ปรัชญายุโรปและอเมริกา

เมื่อเปรียบเทียบกับปรัชญาสาขาอื่นๆ ปรัชญาเปรียบเทียบเป็นวิชาใหม่ที่เพิ่งได้รับความสนใจจริงจังในพุทธศตวรรษที่ ๒๕ นี้เองดังที่เราพบคำว่า Comparative Philosophy (ปรัชญาเปรียบเทียบ) เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการตะวันตก ก็เพราะผลงานภาษาฝรั่งเศส ชื่อ La Philosophie Comparee (ปรัชญา



เปรียบเทียบ) ของ มัสซง-อวเซล (Masson-Oursel) ที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ และฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษพิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๖๙

จุดมุ่งหมายของนักศึกษาปรัชญาเปรียบเทียบไม่ได้จำกัดอยู่แค่การแสวงหาความรู้ด้านประวัติศาสตร์ นักศึกษาบางท่านอาจพยายามวิจัยว่า การที่พุทธปรัชญาพ้องกันในบางประเด็นกับแนวความคิดของนักปรัชญากรีกชื่อเฮราคลีตุสนั้นเป็นเพราะเฮราคลีตุสเคยเดินทางไปอินเดีย การศึกษาชนิดนี้เป็นงานของนักเขียนประวัติปรัชญา นักศึกษาปรัชญาเปรียบเทียบจะไม่หยุดเพียงจุดนี้ จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการเปรียบเทียบปรัชญาก็คือ การขยายขอบฟ้าแห่งความรู้และการลบล้างอคติให้เจียบคมพอที่จะหยั่งรู้จักรวาลทั้งนี้เพราะปัญหาปรัชญาข้อเดียวกัน อาจได้รับคำตอบจากนักปรัชญาต่างๆ ไม่เหมือนกันจึงเป็นหน้าที่ของนักศึกษาที่จะต้องรับฟังคำตอบทั้งหมดด้วยใจเป็นกลางแล้วค่อยพิจารณาเลือกคำตอบที่เหมาะสมที่สุด หากตนไม่พอใจคำตอบใดเลย ก็ต้องคิดค้นหาคำตอบใหม่ด้วยตนเองโดยอาศัยคำตอบเก่าเหล่านั้นเป็นจุดกระตุ้นความคิด ข้อนี้อธิบายว่าการศึกษาปรัชญาเปรียบเทียบก่อให้เกิดการพัฒนาทางปัญญาได้อย่างไร

ประโยชน์อีกประการหนึ่งของปรัชญาเปรียบเทียบก็คือ การได้รู้จักตัวเอง เมื่อนักศึกษาชาวพุทธเปรียบเทียบพุทธปรัชญากับลัทธิมากซ์ เขาพบว่า พุทธปรัชญาต่างจากปรัชญาของมากซ์

ในหลายประเด็น จึงมีคำถามว่า อะไรเล่าเป็นเหตุแห่งความแตกต่าง นักศึกษาจะพบว่า ปรัชญาทั้งสองแตกต่างกัน เพราะมองปัญหาจากจุดยืนที่ต่างกัน การค้นพบนี้จะช่วยให้นักศึกษาชาวพุทธมั่นใจว่าจุดยืนแห่งพุทธปรัชญาคืออะไร และเป็นไปได้ที่เขาจะวิเคราะห์วิจารณ์จุดยืนนั้น

อุทาหรณ์นี้ชี้ให้เห็นว่า การนำเอาปรัชญามาเปรียบเทียบกันไม่จำเป็นต้องลงเอยด้วยความ “เหมือนกัน” เสมอไป คนส่วนมากมีความเข้าใจผิดว่าการเปรียบเทียบปรัชญาใดๆ ก็ตามมุ่งที่จะค้นหาว่าปรัชญานั้นๆ เหมือนกันอย่างไรบ้าง นี่เป็นทัศนคติที่ผิด แท้ที่จริงนั้นการเปรียบเทียบหลักปรัชญาอาจเป็นการแสวงหาข้อแตกต่างในปรัชญาที่ดูเผินๆ แล้วเหมือนกัน ดังนั้นการมุ่งหาความเหมือนกันจนมองข้ามความแตกต่างเป็นการกระทำที่มีอคติ และเป็นอันตรายในการศึกษาปรัชญาเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นเรื่องน่าสนใจและมีคุณค่าไม่น้อยกว่าความเหมือนกัน

ปัญหาที่นักศึกษาปรัชญาเปรียบเทียบจะต้องประสบนั้นเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ปรัชญาที่จะเปรียบเทียบได้พัฒนามาจากแหล่งวัฒนธรรมที่ต่างกัน และภาษาที่อธิบายปรัชญาเหล่านั้นก็ต่างกัน ดังนั้น องค์ประกอบสองประการคือ วัฒนธรรมและภาษานี้ทำให้การศึกษาปรัชญาเปรียบเทียบยากกว่าการศึกษาปรัชญาที่เน้นเฉพาะสายวัฒนธรรมเดียวกัน

นักปรัชญาไม่ได้คิดปรัชญาจากความว่างเปล่า แท้ที่จริงนั้น นักปรัชญาแต่ละคนต่างได้รับอิทธิพลแนวคิดมาจากสายความคิดอื่นๆ ในสังคมที่ตนเติบโตขึ้นมา อย่างเช่น เศรษฐศาสตร์ การเมือง สังคม ศาสนาและวิทยาศาสตร์ ดังจะเห็นได้ว่าปรัชญาอินเดีย ผูกพันใกล้ชิดกับศาสนาอินเดีย ในขณะที่ปรัชญาตะวันตก นับแต่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาเป็นต้นมา ก็ได้รับอิทธิพลจากวิทยาศาสตร์ในเรื่องการกำหนดเนื้อหา วิธีการและจุดมุ่งหมายของปรัชญา เหตุนั้นเราจะเข้าใจปรัชญาอินเดียและปรัชญาตะวันตกอย่างดีไม่ได้ ถ้าไม่มีความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ปรัชญาทั้งสองผูกพันใกล้ชิด ข้อนี้เองกำหนดให้นักศึกษาปรัชญาเปรียบเทียบต้องศึกษาเรื่องวัฒนธรรม

ยิ่งไปกว่านั้น ปรัชญาที่จะเปรียบเทียบยังถูกอธิบายด้วยภาษาต่างกัน ถ้านักศึกษาปรัชญาเปรียบเทียบรู้ภาษานั้นๆ ด้วยการเปรียบเทียบจะง่ายขึ้น แต่ถ้าเขาไม่รู้ภาษาอื่นๆ เลย ก็คงต้องอาศัยงานแปลที่นักปรัชญาชาติเดียวกันทำไว้ นี่ก็เป็นเรื่องธรรมดาในวงการปรัชญา มีนักศึกษาปรัชญาที่คนที่สามารถอ่านงานพลาโตฉบับภาษากรีก อ่านงานของค่านท์ฉบับภาษาเยอรมันและศึกษาพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี

การแปลปรัชญาเป็นงานยาก เพราะศัพท์บัญญัติปรัชญาในภาษาหนึ่ง มักมีความหมายเฉพาะตัวชนิดที่หาคำแปลที่เหมาะสมในภาษาอื่นไม่พบ คำบางคำมีความนัยพิเศษเฉพาะที่แปลไม่ได้ เช่น เราไม่สามารถจะหาคำภาษาอังกฤษมาแปลคำว่า

ธรรม กรรม และเต๋า ปัญหาการแปลนี้เป็นอุปสรรคประการหนึ่งของการศึกษาปรัชญาเปรียบเทียบ ทางออกของปัญหานี้ก็คือใช้วิธีแปลทับศัพท์โดยการรักษารูปศัพท์ของภาษาต้นฉบับไว้ในฉบับแปล นักแปลบาลีเป็นไทยนิยมใช้วิธีนี้ ในพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยเราจะพบคำว่า นิพพาน ตัณหา เมตตา กรุณา และคำบาลีอื่นๆ จำนวนมาก ข้อเสียของวิธีนี้อยู่ตรงที่ว่า ถ้าแปลทับศัพท์มากเกินไป คนอ่านงานแปลจะไม่เข้าใจจนต้องมีการแปลไทยเป็นไทยอีกทอดหนึ่ง

วิธีแปลอีกอย่างหนึ่งที่นิยมกันในหมู่นักแปลอังกฤษเป็นไทยก็คือ บัญญัติศัพท์ภาษาไทยขึ้นใช้แทนศัพท์เฉพาะในภาษาอังกฤษ เช่น จริยศาสตร์ = Ethics จิตนิยม = Idealism ปรัชญา = Philosophy ข้อควรระวังของผู้ใช้วิธีนี้ ก็คือผู้แปลจะต้องระบุให้ชัดเจนว่า ศัพท์ภาษาไทยที่บัญญัติขึ้นใหม่มีความหมายไม่มากหรือน้อยกว่าศัพท์ภาษาอังกฤษที่ตนต้องการแปล

งานปรัชญาเปรียบเทียบ มีประโยชน์ต่อการศึกษาวิชาปรัชญาในเมืองไทย ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า นักศึกษาควรมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับปรัชญาหนึ่งในสองสำนักที่นำมาเปรียบเทียบกัน นักศึกษาจะสามารถเข้าใจปรัชญาแปลกใหม่ด้วยการเปรียบเทียบกับปรัชญาที่เขาคุ้นเคยดีแล้ว สิ่งที่คุณผลิตงานเปรียบเทียบต้องตระหนักก็คือ เขาจะต้องมีความรู้ซึ่งเท่าเทียมกันในปรัชญาทั้งสองสำนักที่จะนำมาเปรียบเทียบ หากเขาพยายามเปรียบเทียบปรัชญาที่ตนเชี่ยวชาญกับปรัชญาที่ตนรู้ผิวเผิน ภาพแห่งการ



เปรียบเทียบจะถูกบิดเบือน และจะเป็นการบ่อนทำลายคุณค่าของปรัชญาเปรียบเทียบ ยิ่งไปกว่านั้นปรัชญาเปรียบเทียบเป็นงานที่ต้องทำด้วยใจเป็นกลาง นั่นคือ ต้องพูดไปตามเนื้อผ้า ส่วนใดเหมือนกันกับบอกว่าเหมือน ส่วนใดแตกต่างกับบอกว่าแตกต่าง จะต้องไม่ตั้งจิตไว้ผิดแต่ต้นว่า ไม่ว่าปรัชญาสำนักอื่นจะพูดอะไรไว้ก็ตาม ทุกสิ่งมีอยู่แล้วในปรัชญาสำนักเรา ปรัชญาสำนักอื่นเป็นรอง ปรัชญาสำนักแรกเป็นเลิศ ความคิดทำนองนี้จัดเป็นมิจฉาทิฐิแห่งปรัชญาเปรียบเทียบ



มองสังคมไทย

พ ระพุทธศาสนาสอนว่า กาลเวลาเป็นสิ่งสมมติที่คนเราบัญญัติขึ้นมากำหนดวัดความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งในโลก ถ้าโลกนี้ไม่มีความเปลี่ยนแปลงใดๆ เลย การสมมติบัญญัติว่ากาลเวลาก็ไม่จำเป็นต้องมี แต่เนื่องจากโลกนี้เป็นอนิจจังคือเปลี่ยนแปลงทุกขณะ การสมมติบัญญัติว่ากาลเวลาจึงเกิดขึ้นเพื่อกำหนดวัดปริมาณของสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปดังที่คนเราเรียกกระยะการโคจรของโลกรอบดวงอาทิตย์ครบหนึ่งรอบว่าเป็นเวลาหนึ่งปี

ในเวลาหนึ่งปีที่ผ่านมาได้เกิดเหตุการณ์มากมายที่แสดงให้เห็นความเป็นอนิจจังในสังคมไทย ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงรวดเร็วทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้นเรียกว่าพัฒนา ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางเลื่อมก็เรียกว่าหายนะ ความรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงในสังคมจะช่วยให้สามารถวางแผนกำหนดเงื่อนไขเพื่อให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศ



ทางที่พึงปรารถนาดังที่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๗ ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๓๔

เวทีการเมืองไทยเป็นปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นความเป็นอนิจจังได้ชัดเจนมาก เมื่อปี ๒๕๓๓ คนไทยส่วนใหญ่เชื่อมั่นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้หยั่งรากลึกลงในสังคมไทยจนไม่มีทางที่ใครจะขุดรากถอนโคนได้อีกแล้ว ความเชื่อมั่นเช่นนั้นทำให้นักการเมืองผู้ครองอำนาจตกอยู่ในความประมาทและความประมาทเป็นหนทางไปสู่ความตายของประชาธิปไตย เพราะเหตุการณ์ รสช. ในวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔

ดูเหมือนว่า นักการเมืองน่าจะซาบซึ้งกับความเป็นอนิจจังในเหตุการณ์ครั้งนี้ได้ดีที่สุด บางคนเคยมีอำนาจก็ต้องมาถูกยึดอำนาจ เคยเป็นผู้นำพรรคการเมืองก็ต้องมาถูกยึดพรรคและเคยมีทรัพย์สินสมบัติก็ต้องมาถูกประกาศยึดทรัพย์ เรื่องนี้ชวนให้นึกถึงคำเตือนของวินสตัน เชอร์ชิลล์ อดีตนายกรัฐมนตรีอังกฤษที่ว่า “ถ้าท่านไม่เล่นการเมือง การเมืองก็จะเล่นท่าน”

ถ้ารัฐธรรมนูญคลอดออกมาในปลายปีนี้และมีการเลือกตั้งในต้นปีหน้า นักการเมืองผู้ได้อำนาจกลับคืนมาจะต้องไม่ประมาท พระพุทธเจ้าตรัสว่า “เย ปมตฺตา ยถา มตฺตา คนประมาทก็เหมือนคนตายแล้ว” นั่นคือนักการเมืองจะต้องเป็นยามระวังภัยมิให้เกิดวิบัติคือวังวนที่หมุนกลับไปสู่ภาวะสูญญตาได้แก่อาการที่ประเทศไทยว่างจากรัฐธรรมนูญ บางคนเรียกวิบัติทางการเมืองนี้ว่า “วงจรรูปาทว์”

อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยจะไม่มี ความมั่นคงทางการเมืองด้วยสาเหตุดังกล่าวมา เศรษฐกิจของไทยก็เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะประเทศไทยมีความมั่นคงของชาติรองรับ ความมั่นคงทางการเมืองเป็นคนละอย่างกับความมั่นคงของชาติ ในที่นี้ความมั่นคงทางการเมือง หมายถึงเสถียรภาพและความต่อเนื่องของรัฐบาล ส่วนความมั่นคงของชาติหมายถึงความสามัคคีปรองดองของประชาชนในชาติ

ประเทศพม่ามีความมั่นคงทางการเมืองแต่ไม่มีความมั่นคงของชาติ ที่ว่าพม่ามีความมั่นคงทางการเมืองก็เพราะรัฐบาลทหารได้ปกครองประเทศพม่าต่อเนื่องยาวนานตั้งแต่สมัยที่นายพล เนวิน ยึดอำนาจการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ แต่รัฐบาลทหารไม่สามารถสร้างความมั่นคงของชาติขึ้นมาได้เพราะต้องการทำสงครามกับรัฐบาลและกะเหรี่ยงทั้งยังต้องคอยปราบปรามประชาชนฝ่ายต่อต้านรัฐบาลทหาร ความแตกแยกทำให้พม่าซึ่งเคยมั่งคั่งที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สองได้รับการจัดอันดับโดยองค์การสหประชาชาติให้เป็นประเทศที่ด้อยพัฒนาที่สุดใน พ.ศ. ๒๕๓๐

ระยะนี้ ประเทศไทยไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง ถ้า รสช. คืนอำนาจการปกครองให้กับรัฐบาลประชาธิปไตยที่จะมาจากการเลือกตั้งในต้นปีหน้าเสถียรภาพทางการเมืองจะกลับคืนมาและมีผลเป็นความมั่นคงของชาติถาวร ในบรรยากาศทางการเมืองเช่นนั้นชาวต่างชาติผู้มีความมั่นใจในความต่อเนื่องของ



นโยบายรัฐบาลก็จะทุ่มเงินลงทุนในประเทศไทยเช่นเดียวกับที่เคยทำในช่วงสามปีที่ผ่านมาซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจเฟื่องฟูสุดขีดด้วยอัตราการเจริญเติบโตสูงกว่า ๑๐% ในระยะนั้น นักธุรกิจญี่ปุ่นเปิดโรงงานใหม่ในประเทศไทยโดยเฉลี่ยสามวันต่อหนึ่งโรงงาน ในปีนี้เศรษฐกิจเติบโตน้อยกว่าปีที่แล้วเพราะผลกระทบจากสงครามอ่าวเปอร์เซียและเหตุการณ์ รสช. ภายในประเทศ

อย่างไรก็ตาม ความมั่นคงของชาติยังเป็นปัจจัยสำคัญของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตราบเท่าที่คนไทยยังรู้จักประสานประโยชน์สมัครสมานสามัคคีกัน และประเทศไทยจะเจริญรุดหน้าต่อไป ดังสุภาวจิตที่ว่า “สพฺเพสฺส สงฺฆุตานํ สามคฺคิ วุฑฺฒิ-สํสาธิกา ความสามัคคีของคนทั้งหมตที่เป็นหมู่คณะมีแต่จะสร้างความเจริญ”

บางครั้งคนไทยอาจแบ่งแยกเป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มการเมืองที่ขัดแย้งกัน แต่คนไทยเลือกหนทางประนีประนอมมากกว่าจะเผชิญหน้ากันขั้นแตกหัก นับเป็นความโชคดีของประเทศไทยที่มีองค์พระประมุขของชาติผู้ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทุกหมู่เหล่า หากจะมีเหตุการณ์อันใดที่ทำให้คนไทยบางกลุ่มต้องแตกแยกกัน พระองค์ทรงประสานกลุ่มคนไทยเหล่านั้นเข้าด้วยกันโดยอาศัยความจงรักภักดีที่พวกเขามีต่อพระองค์

สถาบันพระพุทธศาสนานับเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่สร้างความสามัคคีของคนในชาติ พระพุทธศาสนาสอนให้พุทธศาสนิกกรักความสามัคคีและมีเมตตาต่อคนทั่วไปซึ่งรวมถึง

ศาสนาในศาสนาอื่น พระพุทธศาสนาเป็นหัวใจที่เชื่อมคนไทยกับคนจีนเข้าเป็นหนึ่งเดียวกัน พลเมืองของไทยประกอบด้วยคนไทย ๗๕% คนจีน ๑๔% และกลุ่มอื่นอีก ๑๑% ก่อนที่คนจีนจะอพยพมาอยู่ประเทศไทย พวกเขานับถือพระพุทธศาสนาเมฆายาน และเมื่อมาถึงประเทศไทย คนจีนก็สามารถยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทของไทยอย่างสนิทใจเพราะถือว่าเป็นพระพุทธศาสนาด้วยกัน เนื่องจากพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย คนจีนจึงรับวัฒนธรรมไทยโดยง่ายและกลายเป็นคนไทยโดยเลิกใช้แซ่หันมาใช้นามสกุลเหมือนคนไทย

ถ้าเปรียบเทียบกับคนจีนในประเทศมาเลเซีย เราจะเห็นว่าแตกต่างจากคนจีนในประเทศไทยมากทีเดียว พลเมืองของมาเลเซียแบ่งเป็นสามกลุ่มคือ ภูมิบุตรหรือคนมาเลย์ ๕๙% คนจีน ๓๒% คนอินเดีย ๙% คนทั้งสามกลุ่มรวมกันไม่ได้ เพราะมีศาสนาเป็นกำแพงขวางกัน กล่าวคือ คนมาเลย์นับถือศาสนาอิสลาม คนจีนนับถือพระพุทธศาสนาเมฆายาน ส่วนคนอินเดียนับถือศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู เหตุนั้น มาเลเซียจึงขาดความสามัคคีของคนในชาติ คนมาเลย์มองความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของคนจีนและคนอินเดียด้วยสายตาที่หวาดระแวง รัฐบาลมาเลเซียไม่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนคนจีนและคนอินเดียให้เป็นคนมาเลย์ นโยบายแก้ปัญหของรัฐบาลมาเลเซียในปัจจุบันก็คือการดึงเอาเศรษฐกิจกลับมาอยู่ในกำมือของคนมาเลย์



ซึ่งบันทึกของขวัญและกำลังใจคนจีนและคนอื่นเดีย รัฐบาลไทย ไม่ประสบปัญหาอันนี้เพราะสามารถผสมผสานคนจีนเข้ากับคนไทย ด้วยอาศัยอิทธิพลคำสอนของพระพุทธศาสนา แม้แต่ชาวเขาก็กลายเป็นชาวไทยด้วยลักษณะเดียวกัน

แม้พระพุทธศาสนาจะมีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อความมั่นคงของชาติไทย แต่สถานิติบัญญัติแห่งชาติก็ไมยอมให้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ทั้งข้อความสั้นๆ ของวรรค ๓ มาตรา ๒๗ ว่า “การออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองศาสนาให้ทำได้” ก็ถูกคณะกรรมการการปรกฏัตติตัดออกจากร่างรัฐธรรมนูญเพราะมีคนเพียง ๓ คนคัดค้าน ไม่ทราบที่ท่านตัดออกเพราะเกรงกลัวอะไร ทำไมเวลามาตราที่กำหนดให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภาถูกคนทั้งบ้านทั้งเมืองคัดค้าน คณะกรรมการการปรกฏัตติไม่ได้ยิน

ความสำเร็จในการพัฒนาทางเศรษฐกิจทำให้คนไทยเป็นวัตถุนิยมมากขึ้นจนเห็นความสำคัญของศาสนาลดน้อยลงและเมื่อพวกเขาละทิ้งศาสนาก็จะหันไปรับวัฒนธรรมต่างชาติอย่างเต็มใจ นำสรรเสริญชาวญี่ปุ่นที่สามารถพัฒนาประเทศตามแบบอย่างตะวันตกโดยยังคงรักษาวัฒนธรรมประจำชาติเอาไว้ได้ ทั้งนี้ เพราะชาวญี่ปุ่นรับเฉพาะเทคโนโลยีฝรั่งแต่จิตใจยังคิดแบบญี่ปุ่น คนไทยน่าจะดำเนินนโยบายเดียวกันในการพัฒนา



ประเทศ นั่นคือ สอนเยาวชนให้คิดแบบไทยแม้จะใช้เทคโนโลยีฝรั่งก็ตาม

การคิดแบบไทยหมายถึงการรับวัฒนธรรมไทยมาเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมไทยส่วนใหญ่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา ถ้าคนไทยไม่สนใจพระพุทธศาสนาพวกเขาจะไม่ซาบซึ้งในคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมไทยหลายอย่างเป็นการปรากฏตัวเชิงรูปธรรมของหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา นั่นเอง ดังเช่นความงามหรือความสุนทรีย์แห่งศิลปะและวรรณคดีไทยได้อาศัยคำสอนเรื่องสติปัญญาในพระพุทธศาสนาเป็นกรอบความคิด

ศิลปินไทยคนหนึ่งเล่าว่า ขณะที่เขากำลังเดินบนทางเท้าริมถนนในเมืองแห่งหนึ่งของประเทศออสเตรเลีย เขาสังเกตเห็นสุภาพสตรีชาวออสเตรเลียคนหนึ่งเดินสวนทางมามีเกียออ่อนช้อย นิมนวลเหมือนคนไทย เขาจึงถามเธอว่าเคยไปเมืองไทยหรือไม่ เธอตอบว่าไม่เคย เมื่อสนทนากันแล้วก็ทราบว่าเธอเป็นชาวพุทธและไปปฏิบัติธรรมที่วัดในพระพุทธศาสนาของเมืองนั้นบ่อยๆ การที่ศิลปินไทยคนนั้นมีความรู้สึกว่าผู้หญิงออสเตรเลียเหมือนคนไทยก็เพราะว่าเธอได้เจริญสติปัญญาตามแบบอย่างของชาวพุทธ การเจริญสติปัญญาทำให้เธอสำรวมระวังกายวาจาใจในลักษณะที่คล้ายกับกิริยามารยาทตามสมบัติผู้ดีของไทย ข้อนี้แสดงว่า สมบัติผู้ดีของไทยนั้นมีรากฐานมาจากคำสอนเรื่อง สติปัญญา และเสขิยวัตรในพระพุทธศาสนา



ศิลปะของไทยมีความสัมพันธ์กับการเจริญสติปัญญา การที่รำไทยมีลีลาท่าทางซ้ำๆ ก็เพราะกำหนดให้การรำรำต้องถูกท่าทางและจังหวะซึ่งผู้รำจะเผลอสติไม่ได้ ทั้งผู้ดูรำไทยก็ต้องเข้าใจเรื่องสติจึงจะซาบซึ่งความงามของรำไทย แต่เยาวชนทุกวันนี้หันไปนิยมชมชอบการเต้นหรือดินแบบดิสโก้ ซึ่งเป็นเรื่องตรงกันข้ามกับการเจริญสติปัญญาที่เดียว

ภาพยนตร์ไทยหรือจิตรกรรมฝาผนังที่จิตรกรในอดีตบรรจงวาดอย่างมีสติในทุกขณะที่เคลื่อนไหว พุ่กันก็มีความประณีตงดงาม คนที่ชมภาพอย่างมีสติจึงจะเข้าถึงประสบการณ์อันสุนทรีย์ แม้แต่ความงามของกุลสตรีไทยในอดีตก็มีอาการเยื้องย่างกรายอย่างมีสติสัมปชัญญะเกี่ยวข้องอยู่มากนั่นเอง บุคคลผู้มีอำนาจราชศักดิ์ต้องเป็นคนมีสติสัมปชัญญะจึงจะสามารถควบคุมตนเองได้ในทุกสถานการณ์ ดังคำโคลงโลกนิติที่ว่า

นาคิมิพิษเพียง	สุริโย
เลื่อยบ่ทำเคโซ	แช่มช้า
พิษน้อยหยิ่งโยโส	แมลงป่อง
ชูแต่หางเองอ้า	อวดอ้างฤทธิ์

ในยุคข้อมูลข่าวสารนี้ เทคโนโลยีทางการสื่อสารได้โฆษณาสินค้าและบริการรวมทั้งรายการบันเทิงที่มีลักษณะนำเอาวัฒนธรรมต่างชาติมาแทนที่วัฒนธรรมไทยจนกระทั่งเยาวชนไทยหลงใหลในเทคโนโลยีฝรั่งและมีค่านิยมแบบฝรั่งไปเป็นส่วนใหญ่



ระบบการศึกษาก็ไม่อาจสลัดความเป็นอาณานิคมทางสติปัญญาและทาสทางวัฒนธรรมออกไปได้ สิ่งที่แสดงความเป็นไทยและภูมิปัญญาไทยถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมและภูมิปัญญาต่างชาติ ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อปีที่แล้ว กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาซึ่งเรียกว่า หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ ในหลักสูตรใหม่นี้ วิชาพระพุทธศาสนาได้ถูกลดทอนเนื้อหาและเวลาเรียนไปจนหมดความสำคัญเอาทีเดียว

ปรากฏว่าชาวพุทธหลายกลุ่มมีความรู้สึกห่วงใยว่าเยาวชนของชาติจะไม่ได้เรียนเรื่องศาสนาประจำชาติซึ่งเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย จึงได้ขอให้กระทรวงศึกษาธิการทบทวนเรื่องนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งคณะกรรมการพิจารณาเรื่องหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาขึ้น ในที่สุดคณะกรรมการมีมติให้นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทุกชั้นต้องศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตลอดปีการศึกษา โดยใช้เวลาสัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง ชื่อนำเป็นห่วงในเรื่องนี้ก็คือ ถ้าเพียงแต่กำหนดให้โรงเรียนเพิ่มเวลาสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยไม่มีกระบวนการฝึกอบรมครูให้มีความรู้และทักษะในการสอนวิชานี้ นักเรียนก็อาจเห็นวิชาพระพุทธศาสนาเป็นเหมือนยาขมหม้อใหญ่ก็ได้

ในสภาพสังคมปัจจุบัน พระสงฆ์น่าจะมียุทธบาทเป็นผู้นำในการสอนเยาวชนและประชาชนทั่วไปให้ยึดมั่นในคุณค่าของวัฒนธรรมไทยอันมีรากฐานมาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา



พระสงฆ์ต้องรู้เท่าทันอำนาจของการโฆษณาประชาสัมพันธ์และรู้จักใช้เทคโนโลยีการสื่อสารให้เป็นประโยชน์ในการสอนธรรม

คณะสงฆ์จะดำเนินบทบาทดังกล่าวได้ต่อเมื่อมีการวางแผนล่วงหน้าระยะยาว กรมการศาสนาน่าจะเสนอแผนพัฒนากิจการคณะสงฆ์ระยะ ๕ ปีข้างหน้า ให้มหาเถรสมาคมประกาศใช้เพื่อเป็นการระดมทรัพยากรบุคคลของสถาบันสงฆ์ไปในทิศทางที่พึงปรารถนา

คณะสงฆ์มีหน้าที่อนุเคราะห์สอนธรรมแก่ประชาชนและประชาชนก็ทำหน้าที่อุปถัมภ์บำรุงคณะสงฆ์ด้วยอามิสทานคือ ถวายปัจจัยสี่ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

**“คฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลายต่างอาศัยกันและกันด้วยอามิส-
ทานและธรรมทาน อยู่ประพฤติพรหมจรรย์นี้เพื่อต้องการสลัดโอฆะ
เพื่อทำความสิ้นทุกข์โดยชอบ”**

ช่างตกหล่ม

ในช่วงเทศกาลขึ้นปีใหม่ ๒๕๓๖ ผู้เขียนเดินทางไปบรรยายธรรมที่วัดธัมมาราม นครชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา ตามคำอาราธนาของคณะสงฆ์วัดธัมมาราม อันมีพระเดชพระคุณ พระเทพประสิทธิ์มณต์ เป็นประธาน วัดธัมมารามเป็นหนึ่งในบรรดาวัดไทยในอเมริกาซึ่งมีอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น ๔๔ วัด

ขณะที่เครื่องบินของบริษัทการบินไทยกำลังพาผู้โดยสารบินลัดฟ้าจากโตเกียวมุ่งหน้าไปลอสแอนเจลิสนั้น นักธุรกิจชาวอเมริกันคนหนึ่งได้มาขออนุญาตถามปัญหาธรรมบางประการกับผู้เขียน เขาเริ่มว่า

“ผมเกิดที่อินเดียยานับถือศาสนาคริสต์ ถ้าคนทำบาปศาสนาคริสต์ มีพิธีสารภาพบาปกับพระในโบสถ์ ไม่ทราบว่าเป็นพุทธศาสนามีพิธีสารภาพบาปหรือไม่”

“ทำไมหรือ” ผู้เขียนย้อนถาม



“คืออย่างนี้ครับ” เขาชี้แจง “ผมนับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ นิกายนี้ไม่มีพระให้ผมสารภาพบาป ผมได้ทำบาปอย่างหนึ่งไว้ที่เมืองไทย เมื่อพบท่านซึ่งเป็นพระไทย ผมอยากจะสารภาพบาปกับท่านบนเครื่องบินนี้แหละถ้าท่านไม่ขัดข้อง”

“คุณไปพักอยู่เมืองไทยนานเท่าไร” ผู้เขียนถาม

เขาตอบว่า “เจ็ดวันเท่านั้น ผมเดินทางไปติดต่อธุรกิจที่นั่น ผมเพิ่งไปเมืองไทยเป็นครั้งแรกและคงจะมีครั้งต่อไป เพราะผมต้องกลับไปติดต่อธุรกิจที่นั่นอีก”

“คุณไปทำบาปอะไรไว้ที่เมืองไทย”

เขาตอบว่า “ผมได้ยินกิตติศัพท์ของเมืองไทยตั้งแต่สมัยเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย ชื่อที่ผมคุ้นมากก็คือ **พัฒนพงษ์** เมื่อผมได้ไปเมืองไทยครั้งนี้ ผมจึงไปเที่ยวพัฒนพงษ์และทำบาปที่นั่น ด้วยการไปเที่ยวอาบอบนวด”

ผู้เขียนถามว่า “คนไทยถือการไปเที่ยวอาบอบนวดเป็นเรื่องธรรมดา ทำไมคุณถึงคิดว่ามันเป็นบาป”

เขาตอบว่า “ผมแต่งงานแล้ว การไปเที่ยวอาบอบนวดเป็นบาปเพราะผมไม่ซื่อสัตย์ต่อภรรยาของผม ปัญหาก็คือผมจะนำเรื่องนี้ไปสารภาพกับภรรยาก็ไม่ได้ ผมขอถือโอกาสสารภาพบาปนี้กับพระไทยก็แล้วกัน”



“ก็ดีแล้ว” ผู้เขียนตอบ “มีคำกล่าวว่า คนพาลที่รู้ตัวว่าเป็นคนพาลยังมีโอกาสเป็นบัณฑิตได้บ้าง คนบาปที่สำนึกผิดยอมมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดี”

“เรื่องมันไม่ง่ายอย่างนั้นสิครับ” เขาอธิบายต่อ “ที่ผมไม่สบายใจก็คือผมยังไม่รู้สึกที่ตัวเองทำผิด ตามปกติเวลาผมทำบาปอย่างอื่น ผมสำนึกผิดและเสียใจกับการที่ทำลงไป แต่การไปอาบอบนวดไม่ทำให้ผมรู้สึกเสียใจในความผิดที่ทำลงไป ผมกลับรู้สึกเป็นสุขมาก มันเป็นบาปอันสุนทรีย์ที่น่าลิ้มลอง เมื่อผมไปอาบอบนวดครั้งแรก ผมบอกตัวเองว่าจะขอทำเป็นครั้งแรกและจะไม่มีครั้งที่สอง เมื่อทำไปแล้วผมเกิดติดใจ ผมจึงไปใช้บริการอีกเป็นครั้งที่สอง ผมเกรงว่าถ้าผมไปเมืองไทยครั้งต่อไปผมจะห้ามใจไม่ได้และต้องไปเที่ยวอาบอบนวดอีก ผมอยากทราบว่า พุทธศาสนาสอนวิธีเลิกทำบาปไว้อย่างไรบ้าง”

สำหรับหนุ่มอเมริกันคนนี้ เมืองไทยกลายเป็นเมืองบาปไปเสียแล้วเพราะมีสถานเริงรมย์มากมายที่คอยยั่วใจให้เขาเสพติดทั้งความชื้อสตัยต่อภรรยา ขนาดชาวต่างประเทศยังติดใจอย่างนี้ คงไม่ต้องสงสัยว่า วัยรุ่นเมืองไทยจะมีโอกาสใจแตกได้ง่ายขนาดไหน

ความรู้สึกติดใจในสิ่งที่น่าปรารถนาน่าใคร่ น่าพอใจจัดเป็นกามุปาทาน อันยากจะปล่อยวางลงได้ ไม่ต้องพูดถึงการติดอบายมุขหรือว่าเลิกยากเพียงไร เพียงแค่เลิกสูบบุหรี่ก็ยาก

นักหนาแล้วสำหรับบางคนทั้งๆ ที่มีคำเตือนว่าสูบบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

มาร์ค ทเวน นักเขียนชื่อดังชาวอเมริกันรู้สึกหงุดหงิดทุกครั้งที่ได้ยินคนบ่นว่า การเลิกสูบบุหรี่เป็นเรื่องยากนักหนา มาร์ค ทเวน จะย้อนว่า “ผมไม่เห็นว่าการเลิกสูบบุหรี่เป็นเรื่องยากเย็นอะไร ผมเลิกสูบบุหรี่มาตั้งร้อยครั้งแล้ว”

ดังนั้น เมื่อหนุ่มอเมริกันคนนั้นถามถึงพุทธวิธีถอนใจออกจากกามุปาทานของเขา ผู้เขียนจึงตอบว่า คนที่ติดใจในบาปอันสุนทรีย์อย่างเขามีลักษณะการเช่นเดียวกับช้างตกหล่มลึก ช้างตัวใหญ่ขึ้นจากหล่มได้ยาก บางทียิ่งช้างเดินมันก็ยิ่งจมลงไป ในทำนองเดียวกัน คนที่ติดยาเสพติดนั้น ยิ่งเสพยิ่งติดและยิ่งต้องการมากขึ้นในแต่ละครั้ง

ช้างตกหล่มมีวิธีขึ้นจากหล่มอยู่สองวิธีด้วยกัน

วิธีแรก ช้างจะช่วยตัวเองก่อนด้วยการเอาจริงจับกิ่งไม้หรือต้นไม้ใกล้ตัวเพื่อพยุงตัวไว้ไม่ให้จมลงโดยรวดเร็ว จากนั้นก็เป็นวิธีที่สอง คือช้างจะร้องให้ควาญช่วยจัดการดึงมันขึ้นจากหล่ม

พระพุทธเจ้าสอนว่าคนที่ติดใจในอบายมุขหรือบาปอื่นใด หากประสงค์จะถอนใจจากอบายมุขและบาปเหล่านั้นต้องใช้วิธีทั้งสองของช้างตกหล่ม

ประการแรก เขาจะต้องช่วยตัวเองก่อนด้วยการคิดเตือนตัวเองให้เลิกละการกระทำที่ไม่ดี ดังพุทธภาษิตที่ว่า “อดุตนา

ใจหยุดตาน้ำ จงเตือนตนด้วยตนเอง” ปราชญ์สรรเสริญการเตือน
ตนเองไว้ว่า

ถึงบิดามารดาคณาญาติ
ครูอำมาตย์มิตรบุตรสุดสงสาร
คอยเตือนเราเข้าคำประจำกาล
หรือจะปานตัวเราเฝ้าเตือนตน

หลายคนเตือนตนเองด้วยการเขียนสุภาษิตติดไว้ข้างฝา
เช่นเขียนว่า “สติมา ปัญญาเกิด สติเตลิด ก็เกิดปัญญา” หรือ
คำเตือนตนของนักเลงสุราที่ว่า “สุรา สุรา ไม่ใช่ยาวิเศษ เพิ่มกอง
กิเลสทำคนให้เป็นบ้า สุรา สุราพาให้เกิดวิบัติ ความชั่วสรวลพาด
เกิดวิบัติเพราะสุรา”

ประการที่สอง เขาต้องปรึกษาบัณฑิตหรือกัลยาณมิตรให้
ช่วยชี้ทางออกจากปัญหาหรือคอยกำกับตักเตือนเขาด้วย
ความหวังดี เขาอาจไปขอคำแนะนำให้กำลังใจจากเพื่อนสนิท
ฟังคำตักเตือนจากผู้ใหญ่ผู้อบอุ่นร่าเริงมาก่อน ฟังหรืออ่าน
ธรรมบรรยายจากพระสงฆ์หรือไปพบจิตแพทย์

ผู้เขียนเล่าให้หนุ่มอเมริกันคนนั้นฟังว่า พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงใช้วิธีที่สองอย่าง
ได้ผล นั่นคือก่อนเสด็จประพาสยุโรป พระองค์ได้ทรงกระทำสัตย์
ปฏิญาณต่อหน้าคณะสงฆ์ว่า ตลอดเวลาที่เสด็จประพาสยุโรป
พระองค์จะรักษาศีลห้าข้อที่สามอย่างเคร่งครัด ปราภาวว่าเมื่อ



เสด็จกลับถึงเมืองไทย พระองค์ได้เสด็จไปประกาศต่อหน้าคณะสงฆ์ว่าพระองค์สามารถรักษาศีลข้อที่สามอย่างเคร่งครัดตลอดเวลาที่เสด็จประพาสยุโรป

หนุ่มอเมริกันชอบใจเรื่องนี้มาก เขาบอกว่าเขาพบวิธีแก้ปัญหามาแล้ว นั่นคือ ก่อนเดินทางไปเมืองไทยครั้งต่อไป เขาจะทำสัตย์ปฏิญาณต่อภรรยาของเขาว่า เขาจะซื่อสัตย์ต่อภรรยาตลอดเวลาที่เดินทางไปต่างประเทศ

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ธรรมบทว่า “คนพาลที่รู้ตัวว่าเป็นพาลยังพอเป็นบัณฑิตได้บ้าง แต่คนพาลที่สำคัญตนว่าเป็นบัณฑิตเรียกว่า เป็นคนพาลแท้ๆ”